

СПЕРАТУРА

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

Кафедра економіки та фінансів

**ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
З ДИСЦИПЛІНИ «ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»
ЗА ОСВІТНІМ СТУПЕНЕМ «МАГІСТР»**

**для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності: 076 «Підприємництво, торгівля
та біржова діяльність»**

Тернопіль-2019

Опорний конспект лекцій з дисципліни «Звітність підприємства» за освітнім ступенем «Магістр» для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності: 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» // Укл. к.е.н., доцент І.Г. Химич. – Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2019. – 111 с.

Укладач: Химич Ірина Григорівна, кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та фінансів
ТНТУ ім. І. Пулюя

Рецензенти: Константюк Наталія Іванівна, кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри економіки та фінансів
ТНТУ ім. І. Пулюя

Крамар Ірина Юріївна, кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри економіки та фінансів
ТНТУ ім. І. Пулюя

Методичні рекомендації розглянуто та затверджено на засіданні кафедри економіки та фінансів

Протокол № ____ від «__» _____ 2019 р.

Схвалено на засіданні методичної комісії факультету економіки та менеджменту

Протокол № ____ від «__» _____ 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Тема 1 Особливості поняття «звітність підприємства»: суть, види та необхідність її формування.....	5
Тема 2 Основні та загальні вимоги до фінансової звітності підприємства.....	9
Тема 3 Особливості формування Балансу (Звіт про фінансовий стан).....	19
Тема 4 Особливості формування Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід).....	33
Тема 5 Суть та необхідність Звіту про рух грошових коштів.....	41
Тема 6 Суть та необхідність Звіту про власний капітал.....	47
Тема 7 Особливості виправлення помилок та зміни у фінансовій звітності.....	54
Тема 8 Особливості формування фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва.....	57
Тема 9 Суть та необхідність формування внутрішньої звітності підприємства.....	66
Тема 10 Суть та необхідність формування статистичної звітності підприємства.....	82
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	89
ГЛОСАРІЙ.....	90

ВСТУП

Опорний конспект лекцій з дисципліни «Звітність підприємства» призначений для надання допомоги студентам під час проведення лекційних занять, а також самостійного опрацювання теоретичного матеріалу.

Мета навчальної дисципліни «Звітність підприємства» – формування системи теоретичних знань та практичних вмінь щодо аналізу здійснення та проведення господарських операцій на підприємстві, а також в умінні відображати відповідні фінансово-економічні показники в звітності підприємства.

Завдання дисципліни «Звітність підприємства»:

- вивчення основних вимог щодо фінансової звітності підприємства;
- вивчення особливостей формування основних видів фінансової звітності підприємства;
- вивчення умов виправлення помилок у фінансовій звітності підприємства;
- вивчення особливостей фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва;
- вивчення особливостей внутрішньої звітності підприємства;
- вивчення особливостей статистичної звітності підприємства.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей:

- **загальних:** синтез та аналіз; етична та педагогічна; креативність; комунікаційні навички; особистісний компонент;

- **фахових:** науково-дослідна діяльність; організаційні навички; комерційна складова; інноваційна діяльність; аналітична складова; проектно-економічна діяльність.

ТЕМА 1 ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ «ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»: СУТЬ, ВИДИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

1. Основна мета формування фінансової звітності підприємства.
2. Загальні вимоги до формування фінансової звітності підприємства.
3. Класифікація фінансової звітності підприємства.
4. Структура та види фінансової звітності підприємства.
5. Перспективи звітності підприємств.

1

В економічному розвитку країни звітність відіграє значну роль, оскільки інформація звітності використовується як для економічного аналізу діяльності підприємства, так і для управління ним, для накопичення та узагальнення інформації в масштабах галузі економіки, видів діяльності, усього економічного механізму країни.

Тому ринкова економіка висуває високі вимоги до формування та ефективності використання показників звітності суб'єктів господарювання, глибини економічного, фінансового та стратегічного аналізу і прогнозування їх подальшого розвитку.

Метою складання звітності підприємств є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище підприємства, результати діяльності, рух грошових коштів та інші показники його діяльності.

В широкому розумінні користувачем інформації в системі є фізична або юридична особа, яка в установленому законодавством порядку, отримала право доступу до такої інформації.

Користувачами звітності є фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень.

Грунтуючись на даних обліку як системі безперервного, суцільного і суворо документального оформлення господарських операцій, звітність відображає та дає можливість оцінити результати діяльності, фактори – причини відхилень від бізнес-планів (виробничих, фінансових, стратегічних), виявити внутрішні резерви підвищення ефективності роботи окремих підприємств та в цілому економіки країни.

Звітність підприємств – це система узагальнюючих та взаємопов'язаних показників наведених у спеціально затверджених формах звітності: бухгалтерської, фінансової, за податками, з загальнообов'язкового державного соціального страхування, статистичної, внутрішньофірмової тощо, яка подається користувачам та характеризують результати і умови діяльності підприємства за визначений (звітний) проміжок часу.

Згідно з Державною програмою переходу України на міжнародну систему обліку і статистики та Концепцією побудови національної статистики України, за одну з складових бази побудови національної статистики прийнято впровадження міжнародних стандартів у галузі обліку та звітності.

Також окреслено такі завдання:

- підвищення аналітичної спрямованості звітності та її спрощення;
- інтеграція первинного обліку, бухгалтерської, фінансової, банківської та іншої звітності;
- удосконалення державної статистичної звітності та первинної облікової документації;
- визначення складу фінансової, бюджетної і банківської звітності;
- порядку її подання і публікації;
- розробка відповідних методичних вказівок тощо.

2

Загальними вимогами до всіх складових звітності підприємств можна вважати такі:

1) звітність готується та надається користувачам періодично, розкриває діяльність підприємства протягом певного, так званого звітного, періоду;

2) зміст та форма подання інформації у звітності, як правило, визначаються користувачами цієї інформації. Форми звітності мають вступну, основну та службову частини, деякі форми звітності можуть мати додатки;

3) існують певні елементи звітності: користувачі звітності, суб'єкти, які надають звітність, перелік форм звітності, структура та зміст форм звітності, терміни подання звітності тощо;

4) існує техніка підготовки звітності: порядок підготовки інформації, заповнення рядків звітних форм, перевірка заповнених форм та подання звітності;

5) інформаційною базою для складання будь-якої звітності слугують дані бухгалтерського обліку;

6) подання звітності передбачає можливість виправлення респондентом помилок у звітності та внесення змін у раніше подану звітність;

7) підготовлену і заповнену форму звітності підписує керівник та головний бухгалтер підприємств;

8) звітність готується як мінімум у двох примірниках, один із яких залишається на підприємстві, а другий подається користувачеві та залишається у нього; найчастіше на обох примірниках для контролю отримання форми звітності адресатом ставиться відмітка про отримання примірника звітності ним; обидва примірники форми звітності аутентичні та мають однакову юридичну силу;

9) законодавством передбачено строки зберігання форм звітності;

10) передбачено відповідальність за неправильне та несвоєчасне подання звітності.

3

В Україні існує науково обґрунтована система форм звітності підприємств, яку можна класифікувати за різними ознаками, а саме:

1) за джерелами інформації та показниками:

- бухгалтерська та фінансова звітність;
- податкова звітність;
- звітність з загально обов'язкового державного соціального страхування (спеціальна звітність);

- статистична звітність;

- внутрішня звітність;

2) за призначенням:

- відомча;

- загальновідомча;

3) за періодами подання:

- місячна;

- квартальна;

- річна;

4) за користувачами звітності:

- зовнішня;

- внутрішня.

Зовнішня звітність, на відміну від внутрішньої, затверджується певними урядовими структурами і використовується органами державного управління (міністерствами, відомствами, органами державної статистики, фінансовими установами та ін.) та іншими користувачами (акціонерами, інвесторами, банками, партнерами по бізнесу тощо).

В табл. 1.1 наведено основні різновиди класифікації звітності підприємств.

Класифікація звітності підприємств

№ з/п	Ознаки класифікації	Види звітності підприємств
1	За джерелами інформації та показниками	- бухгалтерська; - фінансова; - оперативно-технічна; - статистична; - податкова; - тощо.
2	За місцем використання (користувачами)	- зовнішня; - внутрішня.
3	За значенням в управлінні економікою країни та підприємством	- державна; - внутрішня.
4	За призначенням	- загальноповідомча; - відомча.
5	За змістом даних та їх застосуванням	- типова; - спеціалізована.
6	За обсягом показників	- повна; - скорочена.
7	За рівнем узагальнення інформації	- первинна (індивідуальна); - зведена; - консолідована.
8	За термінами подання	- звичайна (регулярна); - термінова (нерегулярна).
9	За способом відправлення	- поштова; - телеграфна; - особисто передана (власноруч); - електронна.
10	За способом складання	- вручну; - автоматично.
11	За правилами складання форми звітності	- за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку; - за міжнародними стандартами фінансової звітності.
12	За способом подання звітної інформації	- на паперових носіях; - на машинних носіях, в електронній формі.
13	Залежно від періоду, який охоплює звітність	- місячна; - квартальна; - річна; - за потребою (відноситься до внутрішньофірмової звітності).

Адресат звітності – отримувач звітності, тобто інститут якому подається звітність, це може бути: Державна служба статистики; відповідне управління соціальних фондів; державні контролюючі органи (фіскальна служба, Державне казначейство, Державна контрольно-ревізійна служба); підрозділ підприємства (для внутрішньої звітності).

Складанням бухгалтерської звітності завершується обліковий цикл обробки даних засобами бухгалтерського обліку.

Бухгалтерська служба підприємства (організації, закладу) формує інформацію одночасно в системах бухгалтерського, фінансового, податкового, управлінського (внутрішньогосподарського) та статистичного обліку.

Для забезпечення належного порядку організації та ведення бухгалтерського обліку і складання звітності на підприємстві керівником (власником) має бути виданий наказ щодо розроблення й прийняття **Положення «Про облікову політику»**. У разі потреби, до цього Положення можуть вноситися зміни та доповнення перевидається у новій редакції.

Одним із основних елементів організації бухгалтерського обліку, який потрібно висвітлити в Положення про облікову політику підприємства, є:

- склад його звітності (фінансової, податкової, спеціальної (щодо державного соціального страхування), статистичної, внутрішньої);
- перелік звітних форм;
- порядок затвердження та подання звітності;
- терміни подання звітності;
- відповідальні особи за подання звітності тощо.

Зовнішню звітність залежно від джерел інформації та показників, які вона містить, поділяють на бухгалтерську, фінансову, податкову, статистичну і спеціальну.

Фінансова звітність підприємства складається з:

- 1) Балансу (Звіту про фінансовий стан), форма № 1;
- 2) Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), форма № 2;
- 3) Звіту про рух грошових коштів, форма № 3;
- 4) Звіту про власний капітал, форма № 4;
- 5) Приміток до фінансової звітності, форма № 5 з додатками: Звіту за сегментами, форма № 6 та пояснювальної записки.

Податкова звітність включає звітність підприємства-платника податку за кожним визнанням Податковим кодексом України (ПКУ) податком; найчастіше – це:

1. Податкова декларація з податку на прибуток підприємств.
2. Податкова декларація з податку на додану вартість.
3. Податкова декларація про майновий стан і доходи.
4. Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку (форма № 1ДФ).
5. Інші форми податкової звітності (декларації, розрахунки).

До складу спеціальної звітності підприємства як страхувальника щодо загальнообов'язкового державного соціального страхування належать такі форми звітності:

1. Звіт щодо суми нарахованого єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

2. Інші форми звітності залежно від особливості діяльності підприємства і галузі.

Статистична звітність має характерні риси, оскільки її склад залежить від виду діяльності, галузевої належності підприємства тощо.

Внутрішня звітність передбачає звітні форми, які складаються на підприємстві для управління його діяльністю.

В межах корпоративної соціальної відповідальності діє Глобальна ініціатива зі звітності, в якій значна увага приділяється соціальному обліку, аудиту та звітності.

Брати відповідальність за свій вплив на суспільство означає, перш за все, що компанія повинна вести облік дій у цій сфері, звітувати перед суспільством за свої дії. Таким чином, концепція, що описує взаємозв'язок соціального та екологічного впливів економічної діяльності компанії на певні групи за інтересами й на суспільство в цілому, є важливим елементом

Корпоративної соціальної відповідальності. Було розроблено ряд стандартів звітності, в яких розглянуто основні принципи соціального обліку, аудиту та звітності.

Глобальна ініціатива зі звітності (GRI) є некомерційною організацією, що сприяє економічній стабільності у світі. GRI розробила один із найбільш поширених світових стандартів з метою забезпечення стійкості звітності – відомий як екологічна звітність тобто, екологічні звітності соціального управління (ESG), триєдиний підсумок звітності (TBL) та корпоративної соціальної відповідальності звітності (КСВ). GRI прагне зробити постійний підхід до звітності усіма суб'єктами діяльності як визначений порядок та як гарантування зіставності фінансової звітності.

Звіт про стійкий розвиток є організаційним звітом, в якому подається інформація про економічну, екологічну, соціальну та управлінську діяльність підприємства (компанії).

За даними статистики більше 4000 організацій з 60 країн світу використовують Керівні принципи для підготовки своїх звітів щодо стійкого розвитку для корпоративного бізнесу, державних установ, малих підприємств, неурядових організацій, промислових груп та інших. Для муніципальних органів влади, вони як правило, включають аналогічні керівні принципи від ООН: ICLEI.

ТЕМА 2 ОСНОВНІ ТА ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

- 1. Види, склад та класифікація фінансової звітності підприємств.**
- 2. Мета складання та користувачі фінансової звітності.**
- 3. Склад та елементи фінансової звітності.**
- 4. Якісні характеристики фінансової звітності.**
- 5. Принципи підготовки фінансової звітності.**
- 6. Організація підготовки і подання фінансових звітів.**
- 7. Інвентаризація майна, коштів і фінансових зобов'язань.**

1

Фінансова звітність є невід'ємною складовою звітності підприємств і важливим інструментом управління економікою.

Фінансова звітність, згідно з Законом України «Про бухгалтерський звітність та фінансову звітність в Україні» – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.

Бухгалтерська звітність – звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб користувачів.

Фінансова звітність складається із затверджених Міністерством фінансів України та погоджених із Державною службою статистики України форм:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан), форма № 1;
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), форма № 2;
- Звіт про рух грошових коштів, форма № 3;
- Звіт про власний капітал, форма № 4;
- Примітки до річної фінансової звітності, форма № 5 з додатками: Звітність за сегментами, форма № 6 та пояснювальною запискою.

Суб'єкти малого підприємництва (далі СМП) можуть подавати фінансову звітність за формами № 1-М, № 2-М та № 1-Мс, № 2-Мс.

Кожна складова частина (компонент) фінансової звітності має власний зміст, номер за порядком, передбачає певну інформацію; для її використання кожній формі фінансової

звітності відповідає однойменний нормативний документ щодо форми звітності та загальних вимог до розкриття її статей – НП(С)БО і П(С)БО, що представлено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Основні компоненти фінансової звітності підприємств та їх призначення

Компоненти фінансової звітності, номер форми	Зміст	Використання інформації звітності	НП(С)БО, П(С)БО
«Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форма № 1	Наявність економічних ресурсів, які контролюються підприємством, на дату балансу; наявність джерел формування ресурсів (власного капіталу та зобов'язань)	Оцінка структури ресурсів підприємства, оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства, прогнозування майбутніх потреб у позиках, оцінка та прогнозування змін в економічних ресурсах, які підприємство, ймовірно, контролюватиме в майбутньому	НП(С) БО 1 П(С)БО 27 П(С)БО 32
«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», форма № 2	Доходи, витрати і фінансові результати діяльності, сукупний дохід та підприємства за звітний період та прибутковість акцій власної емісії	Оцінка та прогноз: прибутковості діяльності підприємства; величини та структури доходів та витрат	НП(С) БО 1 П(С)БО 24
«Звіт про рух грошових коштів», форма № 3	Генерування та використання грошових коштів	Оцінка та прогноз руху грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства	НП(С) БО 1
«Звіт про власний капітал», форма № 4	Зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз змін у власному капіталі	НП(С)БО 1 П(С)БО 6
«Примітки до фінансових звітів», форма № 5 з додатками	Обрана облікова політика підприємства. Інформація, яка не наведена безпосередньо у фінансових звітах, але є обов'язковою за П(С)БО	Оцінка та прогноз: облікової політики, ризиків та невпевненості, які впливають на підприємство, його ресурси та зобов'язання, діяльність підрозділів підприємства. Додатковий аналіз статей звітності, необхідний для забезпечення її зрозумілості	НП(С)БО 1 П(С)БО 6 П(С)БО 7 П(С)БО 8 П(С)БО 9 П(С)БО 10 П(С)БО 12 П(С)БО 15 П(С)БО 16 П(С)БО 17 П(С)БО 30
Додаток до Приміток до річної фінансової звітності, «Інформація за сегментами», форма № 6 та пояснювальна записка	Методологічні засади формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати, активи і зобов'язання звітних сегментів та її розкриття у фінансовій звітності	Визначення рівня ефективності за показниками пріоритетних, допоміжних звітних, допоміжних географічних сегментів. Наведення суттєвої інформації, про події, що відбулися після дати балансу, які можуть вплинути на прийняття рішення	НП(С)БО 1 П(С)БО 19 П(С)БО 29

Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форма № 1-м, та № 1-мс, «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», форма № 2-м та № 2-мс	«Звіт про фінансові результати»	Оцінка та структура ресурсів підприємства, віднесеного до складу суб'єкта малого підприємництва	П(С)БО 25 П(С)БО 16 П(С)БО 17
--	---------------------------------	---	-------------------------------------

Фінансова звітність може класифікуватися за правилами складання: за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та за міжнародними стандартами фінансової звітності.

2

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Користувачі фінансової звітності – фізичні або юридичні особи, які потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень.

Користувачами фінансової звітності виступають як фізичні так і юридичні особи – суб'єкти економічної діяльності, у т. ч. керівництво підприємства, менеджери певних ланок управління підприємством, фінансово-кредитні установи, інвестори, банки, органи державної фіскальної служби, органи статистики, контрольно-ревізійна служба України, фірми – контрагенти та ін.

Порядок надання фінансової звітності користувачам визначається чинним законодавством. При підготовці та поданні фінансової звітності слід дотримуватися певних вимог. Загальні вимоги, що пред'являються до фінансової звітності, викладені у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (далі НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», в інших П(С)БО і методичних рекомендаціях.

У Методичних рекомендаціях щодо заповнення форм фінансової звітності висвітлюються питання розкриття інформації за окремими статтями цих форм.

Крім цього, в нормативно-правових актах містяться основні вимоги щодо складання фінансової звітності, які стосуються таких питань:

- мета, склад та елементи фінансової звітності;
- державне регулювання;
- звітний період;
- суб'єкти, які складають консолідовану (зведену) звітність;
- валюта складання фінансової звітності;
- порядок подання та оприлюднення фінансової звітності;
- інформація, яка розкривається у фінансової звітності;
- якісні характеристики звітності;
- відомості про облікову політику підприємства;
- виправлення помилок і зміни у фінансових звітах;

- контроль за додержанням законодавства про бухгалтерський облік та фінансову звітність.

При цьому норми НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» щодо складання фінансової звітності не стосуються фінансово-кредитних установ, суб'єктів малого бізнесу та бюджетних (неприбуткових) установ і організацій, а також порядку складання консолідованої звітності. Ці аспекти регламентуються іншими положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

3

Слід зазначити, що фінансова звітність визначена НП(С)БО 1 як бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан підприємства, результати його діяльності та рух грошових коштів за звітний період.

Для прийняття економічно обґрунтованих рішень користувачами фінансової звітності необхідна докладна інформація про фінансово-майновий стан підприємства, наявність та рух грошових коштів за видами діяльності підприємства, джерелами надходження і напрями їх використання, результати діяльності та зміни, які відбулись у власному капіталі, а також про події і операції, що сталися після дати балансу, якщо вони є суттєвими й можуть вплинути на прийняття рішень.

Перелічені інформаційні потреби зумовили склад фінансової звітності, за НП(С)БО 1 до неї належать: Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал та Примітки до річної фінансової звітності з додатками.

Інші звіти не визнаються фінансовою звітністю. Від таких звітів не вимагається надання інформації про зазначені вище характеристики діяльності підприємства.

Для якісного складання форм річної фінансової звітності Міністерством фінансів України видано методичні рекомендації (вказівки) щодо їх заповнення на додаток існуючих роз'яснень, які містяться у НП(С)БО 1. Можна зазначити як позитивний момент відсутність жорсткої регламентації порядку складання фінансової звітності в Україні, це відповідає вимогам МСФЗ. Численні підручники та посібники з бухгалтерського обліку містять тлумачення авторів щодо висвітлення і розкриття інформації про підприємство у звітності.

Розкриття фінансової звітності – це надання інформації, яка є суттєвою для користувачів фінансової звітності. Дані фінансової звітності повинні бути зрозумілими користувачам. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» передбачена така інформація, яка розкривається у фінансовій звітності підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Розкриття інформації у фінансовій звітності підприємства

Зміст інформації	Пояснення
Дані про підприємство	Назва підприємства, організаційно-правова форма та місцезнаходження (країна, де зареєстровано підприємство, адреса його офісу), короткий опис основної діяльності підприємства, назва органу, у віданні якого перебуває підприємство, або назву його материнської (холдингової) компанії, середню кількість працівників підприємства протягом звітного періоду; дату затвердження звітності та орган управління підприємством, що її затвердив.
Дата звітності та звітний період	У кожному фінансовому звіті вказується дата, станом на яку наведені його показники, або період, який він охоплює. Якщо період, за який складено фінансовий звіт, відрізняється від звітного періоду, передбаченого НП(С)БО 1, то причину і наслідки цього повинні бути розкриті у примітках до фінансової звітності.

Валюта звітності та одиниця її виміру	У фінансовій звітності вказується валюта, в якій відображені елементи звітності, та одиниця її виміру.
Відповідна інформація за звітний період і аналогічний період попереднього року	Вказується необхідна інформація для порівняння фінансових звітів за різні періоди.
Облікова політика підприємства та її зміни	Опис принципів оцінки статей звітності, опис методів обліку окремих статей звітності.
Консолідація фінансових звітів	Визначають підприємства, що мають дочірні підприємства.
Припинення (ліквідація) окремих видів діяльності	Вказується при реальному припиненні або ліквідації окремих видів діяльності підприємства.
Обмеження щодо володіння активами	Надаються існуючі обмеження правового змісту, що передбачені у законодавчих актах, договорах, угодах, установчих документах підприємства тощо.
Участь у спільних підприємствах	Вказуються види діяльності підприємства на підставі договорів про спільну діяльність.
Виявлені помилки минулих років та пов'язані з ними коригування	Заповнюється за наявності помилок минулих років, що були встановлені у звітному році.
Переоцінка статей фінансових звітів	Проведення операцій з переоцінки активів за відповідними П(С)БО.
Інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними Положеннями (стандартами)	Виконуються вимоги відповідних НП(С)БО щодо розкриття відповідної інформації.
Загальні вимоги щодо подання інформації у примітках до фінансових звітів	
У примітках до фінансових звітів розкриваються: - інформація, яка не наведена безпосередньо у фінансових звітах, але є обов'язковою за відповідними положеннями (стандартами); - інформація, що містить додатковий аналіз статей звітності, потрібний для забезпечення її зрозумілості та доречності.	

Кожна форма фінансової звітності повинна містити дату, станом на яку наведено її показники, або період, який вона охоплює.

У фінансовій звітності повинна бути вказана валюта, в якій відображені елементи звітності, та одиниця її виміру.

Підприємству необхідно висвітлювати обрану облікову політику шляхом опису: принципів оцінки статей фінансової звітності, методів обліку щодо окремих статей фінансової звітності.

Інформація, що підлягає розкриттю, наводиться безпосередньо у фінансових звітах або у примітках до них, в яких слід розкривати:

- облікову політику підприємства;
- інформацію, яка не наведена безпосередньо у фінансових звітах, але є обов'язковою за відповідними положеннями(стандартами);
- інформацію, що містить додатковий аналіз статей звітності, потрібний для забезпечення її зрозумілості та доречності.

У вступній частині форми фінансової звітності («шапці») вказується, що ця форма є додатком відповідного НП(С)БО, а також зазначається:

- підприємство – скорочена назва підприємства, що готує звітність;
- територія – записуються дані про територію, на якій зареєстроване підприємство (район, місто);
- форма власності – вказується форма власності за засновницькими документами;

- стан державного управління – для державних підприємств зазначається орган, якому підпорядковане підприємство, що перебуває у державній власності;
- галузь – вказується галузь економіки, до якої належить це підприємство;
- вид господарської діяльності – записується основний вид або види діяльності;
- адреса (вказується лише у формі № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) та у Звіті про фінансові результати суб'єкта малого підприємництва (СМП) – поштовий індекс, район, місто, назва вулиці, номер будинку, де зареєстроване підприємство; середня чисельність працівників (подається лише у формі № 1) – вказується середня кількість працюючих протягом звітного року.

Таблиця для заповнення кодів звітності починається із запису про дату надання цієї форми фінансової звітності: рік, місяць, число; наприклад, «02.02.17» означає, що ця форма надана 9 лютого 2017 р. У таблиці форм звітності для заповнення кодів записуються коди, надані органами статистики цьому підприємству, а саме:

- ЄДРПОУ – код запису у єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України;
- КОАТУУ – код згідно з кодифікатором адміністративно-територіального устрою України (код території та населеного пункту);
- КОПФГ – код за класифікатором організаційно-правових форм Господарювання;
- КОДУ – класифікація органів державного управління (вказується лише у Балансі та Звіті про фінансові результати СМП);
- КВЕД – код виду економічної діяльності.

У формі звітності обов'язково вказується, за яким стандартом він складений: за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку чи за міжнародними стандартами фінансової звітності.

Далі розкривається назва форми фінансової звітності та зазначається звітний період. А в її основній частині за рядками (статтями) кожної форми наводяться відповідні показники діяльності підприємства у національній грошовій одиниці (в тис. грн. або в грн).

Фінансову звітність підписують керівник та головний бухгалтер підприємства, які несуть відповідальність за повноту та точність інформації.

Інформація у складових фінансової звітності відображує різнобічні аспекти подій, процесів та явищ, що відбулись у процесі здійснення підприємством своєї діяльності за поточний звітний період, відповідну інформацію за попередній звітний період, розкриває облікову політику та зміни, які відбулися в ній.

Звітність складається за певним порядком та формами, що дозволяють проводити зіставлення даних звітності за різні періоди. Така організація складання й надання звітності уможливорює здійснення як ретроспективного, так і поточного та перспективного (стратегічного) аналізу діяльності підприємства.

Фінансові звіти містять статті, склад і зміст яких визначаються НП(С)БО 1. При цьому підприємство заносить інформацію до відповідної статі певного звіту тільки за умови, що:

- 1) інформація є суттєвою;
- 2) оцінка статті може бути достовірно визначена.

До фінансової звітності включаються показники діяльності філій, представництв, відділень та інших відособлених підрозділів підприємства. Згідно з п. 3 розділу 1 НП(С)БО 1 **суттєва інформація** – це інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачеві фінансової звітності. Суттєвість інформації визначається керівництвом підприємства на основі його професійного судження.

Друга умова визнання статті дає можливість визначитись з тим, чи результати господарської діяльності будуть відображені у фінансових звітах, чи тільки розкриті у примітках до них.

Процес аналізу фінансової інформації на відповідність визначенню певної статті фінансових звітів та описаним умовам (критеріям) називається визнанням.

Приклад:

Припустимо, що в результаті господарської операції на підприємство надійшли від постачальника виробничі запаси. Підприємство має намір їх використовувати для виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг) та її реалізації. Отже, така інформація є суттєвою, адже, підприємство очікує на отримання майбутніх економічних вигод шляхом використання цих виробничих запасів разом з іншими активами у виробництві з подальшим продажем виробленої продукції і одержання відповідного доходу. Тому придбані виробничі запаси будуть відповідати критеріям визнання активів-елементів Балансу (Звіту про фінансовий стан). Вартість придбаних виробничих запасів визначена договором з постачальником і документами на їх оплату. Це є підставою для оцінки статті Балансу «запаси». Якщо, керівництво припустить, що інформація про придбані виробничі запаси є суттєвою і має бути відображено в Балансі (Звіті про фінансовий стан), тоді шляхом введення додаткової статті «Виробничі запаси» (згідно з переліком додаткових статей, Додаток 3 до НП(С)БО 1) показується саме залишок виробничих запасів.

4

Фінансова звітність повинна надавати користувачам дохідливу, доречну, достовірну та порівняльну інформацію щодо фінансового стану, результатів діяльності, руху грошових коштів, змін у власному капіталі.

Дохідливість інформації означає, що інформація подана у фінансовій звітності, має бути дохідливою та зрозумілою. Припускається, що для досягнення дохідливості інформації користувачами вони повинні мати базові економічні знання та бути зацікавлені у сприйнятті наданої інформації.

Доречність інформації характеризується її впливом на прийняття рішень користувачами та своєчасністю. Тобто доречною вважається інформація, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу оцінити минулі, теперішні та майбутні події, оцінити вплив допущених помилок і відхилень у минулому для їх виправлення, коригування у поточному звітному періоді. Отже, доречною є лише **суттєва інформація**. Суттєвість визначається на підставі як якісних, так і кількісних факторів. Згідно з Законом України «Про аудиторську діяльність» та МСФЗ 1 «Перше представлення фінансової звітності», суттєвою є інформація, якщо її пропуск або неправильне відображення можуть вплинути на економічні рішення користувачів, прийняті на основі даних фінансових звітів. Наприклад, суттєвою є відображення у фінансових звітах одиниці виміру. У Балансі (Звіті про фінансовий стан) це тисяча гривень (тис. грн). Тобто суми, які становлять менше однієї тисячі гривень у ньому відображені не будуть. Також фінансова звітність має бути підготовлена та надана користувачам у визначені терміни, інакше вона втратить свою доречність. Це дуже важливо, адже за даними фінансових звітів проводиться оцінювання й аналіз результатів діяльності для прогнозування подальшого розвитку підприємства, його фінансового стану, уникнення можливого банкрутства, платоспроможності, точки беззбитковості тощо.

Інший якісний критерій фінансової звітності – це **достовірність інформації**. Неможливо правильно оцінити корисність фінансової інформації без дотримання цього критерію. Достовірність інформації досягається за відсутності суттєвих помилок та неупереджених суджень. Зазвичай керівництво підприємства намагається, щоб подана інформація у фінансовій звітності виглядала привабливою для користувачів (кредиторів, інвесторів, учасників). З цією метою іноді штучно завищують вартість активів (наприклад, за наявності простроченої дебіторської заборгованості не створено резерв сумнівних боргів) або фінансовий результат.

Наступний критерій, що характеризує якість фінансової звітності, – це **зіставність (порівнянність) інформації**. Передумовою зіставності є наведення відповідної інформації попереднього періоду та розкриття інформації про облікову політику і її зміни. Це означає можливість для користувачів порівнювати фінансові звіти за різні періоди, а також фінансові звіти різних підприємств. За НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»,

порівнювана інформація попередніх звітних періодів має бути розкрита у фінансовій звітності в описовому та цифровому вигляді, якщо вона необхідна для розуміння фінансової звітності поточного звітного року. Застосування вимог НП(С)БО 1 щодо структури фінансових звітів, методів оцінки, повноти й об'єктивності розкриття дають можливість досягти цю мету.

5

Для забезпечення якісних характеристик фінансової звітності, під час її формування слід дотримуватися певних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, яких передбачено десять:

- 1) автономність підприємства;
- 2) безперервність діяльності;
- 3) періодичність;
- 4) історична (фактична, первинна) вартість;
- 5) нарахування та відповідність доходів і витрат;
- 6) послідовність;
- 7) обачність;
- 8) превалювання економічного змісту господарської операції над її юридичною формою;
- 9) повнота висвітлення;
- 10) єдиний грошовий вимірник.

Принцип – це твердження, що приймається як правдиве завжди і скрізь, там, де воно застосовне, за іншими вираженнями, – це певне правило, сформульоване на основі пізнання законів чи закономірностей, чинити саме так або те первинне, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки.

За принципом автономності, кожне підприємство розглядається як самостійна юридична особа. Тому особисте майно і зобов'язання власника (власників) не повинні відображатись у фінансовій звітності підприємства.

Безперервність діяльності виходить з припущення, що підприємство не має ні наміру, ні потреби ліквідуватися або суттєво зменшувати масштаби своєї діяльності, принаймні протягом наступного звітного періоду.

Періодичність припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди часу (звітні періоди – квартал, півріччя, рік) з метою складання фінансової звітності наростаючим підсумком з початку року.

Історична (фактична) собівартість. Під час визнання оцінки активів у Балансі (звіті про фінансовий стан) пріоритет надається їх історичній вартості (собівартості), яка складається з витрат на їх виробництво або придбання, доставку, приведення до стану готовності їх використання за призначенням.

Нарахування та відповідність доходів і витрат. Сутність цього принципу полягає в тому, що результати господарських операцій визнаються, коли вони відбуваються, а не тоді, коли отримуються або сплачуються грошові кошти, і, відображаються в бухгалтерському обліку та фінансових звітів тих періодів до яких вони відносяться. При цьому, витрати визнаються у звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід) на основі прямого зв'язку між ними та отриманими доходами. Щоб бути достовірною, інформація у фінансових звітах повинна бути висвітлена (розкрита) повністю, зважаючи на її важливість для користувачів та витрати, пов'язані з її одержанням.

Згідно з **принципом повного висвітлення**, фінансова звітність повинна містити всю суттєву інформацію про фактичні та можливі операції і події, яка може вплинути на прийняття рішень. Тому фінансова звітність крім Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), Звіту про рух грошових та Звіту про власний капітал, містить Примітки, що дає можливість вказати інформацію про облікову політику підприємства і її зміни, про існуючі обмеження щодо використання активів підприємства тощо.

Принцип послідовності передбачає постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними П(С)БО, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності. Певні припущення в обліку фіксуються у встановленому для підприємства порядку ведення обліку окремих операцій. Низка господарських операцій, зокрема погашення сумнівної дебіторської заборгованості, дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості, за якою нараховуються відсотки, оцінка на дату балансу запасів підприємства, визначення терміну експлуатації необоротних активів (основних засобів, нематеріальних активів, обладнання та пристроїв спеціального призначення, тощо) відображаються в балансі як за первинною так і за залишковою вартістю, це необхідно для уможливлення штучного збільшення або зменшення їх вартості.

Тому при складанні фінансової звітності слід застосовувати **принцип обачності**. Він застосовується до всіх монетарних статей Балансу (Звіту про фінансовий стан). Наприклад, для визначення підсумку другого розділу активу балансу береться чиста вартість реалізації дебіторської заборгованості, яка розраховується шляхом вирахування із фактичної вартості поточної дебіторської заборгованості суми резерву сумнівних боїв.

Сутність господарських операцій або подій не завжди відповідає тому, що впливає з їх юридичної форми. Наприклад, підприємство може передати іншому юридичному суб'єкту об'єкти основних засобів у фінансовий лізинг. Згідно з чинним законодавством, за такою операцією всі майбутні економічні вигоди і ризики передаються орендарю, хоча право власності на такий актив залишається за підприємством-орендодавцем. За таких обставин відображення цієї операції як реалізації не відповідатиме її сутності. Таким чином, підприємство повинно надавати перевагу економічному змісту операції над її юридичною формою, списуючи з Балансу (Звіту про фінансовий стан) вартість переданих об'єктів у фінансовий лізинг. У цьому і полягає застосування принципу превалювання змісту над формою.

Сутність **принципу єдиного грошового вимірника** полягає у вимірюванні й узагальненні всіх господарських операцій підприємства у фінансовій звітності в грошовій національній валюті. Отже, під час ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності необхідно оптимальним шляхом використовувати усі вище перелічені принципи, щоб досягти її якісних характеристик.

6

Для забезпечення організації та ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності підприємство самостійно обирає форми його організації. **Питання організації ведення обліку належить до компетенції власника (керівника) підприємства.**

На основі даних бухгалтерського обліку підприємства складають фінансову звітність у тому обсязі, в якому це передбачено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Підприємства зобов'язані подавати квартальну та річну фінансову звітність органам, до сфери управління яких вони належать, трудовим колективам на їх вимогу, власникам (засновникам) відповідно до засновницьких документів, якщо інше не передбачено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Органам виконавчої влади та іншим користувачам фінансова звітність подається відповідно до законодавства. Термін її подання встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Для новоствореного підприємства перший звітний період може бути меншим за 12 місяців, але не більшим за 15 місяців.

Звітним періодом підприємства, що ліквідується, є період з початку звітного року до моменту його ліквідації.

Фінансові звіти щодо використання бюджетних асигнувань, одержаних з державного бюджету – надаються органам Державного казначейства України; щодо використання асигнувань, одержаних з місцевих бюджетів, відповідним фінансовим відділам

райдержадміністрацій, міськвиконкомів та фінансовим управлінням обласних, Київської міської держадміністрації.

Фінансова звітність підприємств не становить комерційної таємниці та підлягає оприлюдненню відповідно до чинного законодавства України.

Органи державної статистики є одним із основних користувачів фінансової звітності, форми якої затверджено наказом Міністерства фінансів України за погодженням з Державною службою статистики України.

Платники податку на прибуток подають органів державної фіскальної служби (у порядку, передбаченому Податковим кодексом України) разом з податковими деклараціями також квартальну та річну фінансову звітність (крім підприємств, які відповідно до Господарського кодексу України визнано малими).

Квартальна фінансова звітність підприємств (крім консолідованої) подається відповідним органам не пізніше 25 числа місяця, що настає за звітним кварталом.

Річна фінансова звітність підприємств подається до органів Державної служби статистики України не пізніше 28 лютого наступного за звітним роком, а до органів Державної фіскальної служби України разом із поданням податкової декларації з податку на прибуток.

Публічні акціонерні товариства, підприємства-емітенти облігацій, банки, довірчі товариства, валютні та фондові біржі, інвестиційні фонди і компанії, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та інші фінансові установи зобов'язані не пізніше 1 червня наступного за звітним року оприлюднити річну фінансову звітність та консолідовану звітність у засобах масової інформації.

В разі ліквідації підприємства ліквідаційна комісія складає ліквідаційний баланс та публікує його, відповідно до чинного законодавства.

7

Для забезпечення достовірності даних річної фінансової звітності підприємства зобов'язані перед її складанням провести річну інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої фактично перевіряються та документально підтверджуються їх наявність, технічний стан і реальність оцінки.

Організація, техніка й документальне оформлення проведення інвентаризації встановлені Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 року № 879. Відповідальність за організацію інвентаризації несе керівник підприємства.

Для проведення інвентаризації за його розпорядженням створюється інвентаризаційна комісія із залученням фахівців. У розпорядженні зазначається склад комісії, обсяг інвентаризації, порядок, початок і закінчення роботи. Матеріали інвентаризації (інвентаризаційні відомості, акти, описи, пояснювальні записки) розглядає керівник (власник) підприємства, який приймає рішення щодо затвердження результатів інвентаризації, яке оформлюється наказом. Об'єкти і періодичність проведення інвентаризації визначаються власником (керівником) підприємства, крім випадків, коли її проведення є обов'язковим згідно законодавством, а саме:

- перед складанням річної фінансової звітності;
- при зміні матеріально-відповідальних осіб;
- у разі виявлення фактів крадіжки, навмисного зіпсування цінностей;
- за рішенням судових органів тощо.

Граничний термін подання результатів інвентаризації до бухгалтерії підприємства – не пізніше 20 грудня. Це дає можливість бухгалтерам своєчасно опрацювати її результати та відобразити їх у системі рахунків бухгалтерського обліку, провести в регістрах обліку та включити до фінансової звітності (Баланс (Звіт про фінансовий стан) і Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) а також Примітки до річної фінансової звітності.

ТЕМА 3 ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БАЛАНСУ (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН)

1. Призначення Балансу (Звіту про фінансовий стан) та його структура.
2. Визнання, оцінка та класифікація активів Балансу (Звіту про фінансовий стан).
3. Визнання, оцінка та класифікація пасивів Балансу (Звіту про фінансовий стан).
4. Зміст статей необоротних активів та джерел інформації їх формування.
5. Зміст статей оборотних активів та джерел інформації їх формування.
6. Зміст статей власного капіталу та джерел інформації їх формування.
7. Зміст статей довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечень.

1

Першою головною формою фінансової звітності підприємства є Баланс (Звіт про фінансовий стан).

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Баланс (Звіт про фінансовий стан) представляє собою звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

За формою, Баланс (Звіт про фінансовий стан) має вигляд таблиці, у лівій стороні якої зафіксована інформація про активи, а в правій – інформація про пасиви, тобто про власний капітал, зобов'язання і забезпечення.

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає зміст і форму Балансу (Звіту про фінансовий стан) та розкриття його статей. Норми цього положення застосовуються до Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності, крім банків та бюджетних установ.

Підприємства, які, відповідно до законодавства, складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності, застосовують лише Додаток № 3 до НП(С)БО 1, тобто Перелік додаткових статей фінансової звітності.

Структурним елементом кожного розділу Балансу (Звіту про фінансовий стан) є його стаття. Деякі статті Балансу (Звіту про фінансовий стан) складаються із кількох рядків, у кожному з яких наводиться детальна інформація про складові цієї статті.

У кожній частині Балансу (Звіту про фінансовий стан) розкривається зміст статей та код рядка. З метою зіставності, дані у балансі наводяться на першу та останню дату звітного періоду. Звітним періодом для складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) є квартал та календарний рік. Проміжна звітність (квартальна) складається наростаючим підсумком з початку звітного року.

Баланс (Звіт про фінансовий стан) складається у такі строки:

- за 1 квартал, тобто станом на 31 березня;
- за перше півріччя, тобто станом на 30 червня;
- за 9 місяців, тобто станом на 30 вересня;
- за рік, тобто станом на 31 грудня.

Основою для складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) є записи за залишками на рахунках бухгалтерського обліку (на дату Балансу), де систематизована інформація про господарські операції підприємства.

Статті Балансу (Звіту про фінансовий стан) повинні бути узгодженими зі залишками на аналітичних та синтетичних рахунках Головної книги або іншого регістру синтетичного обліку підприємства.

Для складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства використовують дані, що узагальнені на рахунках класів 1-6 Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій. При цьому використовується взаємопов'язаність між Планом рахунків бухгалтерського обліку та структурою «Балансу» (Звіту про фінансовий стан) (табл. 3.1). А саме, залишки за рахунками перших 3 класів рахунків

Плану рахунків бухгалтерського обліку (1-й, 2-й та 3-й класи) формують Актив Балансу (Звіту про фінансовий стан). Залишки за рахунками класів 4-й, 5-й та 6-й рахунків Плану рахунків бухгалтерського обліку формують Пасив Балансу (Звіту про фінансовий стан).

Таблиця 3.1

**Зв'язок рахунків бухгалтерського обліку та розділів
«Балансу (Звіту про фінансовий стан)»**

План рахунків	Розділи форми 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан)	
Активи		
Клас 1 «Необоротні активи»	Розділ I активу	Необоротні активи
Клас 2 «Запаси» Клас 3 «Кошти, розрахунки та інші активи»	Розділ II активу	Оборотні активи, у т. ч. Витрати майбутніх періодів
Клас 2 «Запаси», сальдо рахунку 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу»	Розділ III активу	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття
Пасиви		
Клас 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань»	Розділ I пасиву	Власний капітал
Клас 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань» Клас 5 «Довгострокові зобов'язання»	Розділ II пасиву	Довгострокові зобов'язання і забезпечення
Клас 6 «Поточні зобов'язання»	Розділ III пасиву	Поточні зобов'язання і забезпечення, у т. ч. Доходи майбутніх періодів
Клас 6 «Поточні зобов'язання», сальдо рахунку 680 «Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу»	Розділ IV пасиву	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримувані для продажу, та групами вибуття

За своїми класифікаційними ознаками розрізняють основні види балансів:

- початковий (сальдовий, вступний);
- розподільчий;
- ліквідаційний;
- санаційний;
- оборотно-сальдовий;
- окремий;

- Баланс (Звіт про фінансовий стан) (іноді зустрічаються словосполучення – бухгалтерський баланс, баланс підприємства) як складова фінансової звітності підприємства.

Окремий Баланс (Звіт про фінансовий стан), згідно ст. 7 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», складається у випадках, передбачених нормативно-правовими актами. Для складання окремого Балансу (Звіту про фінансовий стан), дані первинних документів про господарські операції філій, представництв, відділень та інших виокремлених підприємством (юридичною особою) підрозділів на окремий баланс, а також господарські операції, які відповідно з законодавством підлягають відображенню в окремому балансі, вносяться у визначених (відкритих для цього підрозділу або для відображення господарських операцій з певної діяльності підприємства) регістрах бухгалтерського обліку. За даними цих регістрів складаються окремий баланс і відповідні форми фінансової звітності щодо зазначених господарських операцій. Показники окремого балансу і відповідних форм фінансової звітності включаються до консолідованого Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства і відповідних форм фінансової звітності юридичних осіб.

Особливості складання **консолідованого Балансу (Звіту про фінансовий стан)** визначається нормами НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність».

Для суб'єктів малого підприємництва передбачається скорочена форма Балансу, згідно вимог П(С)БО 25 «Фінансова звітність суб'єкта малого підприємництва».

Складовими елементами Балансу (Звіту про фінансовий стан), безпосередньо пов'язаними з визначенням фінансового стану підприємства та змін в ньому є:

- активи (господарські засоби);
- власний капітал;
- зобов'язання і забезпечення.

Активи і зобов'язання, у т. ч. забезпечення, не підлягають згортанню, за винятком випадків, передбачених окремими Положеннями (стандартами).

Підсумок активу Балансу (Звіту про фінансовий стан) повинен дорівнювати сумі зобов'язань, забезпечень та власного капіталу, тобто підсумку пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан).

Для вивчення фінансового стану підприємства необхідна інформація про господарські засоби (ресурси, активи), що ним контролюються, його структуру, рівень ліквідності, платоспроможності та здатність адаптування до змін середовища в якому воно функціонує.

Так як саме інформація наведена в Балансі (Звіт про фінансовий стан) характеризує фінансовий стан підприємства на певну дату, надає загальну інформацію про його діяльність та ліквідність, його ще й називають «Звіт про фінансовий стан».

Загальновідомими правилами будови Балансу (Звіту про фінансовий стан) є:

- баланс-нетто;
- ліквідність;
- терміновість погашення зобов'язань.

Баланс-нетто. За цим правилом активи й пасиви відображаються в балансі за чистою вартістю (залишкової, теперішньої, чистої вартості реалізації), що унеможливорює штучне завищення оцінки активів, і відповідно, зменшення оцінки зобов'язань підприємства (відповідає принципу бухгалтерського обліку та фінансової звітності «обачність»).

Ліквідність – означає, що активи розташовані в Балансі (Звіті про фінансовий стан) у порядку зростання їх ліквідності, тобто здатності ресурсів швидко перетворитися в найліквідний актив, у грошові кошти. Такими чином, у Балансі активи підприємства розміщені від активів, що важко реалізуються (нематеріальні активи, основні засоби, довгострокові біологічні активи та ін.), до активів із середнім терміном продажу (запаси, дебіторська заборгованість тощо) та активів, що не мають перешкод до продажу (грошові кошти та їх еквіваленти).

Терміновість погашення зобов'язань. Пасиви: власний капітал, зобов'язання і забезпечення, розташовані в частині Пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) у порядку зростання терміновості погашення зобов'язань. Тобто, від власного капіталу та довгострокових зобов'язань і забезпечень до поточних зобов'язань і забезпечень.

2

Активи – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до надходження економічних вигод у майбутньому. Наприклад, придбані сировина й матеріали, використані в процесі виробництва перетворюються в готову продукцію, реалізація якої призведе до отримання вигод у вигляді доходу. При цьому сума одержаного (очікуваного) доходу повинна бути більшою за здійсненні витрати, а саме, на суму непрямих податків і запланованого рівня прибутку.

Актив відображається в Балансі (Звіті про фінансовий стан) за умови, що:

- оцінка його статей може бути достовірно визначена;
- інформація є суттєвою.

Тому при визнанні та розкритті активів у Балансі (Звіті про фінансовий стан) проводиться їх аналіз, в процесі чого визначається, на основі власного професійного судження,

суттєвість інформації і можливість достовірної оцінки активу. Тільки за умов позитивної відповіді на ці запитання, бухгалтерія відображає активи у Балансі (Звіті про фінансовий стан).

Для врахування у Балансі (Звіті про фінансовий стан) активів підприємства використовуються дані інвентаризації, представлені уповноваженою службою, яка за розпорядженням власника (керівництва), відповідає за здійснення оцінки активів та зобов'язань на підприємстві.

Витрати на придбання та створення активу, що не можуть бути відображені у Балансі, включаються до складу витрат періоду у Звіті про фінансові результати (Про сукупний дохід). Наприклад, вартість придбаних фінансових інвестицій з метою отримання доходу, у разі оголошення емітента банкрутом, не можуть визнаватися активом. Вони показуються у Звіті про фінансові результати як інші витрати (втрати) від інвестиційної діяльності.

Активи мають визнаватися і відображатися в Балансі (Звіті про фінансовий стан) у вартісному виразі з використанням певної бази, а саме:

- історичної собівартості;
- залишкової (балансової) вартості;
- чистої вартості реалізації;
- теперішньої вартості.

Історична собівартість. Активи відображуються в Балансі (Звіті про фінансовий стан) за сумою сплачених грошових коштів чи їх еквівалентів або за справедливою вартістю компенсації, виданої, щоб придбати їх, на момент купівлі. Цей метод оцінки переважає над іншими, виходячи з вимоги принципу бухгалтерського обліку та фінансової звітності «історична (фактична) собівартість».

Залишкова (балансова) вартість визначається шляхом вирахування із первісної (фактичної, історичної) вартості суми нарахованого зносу (амортизації) на дату балансу. Застосовується для оцінки і відображення в Балансі (Звіті про фінансовий стан) необоротних матеріальних та нематеріальних активів.

Чиста вартість реалізації. Очікувана ціна реалізації запасів в умовах звичайної діяльності за вирахуванням очікуваних витрат на завершення їх виробництва та реалізації. Наприклад, відпускна ціна матеріалів становить 20 грн. за одиницю. Витрати пов'язані з їх продажем – 5 грн. Тоді, чиста вартість реалізації матеріалів дорівнюватиме 15 грн. (20 грн. – 5 грн.). Цей метод оцінки застосовується для оцінки і відображення в Балансі (Звіті про фінансовий стан) залишків запасів. Запаси відображуються в Балансі (Звіті про фінансовий стан) за меншою з двох оцінок: первинною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Теперішня (дисконтована) вартість. Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються проценти, відображається в Балансі (Звіті про фінансовий стан) за їхньою теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості – сума поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за вирахуванням резерву сумнівних боргів. Припустимо, що загальна сума дебіторської заборгованості підприємства на дату складання балансу становить 245000 грн., створеного резерву сумнівних боргів – 45000 грн. У цьому разі чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості дорівнюватиме 200000 грн.

Поточна дебіторська заборгованість за товари (роботи, послуги) відображується у Балансі (Звіті про фінансовий стан) за чистою реалізаційною вартістю.

Згідно з п.3 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи Балансу (Звіту про фінансовий стан) класифікуються на:

- необоротні;
- оборотні.

Необоротними активами вважаються:

- нематеріальні активи;
- основні засоби;
- довгострокові біологічні активи;

- довгострокові фінансові інвестиції;
- інші активи, призначені для реалізації чи використанні (споживанні) строком більше одного операційного циклу чи протягом більш ніж дванадцяти місяців з дати балансу.

Усі інші активи, що не є оборотними класифікуються як необоротні.

Оборотними активами вважаються грошові кошти і їх еквіваленти, необмежені у використанні та інші активи, призначені для реалізації чи використання (споживання) протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

До складу оборотних активів включають:

- грошові кошти (готівкові й безготівкові) і їх еквіваленти;
- залишки незавершеного виробництва;
- виробничі запаси;
- готову продукцію;
- товари;
- поточні біологічні активи;
- короткострокові фінансові інвестиції;
- дебіторську заборгованість за реалізовану готову продукцію (товарів, робіт, послуг) тощо.

Отже, за своєю структурною будовою актив Балансу (Звіту про фінансовий стан) має три розділи:

- 1) розділ 1 «Необоротні активи»;
- 2) розділ 2 «Оборотні активи»;
- 3) розділ 3 «Необоротні активи утримувані для продажу та групи вибуття».

3

В *пасиві* Балансу (Звіту про фінансовий стан) представлена інформація про власний капітал підприємства, його зобов'язання та забезпечення. При цьому основна частина пасивів містить інформацію про стан розрахунків з кредиторами, тобто його зобов'язання.

Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Власний капітал відображається у Балансі (Звіті про фінансовий стан) одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які призводять до його змін.

Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди.

Забезпечення – це зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу.

Згідно ст. 509 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), зобов'язаннями є правовідносини, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, сплатити гроші, виконувати роботу, надати послугу тощо) або утримуватися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Отже, **зобов'язання** – це обов'язок чи відповідальність однієї сторони правовідносин діяти певним чином. Погашаючи зобов'язання, підприємство віддає ресурси, що втілюють в собі економічні вигоди, з метою задоволення претензії іншої сторони.

Зобов'язання визнається та відображаються в Балансі за умови, що:

- його оцінка може бути достовірно визначена;
- інформація є суттєвою.

За правилами, викладеними у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», виникає необхідність проведення аналізу та розкриття зобов'язань підприємства. При такому аналізі встановлюється, чи існує обов'язок або відповідальність діяльності певним чином, чи виникло зобов'язання внаслідок минулих подій, чи призведе зобов'язання до зменшення економічних вигод у майбутньому – від цього залежить визнання статті суттєвою або ні, чи

може бути достовірно визначена сума, що підлягає погашенню. При позитивній відповіді на ці питання зобов'язання підприємства відображаються у Балансі (Звіті про фінансовий стан).

Обов'язки підприємства розглядаються як зобов'язання, якщо вони:

- існують на даний момент часу і є результатом минулих господарських операцій (подій, фактів, явищ, процесів). Наприклад, внаслідок придбання матеріалів, товарів чи послуг; понесених збитків, за які підприємство несе відповідальність тощо;
- пов'язані з необхідністю майбутніх платежів з метою збереження господарських зв'язків підприємства або у зв'язку з веденням звичайної підприємницької діяльності;
- мають визначений термін виконання;
- прийнятті відносно суб'єктів, що можуть бути ідентифіковані, якщо не в момент прийняття зобов'язання, то в момент їх виконання.

Для визначення балансової вартості зобов'язань використовують такі види оцінок:

- історична вартість;
- поточна вартість;
- вартість (сума) погашення;
- теперішня вартість.

Історична (первісна) вартість зобов'язання – це сума надходжень, отриманих в обмін на зобов'язання або за деяких інших обставин, сума грошових коштів або їх еквівалентів, що, як очікується, будуть сплачені для погашення зобов'язання під час звичайної діяльності підприємства.

Поточна вартість зобов'язання – недисконтована сума грошових коштів чи їх еквівалентів, яка була б необхідна для погашення зобов'язання на поточний момент.

Сума погашення – недисконтована сума грошових коштів чи їх еквівалентів, що, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язань під час звичайної діяльності підприємства. За сумою погашення у Балансі (Звіті про фінансовий стан) відображаються поточні зобов'язання.

Теперішня вартість зобов'язання – це дисконтова вартість майбутніх чистих платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), які, як очікується, будуть необхідні для погашення зобов'язань під час звичайної діяльності підприємства.

За теперішньою вартістю у Балансі (Звіті про фінансовий стан) показуються довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язань.

З метою ведення бухгалтерського обліку та складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) зобов'язання підприємства класифікуються на:

- довгострокові зобов'язання;
- поточні зобов'язання;
- забезпечення;
- непередбачені зобов'язання (відображаються у Примітках до річної фінансової звітності);
- доходи майбутніх періодів.

У загальному вигляді пасив Балансу складається з чотирьох розділів, у т. ч.:

- 1) розділ I «Власний капітал»;
- 2) розділ II «Довгострокові зобов'язання і забезпечення»;
- 3) розділ III «Поточні зобов'язання і забезпечення»;
- 4) розділ IV «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття».

4

Розділ I активу Балансу (Звіту про фінансовий стан) містить інформацію про стан та структуру необоротних активів підприємства.

До статей необоротних активів належать:

1. Нематеріальні активи. Відображається первинна й залишкова вартість нематеріальних активів та сума накопиченої амортизації (у дужках).

Первинна вартість може виступати у вигляді фактичної собівартості їх придбання чи створення або як справедлива вартість.

За справедливою вартістю відображаються нематеріальні активи, які надійшли на підприємство внаслідок обміну на інші об'єкти.

Справедлива вартість – сума, за якою актив може бути обмінений чи отриманий в операцій між незалежними, обізнаними та зацікавленими особами.

Балансова (залишкова, книжкова) вартість активів – вартість основних та оборотних коштів підприємства на певний час. Розраховується, як початкова (первісна) вартість придбаного капіталу (об'єкта), за якою він обліковується у балансі за мінусом нагромадженої суми зносу.

Балансова вартість підприємства визначається як її чисті активи, тобто це власний капітал, яким підприємство може розпоряджатися на свій розсуд. Розраховується як різниця між сукупними активами і сукупними зобов'язаннями (боргами).

Основні засади обліку нематеріальних активів – їх визнання, оцінка та нарахування амортизаційних відрахувань регламентуються нормами П(С)БО 8 «Нематеріальні активи».

2. Незавершені капітальні інвестиції. Відображається сума інвестицій у незавершене будівництво підприємства, включаючи вартість придбаного устаткування для монтажу та суму сплачених авансових платежів, пов'язаних з капітальними інвестиціями; вартість придбання (виготовлення, створення, поліпшення, крім витрат на проведення поточного ремонту основних засобів, відтворення) об'єктів необоротних активів.

3. Основні засоби підприємства. Наводиться інформація про первинну вартість власних та орендованих об'єктів на умовах фінансового лізингу (крім об'єктів інвестиційної нерухомості), цілісних майнових комплексів, їх залишкову вартість та суму нарахованого зносу (наводиться у дужках). У цій статті також включається вартість інших необоротних матеріальних активів за їх залишковою вартістю.

Основні засади обліку основних засобів – їх визнання, оцінка та нарахування амортизаційних відрахувань регламентуються нормами П(С)БО 7 «Основні засоби».

4. Інвестиційна нерухомість. У цій статті відображається окремо, первісна і залишкова вартість інвестиційної нерухомості та сума зносу по неї.

До інвестиційної нерухомості належать об'єкти нерухомого майна (будівлі, споруди), які утримуються підприємством з метою отримання доходу за рахунок їх здачі в оренду (фінансову або чи операційну оренду).

Основні засади обліку інвестиційної нерухомості – їх визнання, оцінка та нарахування амортизаційних відрахувань регламентуються нормами П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність».

5. Довгострокові біологічні активи. Відображається інформація про первинну вартість довгострокових біологічних активів, їх залишкову (справедливу) вартість та суму накопиченої амортизації (у дужках).

До довгострокових біологічних активів відносяться зрілі біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію або додаткові біологічні активи протягом періоду довшого за рік та незрілі біологічні активи, вирощені (відтворені) протягом періоду довшого за рік, за винятком тварин на вирощуванні та відгодівлі.

Основні засади обліку довгострокових біологічних активів – їх визнання, оцінка та нарахування амортизаційних відрахувань регламентуються нормами П(С)БО 30 «Біологічні активи».

6. Довгострокові фінансові інвестиції. У цій статті окремо виділені фінансові інвестиції, які згідно з П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» обліковуються за методом участі в капіталі, і окремо вказуються інші фінансові інвестиції.

Під фінансовими інвестиціями розуміються активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку за рахунок відсотків, процентів, дивідендів тощо, зростання вартості капіталу або отримання інших вигод для інвестора.

Довгострокові фінансові інвестиції – це інвестиції, які не можуть бути класифіковані як поточні. Як правило, це інвестиції в цінні папери з довготривалим терміном погашення (невизначеним терміном) та інвестиції в спільну діяльність інших суб'єктів діяльності.

Основні засади обліку фінансових інвестицій – їх визнання, оцінка та класифікація регламентуються нормами П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції».

7. Довгострокова дебіторська заборгованість. Відображається заборгованість юридичних та фізичних осіб, яка буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Наприклад, дебіторська заборгованість орендаря за фінансову оренду (лізинг). Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховується проценти, відображається у балансі за їхньою теперішньою вартістю.

Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.

Частина довгострокової дебіторської заборгованості, яка підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, відображається на ту саму дату у складі поточної дебіторської заборгованості.

Основні засади довгострокової дебіторської заборгованості – їх визнання, оцінка та класифікація регламентуються нормами П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

8. Відстрочені податкові активи. Наводиться сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню в наступних звітних періодах внаслідок утворення тимчасової різниці між обліковою і податковою базою оцінки їх.

Основні засади обліку відстрочених податкових активів – їх визнання, оцінка та нарахування регламентуються нормами П(С)БО 17 «Податок на прибуток».

9. Інші необоротні активи. У цій статті зокрема наводиться інформація про залишок коштів на банківському рахунку щодо яких існує обмеження до використання та непогашеної довгострокової дебіторської заборгованості. Бухгалтерський облік ведеться щодо кожного об'єкта активів окремо і відображається у Балансі (Звіті про фінансовий стан) згідно вимог відповідних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Для підрахунку підсумку I-го розділу активу Балансу (Звіту про фінансовий стан) береться залишкова вартість нематеріальних активів, основних засобів та довгострокових біологічних активів.

Залишкова вартість визначається як різниця між первинною вартістю і сумою зносу (накопиченої амортизації), яка наводиться в дужках.

Джерелами інформації для складання цього розділу є записи залишків на рахунках класу 1 «Необоротні активи» Плану рахунків бухгалтерського обліку та залишок рахунків 205 «Будівельні матеріали», а саме, вартість устаткування, що потребує монтажу та 371 «Розрахунки за аванси видані» в сумі виданих авансових платежів (передоплати) за капітальні інвестиції.

5

Другий розділ активу Балансу (Звіту про фінансовий стан) містить інформацію про стан та структуру оборотних активів підприємства.

Згідно з НП(С)БО 1 під **оборотними активами** розуміється грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу або дванадцяти місяців з дати балансу.

Відповідно до принципу ліквідності, у першу частину розділу 2 вносяться повільно ліквідні активи, у другій частині – активи середньої ліквідності, і, у третій частині – високоліквідні активи (розподіл є умовним).

До ресурсів, що повільно реалізуються включаються виробничі запаси, поточні біологічні активи, готова продукція та товари на складі, витрати майбутніх періодів.

До складу середньо ліквідних активів відносяться дебіторська заборгованість покупців за реалізовані їх товари (продукцію, роботи, послуги), у т. ч. забезпечена вексями, дебіторська заборгованість з бюджетом за податками й платежами, інша поточна дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції, крім еквівалентів грошових коштів і інші оборотні активи.

Високоліквідні активи включають грошові кошти і їх еквіваленти, у т. ч. у касі та на рахунку в банку як в національній, так й в іноземній валюті.

До еквівалентів грошових коштів належать короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Згідно з Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» до таких активів відносять депозити до запитання і казначейські векселі.

До статей оборотних активів належать:

1. Запаси. Відображається інформація про залишки виробничих запасів; поточних біологічних активів, тобто молодняк тварин та тварини на відгодівлі, продукції сільського господарства і лісового господарства; незавершеного виробництва; готової продукції; товарів (у разі потреби, інформація про кожен вид запасів наводиться окремо, у вписаних рядків, згідно з НП(С)БО 1, Додаток 3).

Запаси відображаються у Балансі (Звіті про фінансовий стан) за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Не включаються до первісної вартості запасів:

- понаднормові витрати і нестачі запасів;
- проценти за користування позиками (кредитами);
- витрати на збут;
- загальногосподарські та інші подібні витрати (втрати).

Усі запаси відображаються у Балансі (Звіті про фінансовий стан) за чистою вартістю реалізації в разі зменшення їх вартості, псування чи морального старіння, або коли іншим чином втратили первинно очікувану вигоду.

Чиста вартість реалізації визначається по кожній одиниці запасів.

Переоцінка запасів здійснюється на індивідуальній основі у випадку, коли чиста вартість реалізації стає меншою за їхню собівартість (балансову вартість).

Сума, на яку первинна вартість їх перевищує вартість реалізації, та вартість повністю втрачених (зіпсованих або тих, що не вистачає) запасів списується на витрати звітного періоду.

Сума втрат від псування цінностей та нестач, до моменту прийняття рішення про конкретних винуватців, відображається на позабалансових рахунках. Після встановлення винної особи, вартість відшкодування зараховується в складі дебіторської заборгованості та доходу звітного періоду. Заборгованість, що підлягає відшкодуванню розраховується згідно визначеного механізму у Порядку КМУ «Про відшкодування винними особами завданих збитків» № 116.

У Примітках до річної фінансової звітності наводиться така інформація про запаси:

- методи оцінки запасів;
- балансову (облікову) вартість запасів в розрізі класифікаційних груп;
- балансову (облікову) вартість запасів, переданих у переробку, на комісію, в заставу;
- балансову (облікову) вартість запасів, які відображені за чистою вартістю реалізації.

Основні засади обліку запасів – їх визнання, оцінка та класифікація регламентуються нормами П(С)БО 9 «Запаси».

2. Поточні біологічні активи (молодняк тварин та тварини на відгодівлі, а також рослинництво). Відображається інформація про вартість поточних біологічних активів, які обліковуються за справедливою вартістю.

Основні засади обліку поточних біологічних активів – їх визнання, оцінка та класифікація регламентуються нормами П(С)БО 30 «Біологічні активи».

Дебіторська заборгованість. Дебіторська заборгованість представлена у Балансі наступними статтями:

3. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги. Відображається інформація про заборгованість покупців та замовників за реалізовану їм продукцію, товари або виконані роботи чи надані послуги (за чистою вартістю реалізації, тобто за мінусом резерву сумнівних боргів), крім заборгованості, забезпеченої векселем, якщо така інформація наведено у додатково вписаному рядку «Векселі отримані».

4. Дебіторська заборгованість за розрахунками:

- за виданими авансами. Відображається загальна сума авансових платежів (передоплати) сплачених іншим підприємствам у рахунок майбутніх поставок (запасів, робіт, послуг);

- з бюджетом. Відображається дебіторська заборгованість фінансових та фіскальних установ, а також переплата за податками й обов'язковими платежами до бюджету (за сумою погашення);

- у т. ч. з податку на прибуток. Деталізують дані щодо суми дебіторської заборгованості за розрахунками з податку на прибуток, включеної у загальну суму статті «З бюджетом».

5. Інша поточна дебіторська заборгованість. Відображаються усі види поточної дебіторської заборгованості, які не входять до складу дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги і дебіторської заборгованості по розрахунках, зокрема – заборгованість підприємству підзвітних осіб, працівників за придбання цінності в кредит (з відстроченням платежу) або за отриманні позики, за проживання у відомчих житлових будинках, за утримання дітей у дошкільних закладах, які зараховані на балансі підприємства, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків (відображаються за первинною вартістю (сумою погашення) тощо.

Основні засади обліку поточної дебіторської заборгованості – їх визнання, оцінка та класифікація регламентуються нормами П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

У Примітках до річної фінансової звітності наводиться інформація про:

- загальну кількість дебіторів;
- суму простроченої дебіторської заборгованості, які можна вважати сумнівною (безнадійною);
- метод оцінки сумнівних боргів.

6. Поточні фінансові інвестиції. У цій статті відображається сума поточних фінансових інвестицій, термін погашення яких не перевищує один рік (дванадцять місяців) з дати балансу.

До поточних фінансових інвестицій належать:

- короткострокові цінні папери, які вільно конвертуються на ринку цінних паперів;
- казначейські векселі і депозитні сертифікати, з терміном погашення більше трьох місяців, але не довше дванадцяти місяців з дати балансу;
- інші короткострокові боргові цінні папери;
- інші цінні папери, зокрема деривативи, придбані з метою перепродажу протягом терміну, що не перевищує один рік.

Поточні фінансові інвестиції відображаються у Балансі (Звіті про фінансовий стан) за нижчою з двох оцінок – фактичною собівартістю або ринковою вартістю.

Основні засади обліку поточних фінансових інвестицій – їх визнання, оцінка та класифікація регламентуються нормами П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції».

7. Гроші та їх еквіваленти. Відображаються суми коштів у касі підприємства, на всіх рахунках в банку, які можуть бути використані у господарській діяльності без обмежень і еквіваленти грошових коштів. У цій статті разом наводяться кошти в національній та іноземній валютах.

8. Витрати майбутніх періодів. Містить інформацію як про оборотні, так і про необоротні активи, а саме: витрати, які стосуються наступних звітних періодів. Зокрема витрати пов'язані з організацією та розширенням виробництва, оплатою (наперед) орендних платежів, періодичних видань, витрат зв'язку тощо.

9. Інші оборотні активи. У цій статті відображається арифметична сума оборотних активів, які не можуть бути включені до вищенаведених статей цього розділу.

Джерелами інформації для складання розділу Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Оборотні активи» є записи про залишки на рахунках Плану рахунків бухгалтерського обліку класу 2 «Оборотні активи» та класу 3 «Грошові кошти, розрахунки та інші активи», крім залишків рахунку 286 «Необоротні активи та групи вибуття, які утримуються для продажу» (показується у розділі III активу Балансу (Звіту про фінансовий стан) по статті з такою ж назвою).

Для розділу III Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття», згідно із вимогами П(С)БО 27 «Необоротні активи утримувані для продажу та припинена діяльність» – використовується інформація за залишками рахунку 286 «Необоротні активи та групи вибуття, які утримуються для продажу».

6

Пасиви, що відображені у Балансі (Звіті про фінансовий стан) складаються з інформації про стан власного капіталу та зобов'язань підприємства.

Власний капітал відображається у Балансі одночасно із відображенням активів або зобов'язань, які призводять до його зміни.

Зобов'язання відображається у Балансі, якщо його оцінка може бути достовірно визначена, а наведена інформація є істотною. Як вже неодноразово, було підкреслено у попередніх параграфах, згідно з принципами бухгалтерського обліку та фінансової звітності, підприємство, використовуючи в бухгалтерському обліку певні методи оцінки, повинно запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат.

Пасиви балансу групуються за ступенем терміновості їх оплати підприємством наступним чином:

1. Постійні пасиви – статті розділу I пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан): «Зареєстрований(пайовий) капітал», «Капітал у дооцінках», «Додатковий капітал», «Резервний капітал», «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)».

2. Довгострокові пасиви – довгострокові кредити (позики) банку.

3. Короткострокові пасиви – короткострокові кредити (позики) банку.

4. Найбільш термінові зобов'язання – поточна кредиторська заборгованість, розрахунки за дивідендами, інші короткострокові зобов'язання, а також позички (кредити) не погашені у строк (прострочені, за даними поточного бухгалтерського обліку).

Перший розділ пасиву Балансу (Звіті про фінансовий стан) містить інформацію про стан та структуру власного капіталу підприємства.

Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Визначається як різниця між вартістю його майна та борговими зобов'язаннями. Математично має вигляд:

$$K = A - Z,$$

де, K – власний капітал; A – активи; Z – зобов'язання.

На початковому етапі, коли підприємство ще не має зовнішньої заборгованості, основна облікова формула:

$$A = Z + K.$$

Набуває вигляду:

$$A = K,$$

оскільки:

У процесі господарської діяльності, підприємство неминує використовувати залучені кошти і т. ч. утворює борги.

Боргові зобов'язання підтверджують права й вимоги кредиторів щодо активів підприємства ($A=З+K$) та мають вищий пріоритет порівняно з вимогами власників (учасників).

Власний капітал підприємства є основою для початку та продовження господарської діяльності будь-якого підприємства. Він є однією із найістотніших та найважливіших характеристик, оскільки виконує такі важливі функції: самоокупності, самостійності і влади, розподілу та перерозподілу доходів (прибутків) і активів, довгострокового фінансування, кредитоспроможності.

За рівнем відповідальності власний капітал підприємства класифікується на:

- зареєстрований (статутний, акціонерний) капітал – зафіксована в засновницьких документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників, акціонерів) до капіталу підприємства;

- пайовий капітал – наводиться сума пайових внесків членів спілок та інших підприємств, наприклад, житлових або кредитних кооперативів, кредитних спілок, споживчих товариств тощо, що передбачено установчими документами;

- капітал у дооцінках – це додатковий капітал, який утворюється в наслідок дооцінки необоротних активів;

- додатковий капітал і інший додатковий капітал (нереєстрований) – це додатково вкладений капітал у вигляді вартості безкоштовно отриманих необоротних активів, раніше необоротних активів тощо;

- резервний капітал, який утворюється відповідно вимог Закону України «Про господарські товариства». Його розмір необхідно довести до величини 25 % зареєстрованого (статутного, пайового, акціонерного) капіталу. Утворюється резервний капітал та поповнюється за рахунок чистого прибутку підприємства. З цією метою, щорічно, не менш п'яти відсотків чистого прибутку повинно бути спрямовано на його поповнення. Ці кошти можуть бути використані на збільшення як зареєстрованого (акціонерного, статутного, пайового) капіталу, так і не зареєстрованого капіталу, а також для розрахунків з кредиторами у разі банкрутства підприємства, якщо відсутні інші джерела;

- нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Відображається або арифметична сума нерозподіленого прибутку, або нерозподіленого збитку. Також враховується сума виправлених помилок за минулий рік, встановлених у поточному звітному періоді. Для цього застосовуються норми П(С)БО 6 «Виправлення помилок та зміни у фінансових звітах»;

- неоплачений капітал, відображається сума заборгованості власників (учасників) за внесками до зареєстрованого (акціонерного, статутного, пайового) капіталу. Ця сума у Балансі наводиться в дужках та вираховується при визначенні підсумку розділу власного капіталу;

- вилучений капітал. Господарські товариства відображають фактичну собівартість, тобто номінальну вартість, акцій власної емісії або часток викуплених товариством у його учасників, а державні (казенні) та комунальні підприємства – передачу майна відповідно до Положення про порядок бухгалтерського обліку окремих активів та операцій підприємств державного, комунального секторів економіки і господарських організацій, які володіють та/або користуються об'єктами державної, комунальної власності. Сума вилученого капіталу наводиться в дужках та підлягає вирахуванню при визначенні підсумку розділу власного капіталу.

Елементи власного капіталу відображаються у бухгалтерському обліку одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які призводять до змін у складі власного капіталу.

Джерелами інформації для складання цього розділу Балансу (Звіту про фінансовий стан) є записи залишків на рахунках Плану рахунків бухгалтерському обліку класу 4 «Власний капітал».

У Примітках до річної фінансової звітності слід наводити інформацію про:

- джерела капіталу підприємства;
- правові відносини щодо розподілу інвестованого капіталу серед акціонерів;
- пріоритетність прав на майно підприємства при його ліквідації;
- існуючі обмеження щодо розподілу дивідендів серед теперішніх та потенційних акціонерів.

Основні засади обліку власного капіталу – їх визнання та класифікація регламентуються нормами НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

7

У другому та третьому розділах пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) наводиться інформація про стан та структуру довгострокових й поточних зобов'язань (забезпечень) підприємства.

Зобов'язання зі строком погашення більше дванадцяти місяців з дати балансу називаються довгостроковими.

Згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання» та статуту, підприємство може створювати такі види забезпечень:

- на виплату чергових відпусток працівникам;
- на заохочувальні виплати;
- на заміну автомобільних шин і акумуляторів (спеціалізованими автотранспортними підприємствами);
- для виконання гарантійних зобов'язань;
- для додаткового пенсійного забезпечення працівників тощо.

Інформація про стан зобов'язань та забезпечень відображається окремими статтями, по кожному їх виду.

Довгострокові зобов'язання та забезпечення представлені у розділі II пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан).

До довгострокових зобов'язань і забезпечень належать:

- відстрочені податкові зобов'язання;
- довгострокові кредити (позики) банку;
- інші довгострокові зобов'язані;
- довгострокові забезпечення;
- цільове фінансування.

Усі довгострокові зобов'язання по яких нараховуються відсотки (проценти) відображаються у Балансі (Звіті про фінансовий стан) за теперішньою (дисконтованою) вартістю.

Стаття «Відстрочені податкові зобов'язання». Відображається сума податку на прибуток, що підлягає сплаті в майбутніх періодах, яка утворилась внаслідок тимчасової різниці між обліковою та податковою базами оцінок. Відстрочені податкові зобов'язання виникають у випадку, коли обліковий податок на прибуток, визначений у Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), є більший за податкове зобов'язання, визначене за чинним податковим законодавством.

Приклад:

Оподаткований прибуток становить – 50000 грн.

Сума податку на прибуток, що підлягає сплаті в бюджет – $50000 \cdot 18\% = 9000$ грн.

Обліковий прибуток становить 80000 грн., податок на прибуток становить – $80000 \cdot 18\% = 14400$ грн.

Відстрочене податкове зобов'язання дорівнює: 5400 грн. (14400 грн.-9000 грн.).

Примітка. Ставка податку на прибуток береться згідно чинного законодавства.

Стаття «Довгострокові кредити банку». Показується сума заборгованості підприємства банкам за отримані від них позики (кредити), з терміном повернення (погашення) довший за дванадцять місяців з дати балансу.

Стаття «Інші довгострокові зобов'язання». У цій статті показується сума довгострокових зобов'язань, які не можуть бути включені до інших статей цього розділу, зокрема зобов'язання за фінансовим лізингом, довгострокова заборгованість підприємства щодо зобов'язання із залученням позикових коштів на яких нараховуються відсотки. Прикладом можуть бути зобов'язання за довгостроковими облігаціями.

Приклад:

3 січня поточного року публічне акціонерне товариство (ПАТ) «Меркурій» випустило 15000 облігацій і продало їх за номінальною вартістю 800 грн. із встановленою ставкою 12 % річних. Проценти підлягають сплаті один раз на рік – 31 грудня. Облігації випускаються строком на 10 років.

У Балансі (Звіт про фінансовий стан) ПАТ «Меркурій» на 31 грудня поточного року буде відображено довгострокове зобов'язання в сумі 1200000 грн. та відповідне збільшення суми грошових коштів.

Стаття «Довгострокові забезпечення». У цій статті наводиться сума довгострокових забезпечень підприємства.

Стаття «Цільове фінансування». Наводиться сума залишків отриманих, але не витрачених коштів цільового фінансування та цільового надходження.

Поточні зобов'язання і забезпечення. Поточні зобов'язання та забезпечення відображуються в розділі III пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) за сумою погашення (фактичною собівартістю, первинною вартістю).

До поточних зобов'язань та забезпечень належать наступні статті Балансу (Звіту про фінансовий стан):

- **короткострокові кредити банків** – показується загальна сума зобов'язань по отриманих короткострокових позик (кредитів) банку;

- **поточна кредиторська заборгованість за:**

а) **довгостроковими зобов'язаннями** – відображається сума зобов'язань підприємства за довгостроковою заборгованістю, що підлягає сплаті у поточному звітному році;

б) **товари, роботи, послуги** – відображається непогашена на дату балансу сума заборгованості підприємства постачальникам (підрядникам) за придбанням товарів, робіт, послуг тощо;

в) **розрахунками з бюджетом** – відображається загальна сума податків й обов'язкових платежів, що підлягають перерахуванню до бюджету. В рядку т. ч. з *податку на прибуток* – показується сума нарахованого податку на прибуток, згідно чинного законодавства, що підлягає сплаті до бюджету;

г) **розрахунками зі страхування** – сума непогашеного боргу перед органами соціального страхування за обов'язковим та іншими видами страхування;

д) **розрахунками з оплати праці** – поточна сума кредиторської заборгованості по оплаті праці.

Поточні забезпечення. У цій статті наводиться інформація про створенні забезпечення, які підлягають погашенню протягом звітного року, у т. ч. забезпечення щодо виплати чергових відпусток, матеріальної допомоги тощо.

Доходи майбутніх періодів. У цій статті включаються суми доходів, нарахованих протягом поточного або попередніх звітних періодів, які будуть визнані у наступних звітних періодах.

Інші поточні зобов'язання. У цій статті показується інформація про загальну суму інших поточних зобов'язань, які не були включені до вище перелічених статей поточних зобов'язань. Наприклад, сума заборгованості за виданими векселями у рахунок забезпечення

платежів за придбання раніше цінностей (робіт, послуг), суми непогашених поточних зобов'язань за одержаними авансами, за податками й платежами до бюджету та позабюджетними фондами, з працівниками й учасниками (власниками, акціонерами) по заробітній платі (з виплати дивідендів, винагород, розподілу прибутків) та внутрішніх розрахунків по внутрішньогрупових операціях.

Джерелами інформації для складання цих розділів є записи залишку рахунку 47 «Забезпечення наступних витрат та платежів» та залишків нарахунках Плану Рахунків бухгалтерського обліку класу 5 «Довгострокові зобов'язання» і класу 6 «Поточні зобов'язання», крім кредитового сальдо субрахунку 680 «Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу», що відображається в розділі IV пасиву Балансу (Звіту про фінансовий результат) «Зобов'язання, пов'язанні з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» за однойменною статтею.

Основні засади обліку довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечень – їх визнання, оцінка і класифікація регламентуються нормами П(С)БО 11 «Зобов'язання».

ТЕМА 4 ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ (ЗВІТ ПРО СУКУПНИЙ ДОХІД)

1. Загальна характеристика Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) та порядок визнання доходів і витрат.

2. Структура Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід).

3. Класифікація доходів і витрат у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід).

4. Порядок складання першого розділу Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід).

5. Порядок складання другого розділу Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід).

6. Порядок складання третього розділу Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід).

7. Порядок складання четвертого розділу Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід).

1

Форма і зміст звіту про фінансові результати визначені НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Згідно з цим Положенням **Звіт про фінансові результати** (Звіт про сукупний дохід) – це звіт, у якому розкривається інформація про доходи, витрати та фінансові результати (прибутки/збитки), інший сукупний дохід та сукупний дохід підприємства за звітний період.

Особливості складання консолідованого Звіту про фінансові результати (про сукупний дохід) визначаються НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність».

Для суб'єктів малого підприємництва передбачається скорочена і проста форма Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід).

Метою складання Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від іншого сукупного доходу та сукупного доходу діяльності підприємства за звітний період.

Проводячи аналіз статей звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), поряд з показниками Балансу (Звіту про фінансовий стан), користувачі фінансової звітності можуть встановлювати величину отриманого за звітний період прибутку (збитку), складові

прибутку або збитку, можуть визначити зміни капіталу підприємства за рахунок отриманих доходів та здійснених витрат.

За формою Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) має вигляд таблиці, в якій наводиться розрахунок чистого прибутку (збитку), структура іншого сукупного доходу, вказується сума витрат за економічними елементами та розрахунок прибутковості акцій.

З метою зіставності даних фінансових звітів, інформація у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) надається як за звітний так і за попередній періоди.

Звітним періодом для складання звіту про фінансові результати (про сукупний дохід) є квартал та календарний рік.

Проміжна звітність (місячна, квартальна) складається наростаючим підсумком з початку звітного року.

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) складається:

- за 1-й квартал, тобто за період з 1 січня по 31 березня;
- за перше півріччя, тобто за період з 1 січня по 30 червня;
- за 9 місяців, тобто за період з 1 січня по 30 вересня;
- за рік, тобто за період з 1 січня по 31 грудня.

Під час складання звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) використовується **метод функції витрат**, як метод відображення інформації у звітності про прибутки та збитки. За цим методом витрати класифікуються відповідно до функції, як частина собівартості продажу, розподілу або адміністративної діяльності. Такому методу відповідає «багатокроковий» спосіб складання звітної форми. Застосовуючи такий метод, відокремлено вказується операційна (основна) діяльність підприємства, інвестиційна і фінансова діяльність, платежі з податку на прибуток, інші операційні доходи та витрати, чистий прибуток або збиток.

Підприємства можуть не наводити статті, за якими відсутня інформація до розкриття (крім випадків, коли така інформація була в попередньому звітному періоді), а також додавати статті із зображенням їх назви і коду рядка з переліку додаткових статей фінансової звітності, наведених у додатку 3 до НП(С)БО 1, у разі якщо стаття відповідає таким критеріям:

- інформація є суттєвою;
- оцінка статті може бути достовірно визначена.

Головні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності на дотримання яких складається звіт про фінансові результати (про сукупний дохід) є принципи «нарахування та відповідність доходів і витрат», «превалювання сутності над формою» та «послідовність».

Доходи – збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників), тому дохід відображається у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід), якщо внаслідок господарської операції: збільшуються економічні вигоди у вигляді надходження активу або зменшуються зобов'язання, що призводять до збільшення власного капіталу підприємства (за винятком збільшення капіталу за рахунок внесків учасників).

Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками), тому витрати мають відображатися у звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід), якщо внаслідок господарської операції: зменшуються економічні вигоди у вигляді вибуття активу або збільшення зобов'язання, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

На дотримання вимог принципу бухгалтерського обліку та фінансової звітності – нарахування та відповідність доходів і витрат – доходи відображаються в момент їх нарахування, тобто коли операція відбулась, а не коли надійшли кошти на підприємство і, відповідно, витрати визнаються тоді, коли визнанні доходи.

Суттєве значення для встановлення моменту визнання доходу має економічний зміст господарської операції, внаслідок якої одержується дохід. Так, унаслідок врахування вимог принципу бухгалтерського обліку та фінансової звітності «превалювання змісту над формою» дохід від реалізації може бути визнаний як на момент відвантаження, так і до/ чи після неї.

Наприклад, у випадку консигнаційного продажу товарів (готової продукції) сторона, від імені якої здійснюється продаж консигнатором, визнає дохід тільки після фактичної реалізації їх третьої стороні (на основі представленого звіту).

Витрати слід обов'язково відображати у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід), якщо економічні вигоди не відповідають або перестають відповідати такому стану, за якого вони визнаються активами підприємства.

Приклад.

Підприємство придбало депозитний сертифікат комерційного банку «Альфа-банк» на суму 400000 грн. під 15 % річних, терміном на 15 місяців. Виплата процентів здійснюється щоквартально. Через дев'ять місяців банк оголосив про свою неплатоспроможність. За цей час підприємство одержало дохід у вигляді процентів по депозитному сертифікату 45000 грн. За таких обставин підприємству слід негайно визнати вартість фінансової інвестиції витратами періоду та відображати їх у Звіті про фінансові результати у статті «Інші витрати», рядок 2270.

Згортання доходів і витрат не дозволяється, крім випадків, передбачених відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Основною інформаційною базою для складання Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) є записи за оборотами (за звітний період) на рахунках бухгалтерського обліку, де систематизована інформація про господарські операції.

Для заповнення статей розділів Звіту про фінансові результати необхідна інформація про доходи і витрати, яка міститься на рахунках бухгалтерського обліку, класів 7 «Доходи і результати діяльності», 8 «Витрати за елементами» та 9 «Витрати діяльності» Плану рахунків, де систематизована інформація про відповідні господарські операції.

Доходи і витрати, які відповідають вищенаведеним критеріям, наводять у цьому звіті для визначення чистого прибутку або збитку звітного періоду, крім випадків, коли відповідні положення (стандарти) бухгалтерського обліку передбачають винятки з цього правила.

2

Звіт про фінансові результати (Про сукупний дохід) складається з чотирьох розділів, а саме:

Розділ I. Фінансові результати.

Розділ II. Сукупний дохід.

Розділ III. Елементи операційних витрат.

Розділ IV. Розрахунок показників прибутковості акцій.

У першому розділі форми № 2, який має назву «Фінансові результати» наводиться інформація про доходи і витрати від операційної, – інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, у т.ч. про:

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- валовий прибуток або збиток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- фінансові результати від операційної діяльності (прибуток або збиток);
- фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування і після оподаткування (прибуток або збиток);
- суму податку на прибуток, як від звичайної так і від іншої діяльності;
- сума чистого фінансового результату, тобто прибутку або збитку.

Кінцевий результат розділу I форми № 2 – чистий фінансовий результат – записується у рядку 2350 «Прибуток» або 2355 «Збиток».

Такий порядок подання інформації про доходи та витрати здійснений для задоволення інтересів власників підприємства, так як:

- прибуток розглядається в основному як джерело розподілу власниками (нарахування і сплати дивідендів;
- збільшення зареєстрованого капіталу (статутного, акціонерного, пайового) резервного чи додаткового капіталу тощо;
- усі витрати, пов'язані з отриманням доходу звітного періоду, включаючи і податок на прибуток розглядаються, як витрати звітного періоду.

Другий розділ звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) має назву «Сукупний дохід».

У ньому наводиться інформація про інший сукупний дохід та сукупний дохід підприємства а саме дооцінку (уцінку) необоротних активів та фінансових інструментів, накопичені курсові різниці, податку на прибуток, пов'язаний із іншим сукупним доходом. При заповненні другого розділу форми № 2 використовується підсумок розділу 1 форми № 2.

Третій розділ звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) називається «Елементи операційних витрат».

Інформація, що наведена в ньому, дає можливість провести факторний аналіз динаміки та структури витрат на виробництво, управління, збут та інших операційних витрат за економічними елементами з метою прийняття оперативних управлінських рішень.

Четвертий розділ форми № 2 фінансової звітності «Розрахунок показників прибутковості акцій» – стосується лише акціонерних товариств, прості акції або потенційні прості акції яких відкрито продаються та купуються на фондових біржах (ринках), у т. ч. товариств, які перебувають в процесі випуску таких акцій, отже стосується публічних акціонерних товариств.

3

З метою визнання доходу та визначення його суми, а також правильного заповнення форм фінансової звітності, як вже було підкреслено раніше, розрізняють:

- дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та інших оборотних активів, крім інвестицій у цінні папери;
- інші операційні доходи;
- доходи від участі в капіталі;
- інші фінансові доходи;
- інші доходи;
- дохід з податку на прибуток від звичайної діяльності;
- складові для розрахунку сукупного доходу (дооцінка, уцінка).

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) включається у Звіт про фінансові результати тільки за умови, що:

- підприємство передало покупцеві суттєвий ризик та вигоди, пов'язані з правом власності;
- підприємство не приймає подальшої участі в управлінні, пов'язаному з володінням та не здійснює подальший контроль за реалізованою продукцією;
- сума доходу може бути достовірно оцінена;
- існує ймовірність отримання підприємством економічних вигод, пов'язаних з господарською операцією;
- витрати, які були або будуть понесені у зв'язку з даною операцією можуть бути достовірно визначені;
- інформація про доходи і витрати є суттєвою.

Дохід, пов'язаний з виконанням робіт за довгостроковими контрактами, визнається виходячи із ступеня завершеності операції на дату Балансу, згідно з П(С)БО 18 «Будівельні контракти». Як правило, дохід оцінюється за справедливою вартістю компенсації, яка була

одержана або підлягає одержанню. У разі здійснення товарообмінних операцій на подібні об'єкти, дохід не визнається.

Витрати підприємства, які визнані витратами періоду та підлягають відображенню у Звіті про фінансові результати класифікуються:

- собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати;
- фінансові витрати;
- втрати від участі в капіталі;
- інші витрати;
- витрати з податку на прибуток.

4

Загальна послідовність складання розділу I Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) включає чотири етапи:

- 1) визначення валового прибутку (збитку);
- 2) визначення фінансових результатів від операційної діяльності прибутку (збитку);
- 3) визначення фінансових результатів до оподаткування: прибутку (збитку);
- 4) визначення суми чистого фінансового результату (прибутку або збитку).

Джерела інформації для складання розділу I форми № 2 наведено в табл. 4.1. У таблиці наведено всі джерела як за статтями, які слід наводити у самій формі, так і за тими, що підлягають розкриттю у примітках до річної фінансової звітності.

Таблиця 4.1

Інформаційне забезпечення постатейного складання розділу I Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)

№ з/п	Показник	Джерело
1	Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	Розрахунковим шляхом як різниця між загальним доходом від реалізації продукції (робіт, послуг) з вирахуванням податків, пов'язаних з одержанням їх (ПДВ, акцизний податок), знижок, повернення, інші вирахування з доходу
2	Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	Журнал № 5, Головна книга – записи по дебету рахунків: 90 «Собівартість реалізації» та 943 «Собівартість реалізованих виробничих запасів» у кореспонденції з кредитом рахунків: 23 «Виробництво», 26 «Готова продукція», 28 «Товари»
3	Валовий: прибуток/ збиток	Алгебраїчна сума рядків (2000-2050)
4	Інші операційні доходи	Журнал № 6, Головна книга – записи по дебету рахунків: 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках» та 377 «Розрахунки з різними дебіторами» у кореспонденції з кредитом рахунку 71 «Інший операційний дохід». Сума доходу береться без врахування ПДВ.
5	Адміністративні витрати	Журнал № 5 та 5а, Головна книга – записи по дебету рахунку 92 «Адміністративні витрати»
6	Витрати на збут	Журнал № 5 та 5а, Головна книга – записи по дебету рахунку 93
7	Інші операційні витрати	Журнал № 5 та 5а, Головна книга – записи по дебету рахунку «Витрати на збут»
8	Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток/збиток	Алгебраїчна сума рядків (2090 (2095)+2120+2130-2150-2180)

9	Дохід від участі в капіталі	Журнал № 6, Головна книга – записи по дебету рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» і кредиту рахунку 72 «Дохід від участі в капіталі»
10	Інші фінансові доходи	Журнал № 6, Головна книга – записи по дебету рахунку 31 «Рахунки в банках» та кредиту 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» або дебет рахунку 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» і ін. з кредитом рахунку 73 «Інші фінансові доходи», залежно від змісту та часу здійснення операції
11	Інші доходи	Журнал № 6, Головна книга – записи по дебету рахунків 15 «Капітальні інвестиції» субрахунок «Одержані авансові платежі», платежі пов'язані з виконанням капітальних інвестицій, 31 «Рахунки в банках», 377 «Розрахунки з різними дебіторами», 424 «Безоплатно одержані необоротні активи» у кореспонденції з кредитом рахунку 74 «Інші доходи»
12	Фінансові витрат	Журнал № 5а, Головна книга – записи по дебету рахунку 95 «Фінансові витрати»
13	Витрати від участі в капіталі	Журнал № 5а, Головна книга – записи по дебету рахунку 96 «Витрати від участі в капіталі»
14	Інші витрати	Журнал № 5а, Головна книга – записи по дебету рахунку 97 «Інші витрати діяльності»
15	Фінансовий результат до оподаткування: прибуток/збиток	Алгебраїчна сума рядків (2190 (2195)+2200+2220-2240-2250-2255-2270)
16	Витрати (дохід) з податку на прибуток	Журнал № 5а, Головна книга – записи по дебету рахунку 981 «Податок на прибуток від звичайної діяльності»
17	Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	Аналітичні дані за рахунками 71 «Інший операційний дохід», 74 «Інші доходи», 94 «Інші витрати операційної діяльності», 97 «Інші витрати діяльності»
18	Чистий фінансовий результат: прибуток/збиток	Алгебраїчна сума рядків (2290 (2295)+/-2300+/-2305)

5

Інформація, що відображається у розділі II Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), покликана розкривати відомості про інший сукупний дохід та розраховувати його за період.

Інший сукупний дохід – це доходи і витрати, не включені до фінансових результатів підприємства, зокрема: дохід або витрати від дооцінки/уцінки необоротних активів і фінансових інструментів підприємства, накопичених курсових різниць за фінансовими інвестиціями за межами України, які впливають на структуру й величину власного капіталу тощо.

Джерела інформації для складання розділу II Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) наведені в табл. 4.2.

Таблиця 4.2

**Інформаційне забезпечення постатейного складання розділу II
Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)**

№ з/п	Показник	Джерело
1	Дооцінка (уцінка) необоротних активів	Аналітичні дані за субрахунками 423 «Дооцінка (уцінка) основних засобів» і 423 «Дооцінка (уцінка) нематеріальних активів». Показується сума дооцінки основних засобів та нематеріальних активів, зменшену на суму уцінки таких активів за звітний період, за вирахуванням суми дооцінки/уцінки, віднесеної на фінансовий результат
2	Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	Аналітичні дані за субрахунком 423 «Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів». Наводиться сума зміни балансової вартості об'єктів хеджування, тобто фінансових інструментів (ф'ючерсів та форвардів) згідно П(С)БО 13 «Фінансові інструменти»
3	Накопичені курсові різниці	Аналітичні дані за субрахунком 425 «Інший додатковий капітал». Відображується сума накопичених курсових різниць, що виникають за фінансовими інвестиціями в господарської одиниці за межами України, п.9 П(С)БО 13 «Фінансові інструменти»
4	Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	Аналітичні дані за субрахунком 422 «Інший вкладений капітал». Відображається частка іншого сукупного доходу асоційованих, дочірніх або спільних підприємств, облік фінансових інвестицій яких ведеться за методом участі в капіталі
5	Інший сукупний дохід	Аналітичні дані за субрахунками 414 «Інший капітал в дооцінках» та 425 «Інший додатковий капітал». Наводиться сума іншого сукупного доходу, якому за ознаками суттєвості неможливо було виділити окрему статтю або включити його до іншої статті цього розділу
6	Інший сукупний дохід до оподаткування	Алгебраїчна сума рядків (2400-2445)
7	Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	Сума податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом (визначають розрахунково, виходячи з аналізу бази обкладання податком на прибуток)
8	Інший сукупний дохід після оподаткування	Різниця між значенням рядків 2450 та 2455
9	Сукупний дохід	Визначається за алгоритмом: значення рядку 2350 або (2355)+ значення рядку 2460

6

У розділі III Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) «Елементи операційних витрат» наводяться відповідні елементи операційних витрат (на виробництво, збут та управління і інші операційні витрати), яких зазнало підприємство в процесі ведення господарської діяльності протягом звітного періоду та які викликали отримання підприємством доходу.

Для складання (заповнення) розділу III Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) необхідно використовувати інформацію, що містяться на дебеті рахунків класу 8 Плану рахунків «Витрати за елементами». Якщо підприємство не використовує рахунки цього класу, то в якості джерел інформації беруться кредитові обороти відповідних рахунків бухгалтерського обліку (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

**Інформаційне забезпечення постатейного складання розділу III
Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)**

№ з/п	Показник	Джерело
1	Матеріальні затрати	Журнал № 5, Головна книга – записи по дебету рахунку: 80 «Матеріальні витрати» або рахунків: 15, 23, 91, 92, 93, 941 та кредиту рахунків: 20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 25 «Напівфабрикати, а також 26 «Готова продукція» та 28 «Товари», якщо вони використовуються на виробництво як комплектуючі вироби або чи запасних частин
2	Витрати на оплату праці	Журнал № 5, Головна книга – записи по дебету рахунку: 81 праці «Витрати на оплату» або рахунків: 15, 23, 91, 92, 93, 94 та кредиту рахунків: 661 «Розрахунки за заробітною платою», 663 «Розрахунки за іншими виплатами»
3	Відрахування на соціальні заходи	Журнал № 5, Головна книга – записи по дебету рахунку: 82 «Відрахування на соціальні заходи» або рахунків: 15, 23, 91, 92, 93, 941 та кредитом рахунку 651 «За розрахунками із загальнообов’язкового державного соціального страхування»
4	Амортизація	Журнал № 5 та 5а, Головна книга – записи по дебету рахунку 83 «Амортизація» або записи за дебетом рахунків: 15, 23, 91, 92, 93, 94 та кредитом рахунку 13 «Знос необоротних активів»
5	Інші операційні витрати	Журнал № 5 та 5а, Головна книга – записи по дебету рахунку 84 «Інші операційні витрати» або 949 «Інші витрати операційної діяльності»
6	Разом	Алгебраїчна сума рядків (2500+2505+2510+2515+2320)

7

Для заповнення розділу IV форми № 2 «Розрахунок показників прибутковості акцій» основним джерелом інформації є дані наведені в Статуті акціонерного товариства щодо випуску акцій власної емісії, зокрема їх кількості та виду, бухгалтерські довідки, протокольні рішення керівництва (загальних зборів акціонерів) щодо визначення розміру дивідендів та спрямування відповідної частки чистого прибутку на їх виплату (табл. 4.4). У цьому розділі грошові показники наводяться у гривнях з копійками.

Таблиця 4.4

**Інформаційне забезпечення постатейного складання розділу IV
Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)**

№ з/п	Показник	Джерело
1	Середньорічна кількість простих акцій	Середньозважена кількість простих акцій, які перебували в обігу протягом звітного періоду
2	Скоригована середньорічна кількість простих акцій	Середньорічна кількість простих акцій в обігу, скоригована на кількість простих акцій, що можуть бути випущені в обіг згідно укладених угод (опціон, ф’ючерсний контракт тощо)
3	Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	Показник, який визначається шляхом ділення суми чистого прибутку, спрямованого на виплату дивідендів власникам простих акцій, на середньорічну кількість простих акцій
4	Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	Показник визначається згідно з П(С)БО 24 «Прибуток на акцію»
5	Дивіденди на одну просту акцію	Показник, який розраховується шляхом ділення суми оголошених дивідендів на кількість простих акцій, за якими сплачуються дивіденди

Слід зазначити, що при відсутності чистого прибутку звітного періоду, дивіденди нараховуються та сплачуються тільки по привілейованим акціям, таким чином, збільшуючи величину непокритого збитку минулих періодів.

У Примітках до фінансової звітності наводиться інформація про:

- склад доходів від іншої діяльності;
- склад витрат від іншої операційної діяльності;
- доходи і втрати від участі в капіталі;
- склад інших фінансових доходів та витрат;
- склад інших доходів та витрат діяльності;
- склад іншого сукупного доходу;
- виручку (доходу) від реалізації на умовах бартеру, у т. ч.
- про частку доходу (виручку) від реалізації продукції за товарообмінними контрактами з пов'язаними сторонами.

Згідно П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», пов'язаними сторонами вважаються:

- підприємства, які перебувають під контролем або суттєвим впливом інших осіб;
- підприємства і фізичні особи, які прямо або опосередковано здійснюють контроль над підприємством або суттєво впливають на його діяльність, а також близькі члени родини такої фізичної особи.

ТЕМА 5 СУТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ

1. Загальна характеристика Звіту про рух грошових коштів.
2. Порядок складання Звіту про рух грошових коштів за прямим і непрямим методами.
3. Розкриття інформації про рух грошових коштів у примітках до фінансової звітності.

1

Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначаються зміст і форма Звіту про рух грошових коштів (Форма № 3) та загальні вимоги до розкриття його статей.

У цьому звіті наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Для його складання підприємства можуть обрати один з двох методів заповнення: **прямий або непрямий методи** із застосуванням відповідного варіанту будови форми № 3.

Звіт про рух грошових коштів містить інформацію про грошові потоки (грошові надходження та грошові видатки) підприємства за звітний період та аналогічного періоду попереднього року.

Під *грошовими потоками* слід розуміти надходження й вибуття грошових коштів та їх еквівалентів.

Грошові кошти включають кошти в касі та на рахунках в банках, які можуть бути використанні для поточних потреб (без обмеження) і еквіваленти грошових коштів.

Еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості. Як правило, це фінансові інвестиції з терміном обігу до трьох місяців зокрема депозити до запитання.

Метою складання Звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності неупередженої, повної та правдивої інформації про зміни, які

відбулися у грошових коштах підприємства в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності за звітний період у порівнянні з аналогічним попереднім звітним періодом (при складанні звіту за прямим методом).

Рух коштів відображається у Звіті про рух грошових коштів в розрізі трьох видів діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою, зокрема діяльність пов'язана з наданням (отриманням) у короткострокову оренду об'єктів необоротних активів; реалізацією неліквідних (зайвих) виробничих запасів; продажем/купівлею валюти тощо.

Прикладом руху коштів від операційної діяльності є:

- надходження коштів від покупців за реалізовану готову продукцію (товарів, робіт, послуг);
- надходження коштів від наданих в операційну (короткострокову) оренду об'єктів необоротних активів – приміщень, виробничого обладнання, ліцензій тощо;
- сплата відсотків (процентів) за користування банківської позики (кредиту);
- виплати працівникам;
- платежі постачальникам, бюджету.

Інвестиційна діяльність передбачає здійснення підприємством операцій, пов'язаних з придбанням/реалізацією тих необоротних активів та фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

Прикладом руху грошових коштів від інвестиційної діяльності є:

- платежі постачальникам за придбання необоротні активи;
- надходження коштів за реалізовані цілісні майнові комплекси, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції;
- надання позик іншим підприємствам;
- надходження коштів від фінансових інвестицій (дивіденди, відсотки).

Фінансова діяльність – діяльність підприємства, яка призводить до зміни величини та складу власного і позикового (залученого) капіталу.

Прикладом руху коштів від фінансової діяльності є:

- випуск власних акцій (облігацій);
- отримання позик (кредитів) у фінансово-кредитних установах та їх погашення;
- викуп акцій власної емісії;
- виплата дивідендів за власними акціями.

Застосовуючи розглянуту вище класифікацію видів діяльності підприємства, слід мати на увазі, що віднесення коштів до відповідної групи (виду діяльності) залежить, в першу чергу, від характеру господарської діяльності підприємства.

Для підприємства нефінансового сектору, операція щодо інвестицій в цінні папери належить до інвестиційної діяльності. В інвестиційної компанії, навпаки, вона входить до складу операційної діяльності.

Крім того, якщо одна операція включає суму коштів від декількох видів діяльності, то цю суму слід розподілити між відповідними видами діяльності. Наприклад, суму сплачену банку, яка включає погашення позики і сплату відсотків, буде відображено двома статтями: відсотки – у складі операційної діяльності, а погашення позики – у складі фінансової діяльності.

З метою зіставності фінансових звітів, дані у «Звіті про рух грошових коштів» надаються за звітний період та за попередній період (лише для звіту складеного за прямим методом). Звітним періодом для його складання є календарний рік. Проміжна (квартальна, місячна) звітність за формою № 3 не складається.

Підприємство розгорнуто наводить суми надходжень та видатків, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції включає суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми наводяться окремо у складі відповідних видів діяльності. Внутрішні зміни у складі грошових коштів до Звіту про рух грошових коштів не включаються. Негрошові операції (отримання

активів шляхом фінансової оренди; бартерні операції; придбання активів шляхом емісії акцій тощо) не включаються до Звіту про рух грошових коштів.

2

Згідно з НП(С)БО 1 інформація про рух грошових коштів у результаті операційної діяльності може бути наведена із застосуванням прямого або непрямого методів. Це залежить від прийнятої облікової політики підприємства щодо обраного методу його заповнення.

Сутність **прямого методу складання Звіту про рух грошових коштів** полягає в тому, що для визначення суми чистого надходження (видатку) коштів у результаті операційної діяльності у звіті послідовно наводяться всі основні статті надходжень і видатків, різниця яких показує приріст або зменшення грошових коштів по кожному виду діяльності. Загальна послідовність складання Звіту про рух грошових коштів включає наступні етапи:

- 1) визначення чистого руху коштів від операційної діяльності;
- 2) визначення чистого руху коштів від інвестиційної діяльності;
- 3) визначення чистого руху коштів від фінансової діяльності;
- 4) визначення чистого руху коштів за звітний період;
- 5) визначення впливу зміни валютних курсів на залишок коштів;
- 6) подання отриманої інформації у формі звіту про рух грошових коштів.

Для визначення зміни залишків грошових коштів та їх еквівалентів необхідно зіставити суму статті Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Гроші та еквіваленти» (рядок 1165), на початок і кінець року та відобразити їх у Звіті про рух грошових коштів у рядках 3405 і 3415.

Послідовність заповнення розділу I «Рух коштів в результаті операційної діяльності».

Заповнення показників I-го розділу Звіту про рух грошових коштів включає такі етапи:

1. Визначення суми надходжень від покупців.
2. Визначення суми інших надходжень від операційної діяльності.
3. Визначення суми інших надходжень.
4. Визначення суми сплачених операційних витрат.
5. Визначення суми інших видатків.
6. Визначення чистого руху коштів від операційної діяльності.
7. Джерела інформації для складання розділу I наведено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Інформаційне забезпечення постатейного складання розділу I «Рух коштів у результаті операційної діяльності» Звіту про рух грошових коштів

Показник	Джерело
I. Рух коштів від операційної діяльності	
1. Надходження коштів від покупців за реалізовану продукцію (товарів, робіт, послуг)	Головна книга, операції по дебету рахунків 30, 31 у кореспонденції з рахунком 36, 377
2. Надходження від погашення отриманих векселів	Головна книга, операції по дебету рахунків 30, 31 у кореспонденції з рахунком 34
3. Надходження авансових платежів від покупців та замовників	Головна книга, операції по дебету рахунків 30, 31 у кореспонденції з рахунком 681
4. Надходження, раніше виданих авансів постачальникам та підрядникам	Головна книга, операції по дебету рахунку 31 у кореспонденції з рахунком 371
5. Сума доходу від установ банків за поточними рахунками	Головна книга, операції по дебету рахунку 31 у кореспонденції з рахунком 719
6. Повернення з бюджету податку на додану вартість	Головна книга, операції по дебету рахунку 31 у кореспонденції з рахунком 641/ПДВ
7. Повернення з бюджету (поза бюджету) інших податків і обов'язкових платежів	Головна книга, операції по дебету рахунку 31 у кореспонденції з рахунками 641, 642, 65

8. Отримання субсидій, дотацій	Головна книга, операції по дебету рахунку 31 у кореспонденції з рахунком 642 (відповідний субрахунок)
9. Отримання коштів цільового фінансування	Головна книга, операції по дебету рахунку 31 у кореспонденції з рахунком 4
10. Отримання від боржників штрафів, пені, неустойки, за порушення договірних умов	Головна книга, операції по дебету рахунку 31 у кореспонденції з рахунком 715
11. Інші надходження	Головна книга, операції по дебету рахунків 30, 31 у кореспонденції з рахунками 375, 719
12. Витрачання на оплату: 12.1. Придбаних товарів (робіт, послуг)	Головна книга, операції по дебету рахунку 63, 685 у кореспонденції з рахунками 31, 372
12.2. Авансових платежів (передоплати)	Головна книга, операції по дебету рахунку 371 у кореспонденції з рахунком 31
12.3. Повернення авансів (передоплати)	Головна книга, операції по дебету рахунку 681 у кореспонденції з рахунком 31
12.4. Працівникам по оплаті праці	Головна книга, операції по дебету рахунку 66 у кореспонденції з рахунком 30, 31, 372
12.5. Витрат на відрядження	Головна книга, операції по дебету рахунку 372 у кореспонденції з рахунками 30, 31, 33. Аналітичний облік по рахунку 372
12.6. Зобов'язань з податку на додану вартість	Головна книга, операції по дебету рахунку 641 «ПДВ» у кореспонденції з рахунком 31
12.7. Зобов'язань з податку на прибуток	Головна книга, операції по дебету рахунку 641/ «Податок на прибуток» у кореспонденції з рахунком. Аналітичний облік по рахунку 641
12.8. Відрахування на соціальні заходи	Головна книга, операції по дебету рахунку 651 у кореспонденції з рахунком 30, 31. Аналітичний облік по рахунку 657
12.9. Зобов'язань з інших податків і зборів (обов'язкових платежів)	Головна книга, операції по дебету рахунку 64, 65 у кореспонденції з рахунком 30, 31. Аналітичний облік по рахунках 64 і 65
12.10. Цільових внесків (також включаються суми сплачених благодійних внесків)	Головна книга, операції по дебету рахунку 48, 949 (443) у кореспонденції з рахунками 30, 31. Аналітичний облік по рахунках 48, 443 (949)
23. Інші грошові витрачання	Головна книга, операції по дебету рахунків 39, 943, 948 у кореспонденції з рахунками 31, 334. Аналітичний облік по приведених рахунках
Рядок 3195 «Чистий рух коштів від операційної діяльності»	Розраховується як алгебраїчна сума показників рядків 3000-3095 та рядків 3100-3190

Інформаційне забезпечення постатейного складання розділу II «Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності» наведено в табл. 5.2.

Таблиця 5.2

**Інформаційне забезпечення постатейного складання розділу II
«Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності» Звіту про рух грошових коштів**

Показник	Джерело
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності	
Реалізація: - фінансових інвестицій	Головна книга, операції по дебету рахунків 31 у кореспонденції з рахунком 741 або 377, якщо перша операція було нарахування доходу. Аналітичний облік по приведених рахунках

- необоротних активів	Головна книга, операції по дебету рахунку 31 у кореспонденції з рахунками 712, 746 або 377, як що перша операція було нарахування доходу. Аналітичний облік по приведених рахунках
- майнових комплексі	Головна книга, операції по дебету рахунків 31 у кореспонденції з рахунками 746 або 377, якщо перша операція було нарахування доходу. Аналітичний облік по приведених рахунках 377 і 746.
Отримані: - відсотки	Головна книга, операції по дебету рахунку 31 у кореспонденції з рахунком 373. Аналітичний облік по рахунку 373.
- дивіденд	Головна книга, операції по дебету рахунку 31 у кореспонденції з рахунком 373. Аналітичний облік по рахунку 373.
Інші надходження	Головна книга, операції по дебету рахунків 30, 31 у кореспонденції з рахунками 371, 377. Аналітичний облік по рахунках 371, 377.
Придбання: - фінансових інвестицій	Головна книга, операції по дебету рахунків 14 (685) у кореспонденції з рахунком 31. Аналітичний облік по приведених рахунках
- необоротних активів	Головна книга, операції по дебету рахунку 63 у кореспонденції з рахунками 31. Аналітичний облік по рахунку 63
- майнових комплексів	Головна книга, операції по дебету рахунків 685 у кореспонденції з рахунками 31. Аналітичний облік по рахунку 685
Інші платежі	Головна книга, операції по дебету рахунків 376, 683, 685 у кореспонденції з рахунками 30, 31. Аналітичний облік по рахунках 376, 683, 685
Рядок 3295 «Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності» форми № 3	Розраховується як різниця між алгебраїчною сумою показників рядків 3200 та рядків 3255-3290

Інформаційне забезпечення постатейного складання розділу III «Рух коштів у результаті фінансової діяльності» наведено у табл. 5.3.

Таблиця 5.3

**Інформаційне забезпечення постатейного складання розділу III
«Рух коштів у результаті фінансової діяльності» Звіту про рух грошових коштів**

Показник	Джерело
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності	
Надходження власного капіталу	Головна книга, операції по дебету рахунків 30, 31 у кореспонденції з рахунками 404, 422, 425, 46. Аналітичний облік по рахунках 404, 42 і 46
Отримані позики	Головна книга, операції по дебету рахунку 31 у кореспонденції з рахунками 50, 60. Аналітичний облік по рахунках 50, 60
Інші надходження (від здійснення операцій, пов'язаних з фінансовим лізингом, проценти від наданої іншим підприємствам поворотної фінансової допомоги)	Головна книга, операції по дебету рахунків 30, 31, у кореспонденції з кредитом рахунків 18, 373. Аналітичний облік по вказаних рахунках
Повернення позик	Головна книга, операції по дебету рахунків 50, 52, 60, 61 у кореспонденції з рахунком 31. Аналітичний облік по рахунках 50, 52, 60, 61
Сплачені дивіденди	Головна книга, операції по дебету рахунків 67, 684 у кореспонденції з рахунком 31. Аналітичний облік по рахунках 67 і 684
Інші платежі (оплата вартості викуплених акцій власної емісії,	Головна книга, операції по дебету рахунків 45, 53, 685 у кореспонденції з рахунком 31. Аналітичний облік по

розрахунки за фінансовим лізингом, по ф'ючерсним та форвардним контрактам тощо)	вказаних рахунках
Рядок 3395 «Чистий рух коштів від фінансової діяльності» форми № 3	Розраховується як різниця між алгебраїчної суми показників рядків 3300-33400 та рядків 3345-3390

Підсумковий рядок 3400 форми № 3 обчислюється за алгоритмом:

значення рядків (3195+/-3295+/-3395).

Потім здійснюється розрахунок, щоб переконатися у правильності складання звіту та обчислення його показників за алгоритмом: значення рядку 3415 форми № 3 дорівнює значенню рядку 3400 плюс або мінус значення рядку 3410 (р. 3415=р.3400+р. 3405+ або - р. 3410).

За непрямим методом заповнення цієї форми, рух грошових коштів від операційної діяльності визначається шляхом коригування прибутку або збитку від звичайної діяльності до оподаткування на суми:

- амортизації необоротних активів;
- зміни запасів, дебіторської і кредиторської заборгованості, у т. ч. забезпечень, пов'язані зі здійсненням операційної діяльності, протягом звітного періоду;
- збитків або прибутків від нереалізованих курсових різниць, від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій.

Мета коригування прибутку/збитку від звичайної діяльності за наведеними показниками полягає у нейтралізації їх впливу на величину прибутку від операційної діяльності.

Джерела інформації для складання розділу I Звіту про рух грошових коштів за непрямим методом наведено у табл. 5.4.

Таблиця 5.4

**Інформаційне забезпечення постатейного складання розділу I форми № 3
Звіту про рух грошових коштів (за непрямим методом)**

Показник	Джерело
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності	
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	Рядок 2290 або 2295, форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»
Коригування на: - амортизацію необоротних активів	Сума амортизаційних відрахувань основних засобів та нематеріальних активів, нараховані протягом звітного періоду (записи бухгалтерського проведення: Дебет рахунка 83 «Витрати на амортизацію» і Кредит рахунка 13 «Знос необоротних активів»)
- збільшення (зменшення) забезпечень	Відображається збільшення (зменшення) у складі забезпечень майбутніх витрат і платежів, які не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю
- збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць	Прибуток (збиток) від курсових різниць, внаслідок перерахунку грошових коштів і їх еквівалентів в іноземній валюті, що відображені у рядку 1165 Балансу (Звіту про фінансовий стан)
- збиток (прибуток) від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій	Відображається сума прибутку (збитку) від інших негрошових операцій (бартер, безкоштовна передача, фінансова оренда) та операцій, що не належать до операційної діяльності
Збільшення (зменшення) оборотних активів	Відображається зменшення (збільшення) у статтях «Оборотні активи», крім статей «Гроші і їх еквіваленти» і «Поточні фінансові інвестиції» Балансу (Звіту про фінансовий стан) і інших статей неопераційних оборотних активів
Зменшення (збільшення)	Відображається зменшення (збільшення) у статтях розділу III

поточних зобов'язань	«Поточні зобов'язання і забезпечення» Балансу (Звіту про фінансовий стан), крім статей «Короткострокові кредити банків» і «Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», не пов'язані з операційною діяльністю
Грошові кошти від операційної діяльності	Записується різниця між сумами надходжень та видатків після коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування
Сплачений податок на прибуток	Записується сума сплаченого у звітному періоді податку на прибуток за умови, що його не можна віднести до інвестиційної діяльності
Чистий рух коштів від операційної діяльності	Арифметична сума попередніх рядків

Інші розділи форми № 3 складеної за непрямим методом, аналогічно методики їх складання за прямим методом.

Тому доцільно повторити: згідно з НП(С)БО 1 до *інвестиційної діяльності* відносять операції з придбання та реалізації необоротних активів, крім необоротні активи утримувані підприємством для продажу, та групи вибуття, а також фінансових інвестицій, які не вважаються складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

До *фінансової діяльності* відносять операції, що призводять до зміни величини та структури власного й позикового капіталу підприємства.

Інформація про рух грошових коштів, яка згідно П(С)БО 6 або рішення керівництва підприємства вважається несуттєвою, наводиться у примітках до фінансової звітності.

3

У примітках до фінансової звітності наводиться інформація про:

- склад грошових коштів;
- склад статей «Інші надходження», «Інші платежі» та інших статей, які об'єднують декілька видів грошових потоків;
- наявні кошти на рахунках в банку щодо яких існує обмеження у використанні (наприклад, тимчасово заблоковані чи арештовані рахунки).

Якщо протягом звітного періоду було здійснено придбання або продаж майнових комплексів, то розкривається інформація про:

- загальну вартість придбання або продажу майнового комплексу;
- частину загальної вартості майнового комплексу, яка, відповідно, була сплачена або отримана у вигляді грошових коштів;
- суму коштів у складі активів майнових комплексів, що були придбані/реалізовані;
- суму активів (крім грошових коштів) і зобов'язань придбаного чи реалізованого майнового комплексу в розрізі окремих статей.

ТЕМА 6 СУТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЗВІТУ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ

1. Визначення, визнання, оцінка і функції власного капіталу.
2. Елементи власного капіталу.
3. Порядок складання Звіту про власний капітал.

1

Ресурси підприємства складаються із різноманітних фінансових, матеріальних та нематеріальних засобів – носіїв прав власності окремих суб'єктів господарювання. Права

кожного з них на майно підприємства та на участь у його прибутків визначаються часткою і формою вкладених інвестицій.

Загальновідомо, що одержаний підприємством прибуток відображає всі зміни у власному капіталі внаслідок операцій та інших подій, що мали місце у звітному періоді, окрім інвестицій власників (учасників) та розподілу капіталу між ними.

Оскільки чистий прибуток, наведений у Звіті про фінансові результати, містить частину змін у власному капіталі (дооцінка активів, результат змін в обліковій політиці тощо), підприємство має подавати в окремому фінансовому звіті інформацію про:

- чистий прибуток (збиток) за звітний період;
- сукупний вплив змін в обліковій політиці та виправлення суттєвих помилок;
- зміни в капіталі внаслідок операцій з власниками, учасниками (внески, дивіденди тощо);
- сальдо нерозподіленого прибутку на початок звітного періоду та зміни за період;
- узгодження балансової вартості кожного класу власного капіталу на початок і кінець звітного періоду, з розкриттям кожної зміни окремо.

Звіт про власний капітал – це фінансовий звіт у вигляді таблиці, в якому узгоджується сальдо кожної статті власного капіталу на початок та кінець звітного року.

Форма і зміст Звіту про власний капітал (Форма 4) та загальні вимоги до розкриття його статей визначаються тим же НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Його норми стосуються підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності крім банків та бюджетних установ.

Метою складання Звіту про власний капітал є розкриття інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду. При цьому кожна зміна (збільшення або зменшення) у складі власного капіталу подається окремим рядком.

Цей звіт у повній мірі розкриває причини всіх змін у статях власного капіталу підприємства, передбачених у розділі I «Власний капітал» Балансу (Звіту про фінансовий стан).

Для забезпечення порівняльного аналізу інформації підприємства повинні додавати до звіту про власний капітал поточного звітного року аналогічний звіт за попередній рік.

Власний капітал звітного періоду (року) – це власний капітал на початок звітного періоду +/- сума загальних змін у власному капіталі.

Згідно з НП(С)БО 1, **власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.**

Тобто термін «капітал» з економічної точки зору асоціюється з поняттями «власність», «влада», «володіння» правами певною особою та, відповідно, обмеження у володінні власними речами, майном тощо з боку інших осіб. Власність (у загальному розумінні) означає володіння речами; рухомими й нерухомими, що комусь належать. В Україні розрізняють власність приватну, комунальну і державну.

В момент створення нового суб'єкта економічної діяльності його початковий (стартовий) капітал втілюється в авуарах (активах), інвестованих власниками (учасниками) та представляє собою вартість майна економічної одиниці.

На цьому, початковому етапі, коли підприємство, ще не має зовнішніх боргів, облікова формула:

$$A=Z+K,$$

де, А – активи; З – зобов'язання; К – капітал;

має вигляд: $A=K$;

оскільки, $Z=0$.

Під час ведення господарської діяльності підприємство неминуче залучає і використовує чужий капітал, таким чином утворює борги (кредиторську заборгованість).

Зобов'язання підтверджують права та вимоги кредиторів щодо існуючих активів підприємства ($A=Z+K$), і в разі банкрутства (ліквідації) підприємства – кредитори мають вищий пріоритет порівняно з вимогами власників (учасників).

Отже, вимоги зовнішніх кредиторів задовольняються в першу чергу, а власників в другу чергу. Тому вартість власного капіталу визначається як різниця між вартістю його майна і борговими зобов'язаннями.

Визнання і оцінка власного капіталу залежить від визнання й оцінки його елементів – активів та зобов'язань.

Так як на величину власного капіталу впливають різні умови – фактори, засади бухгалтерського обліку, які застосовувались при оцінці активів та зобов'язань підприємства, вона може співпадати, а може й не співпадати із ринковою вартістю капіталу.

Одночасно слід підкреслити важливість власного капіталу як базис початку й продовження господарської діяльності будь-якого підприємства. Він є одним із найважливіших показників, що характеризують його фінансовий стан та фінансову незалежність, враховуючи виконуючі функції:

1. Самостійності і влади (фінансова незалежність) – чим вищий розмір власного капіталу, тим вищий рівень незалежності від зовнішніх кредиторів і впливу власників на прийняття рішень в управлінні підприємством.

2. Розподілу доходів і активів – частки окремих власників (учасників) є базою при розподілі результату діяльності та майна при ліквідації підприємства. З фінансової точки зору основна мета будь-якого підприємства полягає в одержанні прибутку, а її реалізація значною мірою залежить від умов збереження (нарощування) капіталу.

Згідно концепцій збереження капіталу, прибуток нарощується підприємством і, відповідно, нарощується та зберігається його капітал, за умов перевищення суми чистих активів на кінець періоду над сумою чистих активів на початок періоду, після вирахування будь-яких виплат власникам або внесків власників протягом цього періоду.

3. Довгострокового фінансування – власний капітал знаходиться в розпорядженні підприємства необмежений термін і є основою для подальшого його розвитку.

4. Фінансування ризику – власний капітал (нерозподілений прибуток, резервний капітал, капітал у дооцінках, додатковий капітал) використовується для фінансування ризикових інвестиційних проектів, коли на це можуть не погодиться кредитори (інвестори).

5. Кредитоспроможності – при наданні позики (кредиту) при наявності однакових умов, перевага надається підприємством з достатнім та високим рівнем власного капіталу і мінімальним рівнем кредиторської заборгованості.

6. Компенсації понесених збитків – непередбачені і тимчасові збитки погашаються за рахунок власних коштів – прибутку (збитку).

7. Відповідальності і захисту прав кредиторів – відображений в Балансі (Звіті про фінансовий стан) власний капітал є, передусім, гарантом захисту кредиторів від втрат капіталу та мірилом відносин відповідальності підприємства перед зовнішніми користувачами інформації.

Динаміка та структура власного капіталу вказують на реалізацію принципу бухгалтерського обліку та фінансової звітності «безперервності діяльності», тобто дозволяють з'ясувати, чи можна, оцінюючи активи та зобов'язання виходити з припущення, що діяльність підприємства триватиме й надалі.

Під час реалізації даного принципу обліку та звітності виходять із наведеного балансового рівняння $A=K+Z$. Тобто, складові власного капіталу відображаються в обліку одночасно із відображенням активів або зобов'язань, які призводять до зміни капіталу підприємства.

Звіт про власний капітал доповнює інформацію про фінансовий стан підприємства, яка наводиться в інших формах фінансової звітності:

- Балансі (Звіті про фінансовий стан);
- Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід);

- Звіті про рух грошових коштів.

У Звіті про власний капітал наводяться дані за звітний період. Звітним періодом для складання Звіту про власний капітал є календарний рік. Проміжна (квартальна, місячна) звітність за формою № 4 не складається.

2

Загальну суму власного капіталу можна визначити за класичною формулою: $K=A-Z$, хоча для прийняття адекватних управлінських рішень користувачам інформації потрібна більш деталізована інформація про його склад та зміни, які відбулися протягом звітного періоду. Вона дозволить проаналізувати динаміку й структуру власного капіталу, ефективність його використання, його достатності і оцінити перспективи своїх майнових прав.

З цієї метою у ньому показується деталізація за кожним елементом окремо, а саме:

- зареєстрований (акціонерний, статутний, пайовий) капітал;
- внески до незареєстрованого статутного капіталу;
- пайовий капітал;
- капітал в дооцінках;
- додатковий капітал;
- резервний капітал;
- нерозподілений прибуток (непокритий збиток);
- неоплачений капітал;
- вилучений капітал.

Власний капітал утворюється підприємством двома способами:

1) внесенням власниками (учасниками) грошових коштів, необоротних та оборотних активів;

2) накопиченням суми прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства і іншого доходу (від дооцінки активів, у вигляді одержаного емісійного доходу тощо).

З приведених способів створення та подальшого збільшення розміру власного капіталу впливає його класифікація за формою власності на нього:

- інвестований капітал, тобто вкладений (внесений) або сплачений;
- нерозподілений прибуток підприємства.

Складові (елементи) власного капіталу відображаються у бухгалтерському обліку одночасно з відображенням активів та зобов'язань, що призведуть до змін в його складі.

Бухгалтерський облік зареєстрованого (акціонерного, статутного чи пайового) капіталу ведеться з моменту реєстрації підприємства (кооперативу) до часу припинення його діяльності згідно чинному законодавству.

Відповідно до вимог Законів України «Про господарські товариства» та «Про акціонерні товариства» – акціонерним визнається товариство, яке має зареєстрований акціонерний капітал, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства. Мінімальний розмір зареєстрованого (акціонерного) капіталу акціонерного товариства становить 1250 мінімальних заробітних плат виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (реєстрації) акціонерного товариства. Розмір зареєстрованого капіталу, відображеного в бухгалтерському обліку та фінансової звітності повинно дорівнювати номінальній вартості випущених акцій, згідно засновницьких документах.

Власний капітал (вартість чистих активів) товариства – це різниця між сукупною вартістю активів товариства та вартістю його зобов'язань перед іншими особами. Порядок збільшення (зменшення) зареєстрованого капіталу акціонерного товариства встановлюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Статутом акціонерного товариства може бути передбачено створення спеціального фонду для виплати дивідендів за привілейованими акціями. Порядок формування та використання такого фонду встановлюється також Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Акціонерне товариство – це господарське товариство, зареєстрований (акціонерний) капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями. Акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів. Акціонери, які не повністю оплатили акції, у випадках, визначених статутом товариства, відповідають за зобов'язаннями товариства у межах неоплаченої частини вартості належних їм акцій. Акціонерне товариство може бути створене шляхом заснування або злиття, поділу, виділу чи перетворення підприємницького (підприємницьких) товариства, державного (державних), комунального (комунальних) та інших підприємств в акціонерне товариство. Товариство створюється без обмеження строку діяльності, якщо інше не встановлено його статутом. Товариство вважається створеним і набуває прав юридичної особи з дати його державної реєстрації в установленому законодавством порядку. Повне найменування акціонерного товариства українською мовою повинне містити назву його типу (публічне чи приватне) і організаційно-правової форми (акціонерне товариство). Товариство може мати скорочене найменування українською мовою, повне та скорочене найменування іноземною мовою (мовами).

Розповсюджені акції між власниками (учасниками, акціонерами) сплачуються як грошовими коштами так і внесенням ними інших активів.

Зареєстрований акціонерний капітал може змінюватися за рішенням власників (учасників) або згідно чинного законодавства з одночасною перереєстрацією Статуту економічного суб'єкта.

Зареєстрований акціонерний капітал товариства з юридичної точки зору визначає мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтереси його кредиторів.

Акціонерний капітал – капітал товариства, що утворюється з суми номінальної вартості всіх розміщених акцій товариства.

Зареєстрований акціонерний капітал – зафіксована в засновницьких документах загальна вартість активів, що є внеском власників (учасників, акціонерів) до капіталу підприємства в якості плати за придбані акції власної емісії, в розмірі їх номінальної вартості. Частка, що перевищує їх номінальну вартість вважається емісійним доходом та включається до складу «додаткового капіталу».

Пайовий капітал – це сума пайових внесків членів спілок (кооперативів) та інших підприємств, що передбачена засновницькими документами.

Джерелом формування пайового капіталу є обов'язкові та додаткові внески, що надходять в індивідуальних та колективних членів кооперативу.

Щорічно, при розподілі чистого прибутку, на обов'язкові і додаткові пайові внески, за рішенням загальних зборів пайовиків, нараховуються дивіденди, які в свою чергу можуть бути спрямовані на збільшення пайового капіталу.

Капітал у дооцінках – сума дооцінки (уцінки) необоротних активів, які не призводять до змін зареєстрованого капіталу.

Додатковий капітал – це сума, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, інші грошові вкладення акціонерів (власників), які не призводять до змін зареєстрованого капіталу, вартість безоплатно отриманих підприємством необоротних активів, а також вартість необоротних активів, отриманих за договором оренди цілісних майнових комплексів тощо.

Резервний капітал представляє собою суму резерву, згідно з Законом України «Про господарські товариства», створеного за рахунок чистого прибутку підприємства. Його розмір повинно бути доведений до величини, що дорівнює 25 % зареєстрованого (акціонерного, статутного, пайового) капіталу. Для цього, розмір щорічних відрахувань з прибутку не може бути меншим п'яти відсотків його загальної вартості.

Резервний капітал акціонерного товариства формується у розмірі не менше ніж 15 % зареєстрованого акціонерного капіталу товариства шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку товариства або за рахунок нерозподіленого прибутку.

Резервний капітал створюється для покриття збитків та непередбачених втрат товариства, а також для виплати дивідендів за привілейованими акціями та сплати боргів кредиторам у разі ліквідації. Законами можуть бути додатково передбачені також інші напрями використання резервного капіталу. При цьому акціонерне товариство, яке здійснює розміщення тільки простих акцій, має право формувати резервний капітал. Акціонерне товариство, яке здійснює розміщення простих та привілейованих акцій, зобов'язане формувати резервний капітал.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) є складовою власного капіталу підприємства. Нерозподілений прибуток являє собою нерозподілену між власниками (учасниками) частку чистого прибутку. Як правило вона не інвестується в розвиток підприємства, проте може бути використаний і в звичайному порядку.

Неоплачений капітал – це дебіторська заборгованість власників (учасників) за придбані, але не сплачені акції власної емісії. Його наявність в обліку та фінансової звітності (Балансі (Звіті про фінансовий стан), Звіті про власний капітал) призводить до зменшення загальної вартості власного капіталу. Тобто, сума неоплаченого капіталу показується в дужках та вираховується при визначенні загальної суми власного капіталу.

Така дебіторська заборгованість повинна погашатися протягом 12 місяців з дати балансу. У противному випадку слідує покарання у вигляді накладання штрафу в розмірі 10 % від вартості неоплаченого капіталу.

Фактичне надходження коштів (активів) в рахунок внесків до капіталу зменшує суму неоплаченого капіталу та збільшує загальну суму власного капіталу, що є позитивною тенденцією.

Підприємство має право вилучати з обігу раніше розповсюджені акції власної емісії з метою зменшення зареєстрованого (акціонерного, статутного, пайового) капіталу при реструктуризації або їх перепродажу/розповсюдження. Викуплені акції повинні бути реалізовані або анульовані протягом року.

Вилучений капітал – фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників (акціонерів).

У Балансі (Звіті про фінансовий стан) та в Звіті про власний капітал вартість вилучених акцій (їх номінальна вартість) наводиться в дужках і підлягає вирахуванню при визначенні підсумку власного капіталу.

3

Для заповнення Звіту про власний капітал необхідна інформація про наявність та зміни у власному капіталі, яка міститься на рахунках класу 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань» Плану рахунків.

Залишки власного капіталу на початок та кінець звітного року повинні бути ідентичними з даними 1-го розділу пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан), форма № 1.

Ведення обліку власного капіталу на рахунках бухгалтерського обліку класу 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань» дозволяє одразу перенести залишки за відповідними статтями Звіту про власний капітал.

Джерела інформації для складання Звіту про власний капітал представлено у табл. 6.1.

Таблиця 6.1

Інформаційне забезпечення складання Звіту про власний капітал

Показник/ стаття (розділ)	Джерело
Залишок на початок року і на кінець року	Рядок 1400, графа 3, Балансу (Форма № 1)
	Рядок 1400, графа 4, Балансу (Форма № 1)
Зміна облікової	Суми коригувань, передбачених П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у

політики Виправлення помилки Інші зміни	фінансових звітах». Не вважається зміною облікової політики проведення господарських операцій, які відрізняються за змістом від попередніх операцій (подій, явищ) та здійснення господарських операцій, що не відбулися раніше. Вплив зміни облікової політики на події та операції минулих періодів відображується у звітності шляхом коригування сальдо нерозподіленого прибутку або повторного відображення їх на тих же рахунках бухгалтерського обліку, що й в минулому періоді. Суму коригування суттєвої помилки, допущеної під час складання звіту відображується у звіті за статтею «Нерозподілений прибуток» з відповідним знаком (+; -)
Скоригований залишок на початок року	Залишок власного капіталу на початок звітного року після внесення відповідних коригувань
Переоцінка активів	Інформація, відображена на бухгалтерських проведеннях: дебет рахунків 10, 11, 12, 15, 16 кредит рахунку 41 та відповідно дебет рахунку 41 кредит рахунків 10-12, 15, 16. Журнал № 4, Головна книга по даним рахункам, Аналітичних облік по рахунку 41
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	Наводиться сума нарахованих дивідендів учасникам (акціонерам): дебет рахунку 443 кредит рахунку 671, дані про інший розподіл прибутку між учасниками (власниками) підприємства; спрямування прибутку до збільшення: зареєстрованого капіталу: дебет рахунку 443 кредит рахунку 40, резервного капіталу: дебет рахунку 443 кредит рахунку 43, створення фондів спеціального призначення, наприклад, на розширення виробництва: дебет рахунку 443 кредит рахунку 426
Внески учасників	Наводяться дані про збільшення зареєстрованого (незареєстрованого) капіталу підприємства та зміни неоплаченого капіталу внаслідок збільшення/зменшення дебіторської заборгованості учасників за внесками до зареєстрованого капіталу підприємства: дебет рахунку 46 кредит рахунку 40 та дебет рахунків 10, 12, 15, 20, 28 тощо кредит рахунку 46. Аналітичний облік по рахунках 40 і 46
Вилучення капіталу	Наводяться дані про зменшення власного капіталу підприємства внаслідок виходу учасника (акціонера), викупу чи анулювання викуплених акцій акціонерним товариством, зменшення номінальної вартості акцій або з інших причин. Записи на рахунках: дебет рахунку 45 кредит рахунків 30, 31, 34, 42 та ін.; дебет рахунків 30, 31, 40, 42, 44, 46 кредит рахунку 45. Аналітичний облік по рахунках 40, 45, 46
Інші зміни в капіталі	Наводяться дані про всі інші зміни у власному капіталі підприємства, що не були включені до вищезазначених статей (розділів), зокрема списання невідшкодованих збитків, безкоштовно одержані необоротні активи та ін. зміни. Записи на рахунках: дебет рахунку 44 кредит рахунку 23, 68; дебет рахунків 10-12, 15, 16 кредит рахунку 424, (безкоштовне одержання оборотних активів не показується, т. як така операція відображується записом: дебет рахунків 20-28 кредит рахунку 718 «Безкоштовно отримані оборотні активи»)
Разом змін в капіталі	Наводиться підсумок змін у складі власного капіталу за звітний період, що визначається як сума всіх змін, відображені у рядках 4200-4290. Залишок власного капіталу на кінець року визначається виходячи з його скоригованого залишку на початок року (рядок 4095) і підсумку змін у капіталі (рядок 4295)

Дані у графах 3-11 форми № 4, наводяться зі знаком «+» або «-», що означає відповідно збільшення або зменшення залишку вказаного елемента власного капіталу.

У Примітках до річної фінансової звітності (акціонерними товариствами) необхідно відобразити інформацію про:

- загальну кількість та номінальну вартість акцій, на які передбачається здійснити передоплату;

- загальну кількість та номінальну вартість акцій, на які здійснена передоплата, у порівнянні із передбаченими величинами.

Загальну суму коштів, одержаних у ході передоплати за акції, у такому розрізі:

- всі грошові кошти, внесені як плата за акції, із зазначенням кількості акцій;
- загальну суму іноземної валюти, внесеної як плата за акції, із зазначенням кількості акцій та курсу, за яким валюту зараховано в обліку;
- вартісна оцінка майна, внесеного як плата за акції, із зазначенням кількості акцій.

Акції у складі зареєстрованого (акціонерного, статутного, пайового) капіталу за окремими типами і категоріями, зокрема:

- кількість випущених акцій із зазначенням неоплаченої частини статутного капіталу;
- номінальна вартість акцій;
- зміни протягом звітного періоду у кількості акцій, що перебувають в обігу;
- права, привілеї та обмеження, пов'язані з акціями, в тому числі обмеження щодо розподілу дивідендів та повернення капіталу;
- акції, що належать самому товариству, його дочірнім і асоційованим підприємствам;
- перелік засновників і кількість акцій, якими вони володіють;
- кількість акцій, які перебувають у власності членів виконавчого органу, та перелік осіб, частки яких у статутному капіталі перевищують п'ять відсотків;
- акції, зарезервовані для випуску згідно з опціонами та іншими контрактами (форвардними, ф'ючерсними), із зазначенням їх термінів і сум.

Всі інші підприємства, крім акціонерні товариства, наводять інформацію про:

- розподіл часток статутного капіталу між власниками;
- права, привілеї або обмеження щодо цих часток;
- зміни у складі часток власників у статутному капіталі.

ТЕМА 7 ОСОБЛИВОСТІ ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК ТА ЗМІНИ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

1. виправлення помилок та зміни в облікових оцінках.

2. Зміни в обліковій політиці.

3. Події, що сталися після дати Балансу.

1

У процесі ведення господарської діяльності та відображення господарських операцій, що відбулися, в системі рахунків бухгалтерського обліку та фінансової звітності, інколи, допускаються ті чи інші помилки.

Одні **помилки** називаються **механічними**, так як з'являються внаслідок неуважності, збоїв у комп'ютері, відволікання під час опрацювання облікової інформації тощо, інші – **арифметичними**, тобто такі, що сталися у результаті арифметичних дій, **навмисними**, допущенні бухгалтерами спеціально із певних міркувань.

Порядок виправлення виявлених помилок та відображення змін у фінансовій звітності регламентується нормами П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах». Згідно з цим П(С)БО виправлення помилок, допущених при складанні фінансових звітів у попередніх періодах, здійснюється шляхом коригування сальдо нерозподіленого прибутку на початок звітного періоду.

Помилки, допущенні під час ведення обліку у попередніх періодах, виправляються шляхом повторного їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку, способом «додаткової статті (додаткового запису)». Вимагає повторного відображення відповідної порівняльної інформації у фінансовій звітності, тобто коригування й подання повторної, уточненої, скоригованої звітності.

За наслідком здійснених виправлень необхідно внести потрібні коригування у фінансових звітах та подати до відповідних органів скориговану фінансову звітність. Норми П(С)БО 6 дозволяють перегляд облікової оцінки, в разі зміни обставин, на яких базувалася ця оцінка, або отримання додаткової інформації.

Облікова оцінка – це попередня оцінка, яка використовується підприємством для розподілу витрат та доходів між звітними періодами.

Ідеться про перегляд того методу оцінки, що використовувався в процесі ведення бухгалтерського обліку, наприклад, за даними проведеного аналізу ефективності використання методу оцінки «Ідентифікована вартість» для обліку знайдених запасів, підприємство дійшло висновку про доцільність переходу щодо їх оцінки за методом обліку «середньозважена вартість».

Наслідки зміни в облікових оцінках слід включити до тієї ж самої статті Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), яка раніше застосовувалась для відображення доходів або витрат, пов'язаних з об'єктом такої оцінки, у тому періоді, в якому відбулася зміна, а також в наступних періодах, якщо зміна впливає на ці періоди. Тобто зміни облікових оцінок впливають тільки на майбутнє і не стосуються минулих періодів, не вимагають повторного надання порівнювальної інформації.

2

Облікова політика є складовою частиною річної фінансової звітності підприємства і її суть розкривається у Примітках до річної фінансової звітності. Раніше, до 2000 року, система ведення бухгалтерського обліку в Україні також передбачала створення та отримання на підприємстві певної облікової політики. Але ці вимоги носили формальний характер, оскільки існували стандартні вимоги щодо організації й ведення обліку та складання фінансової звітності підприємства, які були однаковими для всіх підприємств і ніякої свободи вибору не існувало.

Ринкові методи господарювання вимагають досконалих, конкретних і сталих правил ведення бухгалтерського обліку та звітності на підприємстві. На сьогоднішній день, національні Положення (стандарты) бухгалтерського обліку у багатьох випадках передбачають можливість вибору одного варіанта з декількох запропонованих методів та прийомів, застосування яких і визначає облікова політика. Це, з одного боку, розширює права та можливості підприємства, з іншого – підвищує ризик щодо визначення об'єктивних кінцевих результатів діяльності. Важливим моментом при розробленні й прийнятті облікової політики є те, що згідно з п.2, ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи), відповідно до законодавства та установчих документів.

Відповідно до норм НП(С)БО 1, **облікова політика** – це сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. У розроблених Міністерством фінансів України Методичних рекомендаціях щодо облікової політики підприємства, надаються настанови (поради) щодо формування та зміни його облікової політики.

Зміст прийнятої підприємством облікової політики наводиться у Наказі або чи Положенні про облікову політику підприємства, де розкриваються обрані підприємством принципи оцінки статей фінансової звітності та методи обліку окремих статей звітності. На підставі цього документу організується та ведеться бухгалтерський облік і складається фінансова звітність. Наказ набирає юридичної сили з дня його підписання власником

(керівником) підприємства, є обов'язковим для виконання всіма службами (підрозділами) і працівниками, що мають відношення до ведення бухгалтерського обліку.

За П(С)БО 6 облікова політика може змінюватися, тільки якщо змінюються статутні вимоги, вимоги органу, який затверджує положення (стандарт) бухгалтерського обліку, або якщо зміни забезпечать достовірне відображення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства.

Облікова політика застосовуються щодо подій та операцій з моменту їх виникнення, за винятком подій, що сталися після дати балансу та вимагають коригування певних статей або розкриття інформації про ці події у примітках до фінансових звітах.

Вплив зміни облікової політики на події та операції минулих періодів відображається у звітності шляхом коригування сальдо нерозподіленого прибутку на початок звітного року або повторного надання порівняльної інформації щодо попередніх звітних періодів. Таким чином, зміна облікової політики тягне за собою перерахунок прибутків за всі попередні періоди діяльності підприємства, що підтверджує важливість обґрунтованого, професійного підходу до її встановлення.

Якщо суму коригування нерозподіленого прибутку на початок звітного року неможливо визначити достовірно, то облікова політика поширюється лише на події і операції, які відбуваються після дати зміни облікової політики.

У разі неможливості визначити характер зміни, її вважають як зміну облікової оцінки.

Не вважається зміною облікової політики встановлення облікової політики для:

- подій або операцій, які відрізняються за змістом від попередніх подій або операцій;
- подій або операцій, які не відбувалися раніше.

Облікова оцінка може бути переоглянута, якщо змінюються обставини, на яких вона ґрунтувалася, або отримано додаткову інформацію. Встановлення таких змін на практиці – досить складна і прискіплива справа, під час якої важко повністю уникнути неадекватних рішень. Тому, доречно, усім подіям (операціям), які є новими для підприємства, для встановлення облікової політики визначити попередню облікову оцінку.

3

На дотримання **принципу повного висвітлення**, у Примітках до фінансової звітності, крім всього, повинно надаватися інформація про події, які сталися після дати балансу та можуть суттєво вплинути на прийняття рішень, зміст і суму помилки та про діяльність підприємства за сегментами. Це дає можливість точніше оцінювати одержанні результати і провести більш розширений аналіз впливу факторів (помилки, змін) на статті фінансової звітності та подальшого розвитку підприємства.

Дата балансу – дата, на яку складено Баланс (Звіт про фінансовий стан) (його фінансова звітність згідно чинного законодавства). **Звітним періодом прийнято вважати квартал, півріччя, рік.** Зазвичай, складається станом на кінець останнього дня кварталу (року), тобто станом на 01.04., 01.07., 01.10., 31.12. поточного звітного року.

Згідно встановлених Кабінетом міністрів України термінів подання, річна фінансова звітність подається:

- до органів Державної служби статистики України не пізніше 28 лютого наступного за звітним роком, а до органів Державної фіскальної служби України разом із поданням податкової декларації з податку на прибуток;

- підприємства, що мають дочірні підприємства, крім фінансових звітів про власні господарські операції подають консолідовану фінансову звітність власникам (засновникам) у визначені ними терміни, але не пізніше 45 днів після закінчення звітного кварталу та не пізніше 15 квітня наступного за звітним роком.

Подія після дати балансу – подія, яка відбувається між датою балансу та датою затвердження фінансової звітності, підготовленої до оприлюднення, яка вплинула або може вплинути на фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів.

ТЕМА 8 ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1. Визначення суб'єкта малого підприємництва, зміст та форма його фінансового звіту.
2. Порядок складання фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва.
3. Порядок складання спрощеного фінансового звіту суб'єктів малого підприємництва.

1

До суб'єктів малого підприємництва відносяться суб'єкти господарювання, у яких середня кількість працівників за календарний рік не перевищує 50 чоловік і річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суми, еквівалентної 10 млн. євро за середньорічним курсом НБУ (ч. 3 ст. 55 ГК).

У суб'єктів мікропідприємництва середня кількість працівників за календарний рік не повинна перевищувати 10 чоловік, а річний дохід – суму, еквівалентну 2 млн. євро за середньорічним курсом НБУ (ч. 3 ст. 55 ГК).

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» установлює зміст і форму Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва в складі Балансу (форма № 1-м) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-м) та порядок заповнення його статей, а також зміст і форму Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва в складі Балансу (форма № 1-мс) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-мс) та порядок заповнення його статей. Показники цих звітів наводяться у тисячах гривень з одним десятковим знаком.

Суб'єкти малого підприємництва середню кількість працівників наводять у річному звіті, яку визначають у порядку, установленому спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі статистики. Представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності показники про середню кількість працівників не подають. Суб'єкти малого підприємництва не розкривають інформацію щодо сукупного доходу.

Згідно зі ст.4 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618-VI, суб'єкти малого підприємництва мають право на спрощену форму обліку і звітності, тобто подавати фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва, форма якого наведена в П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». При цьому важливо відзначити, що спрощена форма бухгалтерського обліку і звітності може застосовуватися поряд із загальноприйнятою формою обліку, на вибір суб'єкта малого підприємництва.

Спрощена форма фінансового звіту дозволяє суб'єкту малого підприємництва вести менш детальний і розгорнутий облік, чим при звичайних умовах. Проте, фінансовий звіт суб'єктів малого підприємництва, як і фінансова звітність у цілому, являє собою систему узагальнених показників, що характеризують підсумки господарської діяльності підприємства за звітний період.

Головною метою складання фінансового звіту суб'єктів малого підприємництва є забезпечення загальних інформаційних потреб широкого кола користувачів про фінансовий стан і результати діяльності підприємства для прийняття управлінських рішень.

П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» у редакції наказу Міністерства фінансів України від 24.07.2015 р. встановлює зміст і форму:

1. Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва у складі Балансу (форма № 1-м) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-м).
2. Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва у складі Балансу (форма №1-мс) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-мс).

Квартальна фінансова звітність суб'єктами малого підприємництва подається органам статистики не пізніше 25-го числа місяця, що настає за звітним кварталом, річна – не пізніше 28 лютого наступного звітного року (п. 5 Порядку № 419).

Відповідно до П(С)БО 25 фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (ф. № 1-м та 2-м) складають наступні підприємства:

- **суб'єкти малого підприємництва** – юридичні особи, які визнані такими відповідно до законодавства, крім довірчих товариств, страхових компаній, банків, ломбардів, інших фінансово-кредитних та небанківських фінансових установ, суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють обмін іноземної валюти, є виробниками та імпортерами підакцизних товарів, а також суб'єктів підприємницької діяльності, у статутному капіталі яких частка вкладів, що належить юридичним особам – засновникам та учасникам цих суб'єктів, які не є суб'єктами малого підприємництва, перевищує 25 %;

- **представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності.**

Суб'єкти малого підприємництва мають право вибору системи рахунків бухгалтерського обліку, а саме:

а) План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291:

- використання одночасно рахунків класів 8 «Витрати за елементами» і 9 «Витрати діяльності»;

- використання тільки рахунків класу 9 «Витрати діяльності»;

- використання тільки рахунків класу 8 «Витрати за елементами»;

б) План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва, затверджений наказом МФУ від 19.04.2001 № 186.

Спрощений план рахунків відрізняється від повного кількістю рахунків, на яких накопичується та систематизується більш узагальнена інформація про однорідні об'єкти обліку.

З метою забезпечення необхідної деталізації та аналітичності обліково-економічної інформації підприємства можуть вводити до спрощеного Плану рахунків субрахунки, виходячи з призначення рахунків і потреб управління.

2

Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва складається з Балансу (форма № 1-м) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-м).

У Балансі відображаються активи, зобов'язання та власний капітал.

Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу.

Алгоритм заповнення Балансу представлено в табл. 8.1.

Таблиця 8.1

Алгоритм заповнення Балансу (форма № 1м)

Найменування статті Балансу	Код рядка	Сальдо рахунку(ів), з якого береться інформація при заповненні графі 4 форми № 1м	
		загальний План рахунків	спрощений План рахунків
АКТИВ БАЛАНСУ			
Розділ I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	Дт 15	
Основні засоби	1010	ряд. 1011 – ряд. 1012 плюс інформація про інвестиційну нерухомість, яку обліковують за справедливою вартістю, що не потрапила до ряд. 1011	
Первісна вартість	1011	Дт 10, 11, 12	Дт 10
Знос	1012	Кт 13 (крім субрахунку 134)	Кт 13 (крім субрахунку, на якому

			обліковують знос довгострокових біологічних активів). У дужках наводять нараховану в установленому порядку суму зносу основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів. Цей рядок в підсумок балансу не включають
Довгострокові біологічні активи	1020	Дт 161, 163, 165 (для біологічних активів, які обліковують за справедливою вартістю) або Дт 162, 164, 166 – Кт 134 (для біологічних активів, які обліковують за первісною вартістю)	Дт 16 (у розрізі субрахунків, які підприємство використовує для обліку довгострокових біологічних активів за справедливою вартістю) або Дт 16 (у розрізі субрахунків, які підприємство використовує для обліку довгострокових біологічних активів за первісною вартістю) – Кт 13 (субрахунок обліку зносу довгострокових біологічних активів)
Пояснення: У рядку 1020 відображають справедливу вартість довгострокових біологічних активів, облік яких ведуть згідно з П(С)БО 30 «Біологічні активи». Якщо відповідно до П(С)БО 30 біологічні активи обліковують за первісною вартістю, у ньому наводять залишкову вартість, яку включають у підсумок балансу			
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	Дт 14	
Інші необоротні активи	1090	Дт 18, 19, 17	Дт 18
Пояснення: У рядку 1090 наводять суми інших необоротних активів, які не можуть бути включені до вищезгаданих статей розділу «Необоротні активи». При переході підприємства на звітність за формою № 1 м до цієї статті на початок звітного року також включають дані, наведені у статті «Відстрочені податкові активи» (рядок 1045) Балансу (ф. № 1) на кінець попереднього року			
Усього за розділом І	1095	Сума рядків 1005, 1010, 1020, 1030, 1090	
Розділ ІІ. Оборотні активи			
Запаси	1100	Дт 20, 22, 23, 25, 26, 27, 28 (крім субрахунків 285 і 286)	Дт 20, 23, 26 (крім субрахунку, на якому відображають необоротні активи та групи вибуття, що утримуються з метою продажу)
Примітка: У рядку 1100 також наводять витрати на незавершене виробництво та незавершені роботи (послуги), валову заборгованість замовників за будівельними контрактами. Крім цього, у рядку 1100 слід зазначати також і готову продукцію, а саме – собівартість виробів на складі, обробку яких закінчено і вони пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками і відповідають технічним умовам та стандартам, сільськогосподарську продукцію в оцінці, визначеній П(С)БО 30, а також купівельну вартість товарів, придбаних для подальшого продажу. Вартість таких запасів додатково показують у рядку 1103			
У тому числі готова продукція	1103	Дт 26, 27, 28 (крім субрахунків 285 і 286)	Дт 26 (крім субрахунку, на якому відображають необоротні активи та групи вибуття, що утримуються з метою продажу)
Поточні біологічні активи	1110	Дт 21	
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	Дт 34, 36 – Кт 38	Дт 37 (крім субрахунку, на якому обліковують резерв сумнівних боргів) – Кт 37 (відповідний субрахунок резерву сумнівних боргів)
Пояснення: У рядку 1125 суму заборгованості покупців або замовників за реалізованою продукцією, товари, роботи, включаючи забезпечену векселями заборгованість, скориговану на суму резерву			

сумнівних боргів (нетто)			
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	Дт 378, 641, 642, 651, 652	Дт 64
Пояснення: У рядку 1135 слід зафіксувати визнану дебіторську заборгованість казначейських, фінансових та податкових органів, державних цільових фондів, зокрема, за розрахунками по тимчасовій непрацездатності. У підсумок рядка 1135 увійде і дебіторська заборгованість із податку на прибуток, яку додатково показують у рядку 1136			
У тому числі з податку на прибуток	1136	Дт 641 відповідний субрахунок)	Дт 64 (відповідний субрахунок)
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	Дт 37 (крім субрахунку 378), 66, 68, 654, 655	Дт37 (крім субрахунків, на яких узагальнюють інформацію про короткострокові векселі одержані та резерв сумнівних боргів), 64, 66, 68
Пояснення: У рядку 1155 показують заборгованість дебіторів, яка не включена до інших статей дебіторської заборгованості і яку відображають у складі оборотних активів. Сюди ж потрапить і заборгованість працівників перед своїм підприємством за операціями з оплати праці. Показники цієї статті наводять за вирахуванням резерву сумнівних боргів			
Поточні фінансові інвестиції	1160	Дт 352	Дт 35 (крім субрахунку, на якому обліковують еквіваленти коштів. Його дані підуть до рядка 1165)
Кошти та їх еквіваленти	1165	Дт 30, 31, 333, 334, 351	Дт 30, 31, 35 (беруть субрахунки, на яких обліковують кошти та їхні еквіваленти в національній валюті)
Витрати майбутніх періодів	1170	Дт 39	
Інші оборотні активи	1190	Дт 331, 332, 643, 64	Дт 30 (у розрізі субрахунків, на яких ведуть облік грошових документів), 64 (субрахунки, на яких обліковують податкові зобов'язання та податковий кредит)
Пояснення: Наводять суми оборотних активів, які не були включені до інших рядків цього розділу. До цього рядка, зокрема, включають вартість грошових документів у національній та іноземній валюті, сальдо субрахунку 643 «Податкові зобов'язання»			
Усього за розділом II	1195	Сума рядків 1100, 1110, 1125, 1135, 1155, 1160, 1165, 1170, 1190	
Розділ III. Необоротні активи та групи вибуття			
Необоротні активи та групи вибуття	1200	Дт 286	Дт 26 (беруть субрахунок, на якому обліковують необоротні активи та групи вибуття, що утримуються для продажу)
Пояснення: До рядка 1200 потрапляє вартість необоротних активів та груп вибуття, що утримуються для продажу, які визначають відповідно до П(С)БО 27 «Необоротні активи, що утримуються для продажу, та припинена діяльність»			
БАЛАНС	1300	Сума рядків 1095, 1195, 1200	
ПАСИВ БАЛАНСУ			
Розділ I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	Кт 40	Кт 40 (відповідний субрахунок)
Пояснення: У рядку 1400 записують зафіксовану в установчих документах суму статутного капіталу з урахуванням внесків до оголошеного, але не зареєстрованого статутного капіталу. У цій статті також наводять суму пайового капіталу (пайових внесків) членів споживчого товариства, спілок та інших організацій, внески засновників підприємства понад статутний капітал			

Додатковий капітал	1410	Кт 41, 42	Кт 40 (відповідний субрахунок)
Пояснення: У рядку 1410 відображають суму дооцінки необоротних активів, вартість безоплатно одержаних підприємством від інших юридичних осіб або фізичних осіб необоротних активів та інші види додаткового капіталу			
Резервний капітал	1415	Кт 43	Кт 40 (відповідний субрахунок)
Пояснення: У рядку 1415 наводять суму резервів, створених відповідно до законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства			
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	Кт 441 або Дт 442, а також згорнуте сальдо рахунків 17 і 54 (під час переходу на застосування П(С)БО 25)	Кт або Дт 44
Неоплачений капітал	1425	Дт 45, 46	Дт 40 (відповідні субрахунки)
Пояснення: У рядку 1425 відображають суму заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Господарські товариства у цій статті також відображають вилучений капітал, тобто фактичну собівартість часток, викуплених у своїх учасників, державні (казенні) та комунальні підприємства – передачу майна згідно з Положенням № 1213. Суми за цією статтею віднімають при визначенні підсумку за розділом I «Власний капітал» Пасиву балансу			
Усього за розділом I	1495	Сума рядків 1400, 1410, 1415 плюс або мінус 1420 і мінус 1425	
Розділ II. Довгострокові зобов’язання, цільове фінансування та забезпечення			
Довгострокові зобов’язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	Кт 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55	Кт 47, 48, 55
Розділ III. Поточні зобов’язання			
Короткострокові кредити банків	1600	Кт 31 (овердрафт), 60,684 (у частині обліку нарахованих відсотків)	Кт31 (овердрафт), 68 (відповідний субрахунок)
Пояснення: У рядку 1600 потрібно показати суму поточних зобов’язань підприємства перед банками щодо одержаних від них короткострокових позик. Зобов’язання за кредитами банків наводять у балансі з урахуванням суми відсотків за їх користування, що підлягає сплаті на кінець звітного періоду			
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями	1610	Кт 61	Кт 68 (відповідний субрахунок)
Товари, роботи, послуги	1615	Кт 62, 63	Кт 68 (відповідний субрахунок)
Розрахунками з бюджетом	1620	Кт 641, 642	Кт 64 (відповідні субрахунки)
Пояснення: У рядку 1620 відображають заборгованість підприємства за всіма видами платежів до бюджету, включаючи суму податку з працівників підприємства, включаючи поточну заборгованість з податку на прибуток, суму якої потрібно ще відобразити окремо в рядку 1621			
У тому числі з податку на прибуток	1621	Кт 641 (субрахунок для розрахунків з податку на прибуток)	Кт 64 (субрахунок для розрахунків з податку на прибуток)
Примітка: Рядок 1621 у розрахунках підсумку за розділом III участі не бере			
Розрахунками зі страхування	1625	Кт 65	Кт 64 (відповідний субрахунок)
Розрахунками з оплати праці	1630	Кт 66	
Примітка: Заборгованість працівників перед підприємством за операціями оплати праці наводять у			

рядку 1155			
Доходи майбутніх періодів	1665	Кт 69	
Інші поточні зобов'язання	1690	Кт 37, 68 (крім субрахунків 680 і 684 у частині відсотків за банківськими кредитами 67, 644	Кт 37, 64, 68 (відповідні субрахунки крім субрахунків, на яких відображають відсотки за банківськими кредитами)
Пояснення: До рядка 1690 потрапляє сума зобов'язань які не включені до інших статей, наведених у розділі «Поточні зобов'язання», зокрема, заборгованість за одержаними авансами, заборгованість засновникам у зв'язку з розподілом прибутку, заборгованість пов'язаним сторонам, сальдо субрахунку 644 «Податковий кредит» та сума валової заборгованості замовникам за будівельними контрактами			
Усього за розділом III	1695	Сума рядків 1600, 1610, 1615, 1620, 1625, 1630, 1665, 1690	
Розділ IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, що утримуються для продажу, та групами вибуття			
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, що утримуються для продажу, та групами вибуття	1700	Кт 680	Кт 68 (відповідний субрахунок)
Пояснення: До рядка 1700 потрапляють зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, що утримуються для продажу, які визначають відповідно до П(С)БО 27. Раніше цю інформацію наводили у рядку 605, що вписується			
БАЛАНС	1900	Сума рядків 1495, 1595, 1695, 1700 повинна співпасти з підсумком активу Балансу рядком 1300	

У Звіті про фінансові результати наводиться інформація про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період.

Алгоритм заповнення Звіту про фінансові результати за формою 2-м представлено в табл. 8.2.

Таблиця 8.2

Алгоритм заповнення Звіту про фінансові результати(форма № 2-м)

Найменування статті	Код рядка	Джерело інформації		Примітки
		загальний План рахунків	спрощений План рахунків	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	Обороти за Дт 701, 702, 703 мінус обороти за Кт 704	Обороти за Дт 70 (відповідні субрахунки) мінус обороти за Кт 704	Відображають загальний дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт та послуг), включаючи реалізацію товарів, одержаних за договорами комісії без непрямих податків та зборів та інших вилучень із доходу
Інші операційні доходи	2120	Обороти за Дт 71	Обороти за Дт 74	Показують суми інших доходів від операційної діяльності (крім виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)). До них увійдуть суми доходів: від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; від реалізації оборотних активів (за винятком фінансових інвестицій);

				необоротних активів, що утримуються для продажу, та груп вибуття; від первісного визнання біологічних активів та сільськогосподарської продукції; від зміни вартості поточних біологічних активів
Інші доходи	2240	Обороти за Кт 72, 73, 74, 75	Обороти за Кт 74 (відповідні субрахунки)	Відображають: дивіденди, відсотки, доходи від участі в капіталі та інші доходи, одержані від фінансових інвестицій; дохід від реалізації фінансових інвестицій; дохід від неопераційних курсових різниць; інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства
Разом доходи	2280	ряд. 2000 + ряд. 2120 + ряд. 2240		
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	Обороти за Кт 90 (відповідні субрахунки)		Показують виробничу собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) та / або собівартість реалізованих товарів, визначену згідно з П(С)БО 16 «Витрати»
Інші операційні витрати	2180	Кт 92, 93, 94	Кт 96 (відповідні субрахунки)	Наводять адміністративні витрати, витрати на збут, а також собівартість реалізованих оборотних активів (крім готової продукції, товарів та фінансові інвестиції), необоротних активів, що утримуються для продажу, та груп вибуття; відрахування на створення резерву сумнівних боргів та сума списаних безнадійних боргів; втрати від знецінення виробничих запасів; втрати від операційних курсових різниць; визнані економічні санкції; відрахування для забезпечення відшкодування наступних операційних витрат; інші витрати, пов'язані з операційною діяльністю підприємства; витрати від первісного визнання біологічних активів та сільгосппродукції; витрати від зміни вартості поточних біологічних активів. У цій статті також відображають суму податків та зборів, що підлягає сплаті за звітний період відповідно до законодавства
Інші витрати	2270	Оборот за рахунками 95, 96 (у частині інших витрат), 97	Оборот за рахунком 96 (відповідні субрахунки)	Відображають: витрати на сплату відсотків та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями; втрати від участі в капіталі; собівартість реалізації фінансових інвестицій; втрати від неопераційних курсових різниць; втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства
Разом витрати	2285	ряд. 2050 + ряд. 2180 + ряд. 2270		
Фінансовий результат до	2290	ряд. 2280 – ряд. 2285		Відображають різницю між чистими доходами та витратами підприємства

оподаткування				
Податок на прибуток	2300	Дт 981, 982 Кт 641 (у розрізі субрахунку, на якому обліковують податок на прибуток)	Дт 96 (у частині обліку податку на прибуток) Кт 64 (беруть субрахунок, на якому обліковують податок на прибуток)	Відображають суму податку на прибуток за звітний період, яку визначають у розмірі податку на прибуток за звітний період
Чистий дохід (збиток)	2350	ряд. 2290 – ряд. 2300		

3

Спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (ф. №1-мс та 2-мс) складають суб'єкти малого підприємництва – юридичні особи, що відповідають критеріям, визначеним п. 154.6 ст. 154 Податкового кодексу України, та мають право на застосування спрощеного бухгалтерського обліку доходів і витрат.

До вказаної категорії підприємств відносяться платників податку на прибуток, у яких розмір доходів кожного звітного податкового періоду наростаючим підсумком з початку року не перевищує трьох мільйонів гривень та нарахованої за кожний місяць звітного періоду заробітної плати (доходу) працівників, які перебувають з платником податку у трудових відносинах, є не меншим, ніж дві мінімальні заробітні плати, розмір якої встановлено законом, та які відповідають одному із таких критеріїв:

а) утворені в установленому законом порядку після 1 квітня 2011 року;

б) діючі, у яких протягом трьох послідовних попередніх років (або протягом усіх попередніх періодів, якщо з моменту їх утворення пройшло менше трьох років), щорічний обсяг доходів задекларовано в сумі, що не перевищує трьох мільйонів гривень, та у яких середньооблікова кількість працівників протягом цього періоду не перевищувала 20 осіб;

в) які були зареєстровані платниками єдиного податку в установленому законодавством порядку в період до набрання чинності цим Кодексом та у яких за останній календарний рік обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становив до одного мільйона гривень та середньооблікова кількість працівників становила до 50 осіб.

Суб'єкти малого підприємництва, які мають право на застосування спрощеного бухгалтерського обліку доходів і витрат:

- можуть обліковувати необоротні активи тільки за первісною вартістю, без урахування зменшення корисності та переоцінки до справедливої вартості;

- не створюють забезпечення наступних витрат і платежів (на виплату наступних відпусток працівникам, виконання гарантійних зобов'язань тощо), а визнають відповідні витрати у періоді їх фактичного понесення;

- визнають витрати і доходи з урахуванням вимог Податкового кодексу України і відносять суми, які не визнаються Податковим кодексом України витратами або доходами, безпосередньо на фінансовий результат після оподаткування;

- поточну дебіторську заборгованість включають до підсумку балансу за її фактичною сумою.

Суб'єкти малого підприємництва, які мають право на застосування спрощеного обліку доходів і витрат та які не зареєстровані платниками податку на додану вартість, можуть систематизувати інформацію, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, в регістрах бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису.

Оскільки основна відмінність Фінансового звіту від Спрощеного фінансового звіту лише в укрупнених рядках, покроковий алгоритм заповнення останнього не наводимо. Зв'язок між рядками типів фінансових звітів для суб'єктів малого підприємництва відображено в табл. 8.3 та 8.4.

Таблиця 8.3

**Взаємозв'язок між рядками форми № 1-м та 1-мс
для суб'єктів малого підприємництва**

Баланс за формою № 1мс		Баланс за формою № 1м		Код рядка
Найменування рядка	Код рядка	Найменування рядка		
Актив балансу				
Основні засоби	1010	Основні засоби (ряд. 1011 – ряд. 1012)		1010
Пояснення: Тут взаємозв’язок між рядками досить умовний. І все тому, що до ряд. 1010 Балансу за формою № 1мс потрапляє залишкова вартість основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, об’єктів інвестиційної нерухомості, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів (ряд. 1020 Балансу ф. № 1м) і сума незавершених капітальних інвестицій (ряд. 1005 Балансу ф. № 1м). Для комунальних підприємств до цього рядка увійде і залишкова вартість майна, одержаного на правах господарського відання або праві оперативного управління				
первісна вартість	1011	Незавершені капітальні інвестиції		1005
		Первісна вартість		1011
		Довгострокові біологічні актив		1020
Пояснення: У підсумок рядка 1011 потрапить як знайома нам первісна вартість із рядка 1011 Балансу ф. № 1м, так і вартість довгострокових біологічних активів (сальдо Дт 16), незавершених капітальних інвестицій (сальдо Дт 15)				
Знос	1012	Знос		1012
Інші необоротні актив	1090	Довгострокові фінансові інвестиції		1030
		Інші необоротні активи		1090
Запаси	1100	Запаси		1100
		Поточні біологічні активи		
		Необоротні активи та групи вибуття		
Поточна дебіторська заборгованість	1155	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги		1125
		Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом		1135
		Інша поточна дебіторська заборгованість		1155
Гроші та їх еквіваленти	1165	Гроші та їх еквіваленти		1165
Інші оборотні активи	1190	Поточні фінансові інвестиції		1160
		Витрати майбутніх періодів		1170
		Інші оборотні активи		1190
Капітал	1400	Зареєстрований (пайовий) капітал		1400
		Додатковий капітал		1410
		Резервний капітал		1415
		Неоплачений капітал		1425
Пояснення: Згідно з п. 1.7 р. III П(С)БО 25, за рахунок укрупнення рядків тут відображають фактично сплачений засновниками (учасниками) статутний капітал підприємства				
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		1420
Довгострокові зобов’язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	Довгострокові зобов’язання, цільове фінансування та забезпечення		1595
Короткострокові	1600	Короткострокові кредити банків		1600

кредити банків			
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1615	Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1615
розрахунками з бюджетом	1620	розрахунками з бюджетом	1620
розрахунками зі страхування	1625	розрахунками зі страхування	1625
розрахунками з оплати праці	1630	розрахунками з оплати праці	1630
Інші поточні зобов'язання	1690	Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язанням	1610
		Доходи майбутніх періодів	1665
		Інші поточні зобов'язання	1690
		Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, що утримуються для продажу, та групами вибуття	1700

Таблиця 8.4

**Взаємозв'язок між рядками форми № 2-м та 2-мс
для суб'єктів малого підприємництва**

Стаття	Код рядка	Стаття	Код рядка
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000
Інші доходи	2160	Інші операційні доходи	2120
		Інші доходи	2240
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050
Інші витрати	2165	Інші операційні витрати	2180
		Інші витрати	2270
Фінансовий результат до оподаткування	2290	Фінансовий результат до оподаткування	2290
Податок на прибуток	2300	Податок на прибуток	2300
Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування	2310	-	-
Пояснення: У ряд. 2310 платники нульової ставки податку на прибуток відображають різницю між витратами та доходами, які не визнають витратами та доходами в ПКУ за умови, що вони не були відображені в складі доходів і витрат в інших рядках			

**ТЕМА 9 СУТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ
ВНУТРІШНЬОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

1. Поняття і сутність внутрішньої (управлінської) звітності підприємства, її класифікація та склад.

2. Методика складання внутрішньої звітності на підприємстві за об'єктами обліку та контролю.

Метою складання внутрішньої (управлінської) звітності є інформаційне забезпечення виконання управлінським персоналом підприємства функцій планування, аналізу, прийняття рішень та контролю за його діяльністю.

Внутрішня звітність не регламентована нормативно-правовими актами директивних органів. Внутрішня звітність (управлінська, внутрішньогосподарська звітність тощо) розробляється самим суб'єктом господарювання, вона використовується всередині підприємства менеджерами різних рівнів.

Внутрішня (управлінська) звітність – взаємопов'язаний комплекс узагальненої інформації про умови та підсумки діяльності підприємства та всіх його підрозділів, сегментів діяльності. Вона включає фінансові та не фінансові показники, які дозволяють здійснювати управління підприємством в цілому та його підрозділами.

Забезпечення діяльності підприємств можливо лише за умови наявності та ефективного використання трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, тобто даних про чисельність та склад працівників, виробничі запаси, нематеріальні активи та основні засоби, витрати та доходи, фінансові результати, рух грошових коштів, які є головними елементами цілісної системи управління.

При цьому звітна інформація як про наявний ресурсний потенціал, так і про ефективність використання праці, паливно-мастильних матеріалів, машин і механізмів, будівель і споруд є однаково важливою, оскільки потенційні можливості рентабельної роботи, закладені в наявних ресурсах, можуть бути зведені нанівець відсутністю належного контролю менеджерів у процесі організації праці, витрачання засобів, експлуатації основних засобів.

Доречно визначити основні положення зі складання внутрішньої звітності підприємства. Бухгалтерський облік та складання фінансової звітності передбачають встановлення певних об'єктів обліку згідно із видами діяльності, відкриття відповідних рахунків та субрахунків, застосування методу подвійного запису, ведення регістрів обліку, здійснення аналітичного обліку тощо.

За допомогою методу бухгалтерського обліку відображаються господарські процеси. **Головним призначенням бухгалтерського та фінансового обліку є складання фінансової звітності підприємства.** Для формування бухгалтерської звітності потрібно ведення регістрів обліку собівартості продукції, відображення фактичних внутрішньо-фірмових витрат, внутрішніх доходів тощо. Найпоширенішим видом бухгалтерської звітності наприклад, щодо витрат, є звітні калькуляції. Вони складаються бухгалтерією на всі виготовлені види продукції, на всі виготовлені вироби, види продукції за формою планових калькуляцій. Крім калькуляцій складаються товарні звіти, матеріальні звіти, звіти касира, виробничі звіти (звіти про витрати та результати виробництва на певних дільницях), звіти про виконання посадових обов'язків, наприклад, звіти про виконання службових завдань, наприклад, після відрядження, звіт бухгалтера щодо процедур консолідації тощо.

Практика бізнесу свідчить, що лише даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності недостатньо для ефективного управління господарськими відносинами підприємства. Наприклад, для управління виробничою діяльністю потрібні оперативні дані щодо дотримання графіків виробництва продукції та її продажу, графіків надходження активів, визначення відхилень від планових показників за внутрішніми причинами, встановлення винних осіб, здійснення оцінки суттєвості відхилень тощо.

Управління діяльністю передбачає встановлення внутрішньої ефективності або неефективності діяльності кожного окремого підрозділу та підприємства в цілому, встановлення наслідків, які обумовлені якістю управління та організації, виконання бюджетів продаж, виробництва, витрат тощо.

Здійснення фінансової діяльності передбачає наявність інформації про створення внутрішніх грошових фондів, внутрішнього фінансування, самофінансування, врахування генерування та використання потоків грошових коштів, виконання бюджетів (планів) грошових коштів та ін.

При проведенні інвестиційної діяльності необхідно визнання внутрішніх джерел фінансування капітальних вкладень, проведення розрахунків з урахуванням вартості грошей у часі, виконання інвестиційних проектів та бюджетів/планів капітальних вкладень тощо.

Здійснення внутрішньогосподарських відносин передбачає встановлення витрат, доходів та результатів діяльності підрозділів підприємства та відносин підприємства зі своїми структурними та функціональними підрозділами, визначення внутрішньо фірмового товарообігу, внутрішньогосподарських розрахунків та ін.

При створенні системи внутрішньої звітності враховуються техніка, технології, організація виробництва підприємства та потреби управління кожним структурним підрозділом підприємства відповідної галузі. Розкриємо значення внутрішньої звітності як складової інформаційної системи підприємства.

До елементів такої системи входять чотири підсистеми:

- 1) система маркетингових досліджень;**
- 2) система збору поточної маркетингової інформації;**
- 3) система аналізу інформації;**
- 4) система внутрішньої звітності.**

Підсистема внутрішньої звітності підприємства надає змогу проводити моніторинг показників, які відображають фінансовий стан підприємства, рівень витрат, стан виконання внутрішніх та зовнішніх завдань, обсяги матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних ресурсів та інші показники діяльності підприємства. Значна роль надається використанню комп'ютерної мережі, а також сучасних засобів телекомунікаційного зв'язку. Важливою функцією управління є вибір форматів та структури внутрішньої управлінської звітності.

Внутрішня (управлінська) звітність традиційно залежить від рівнів управління. Чим вищий рівень управління, тим більш узагальнені показники (продажу, прибутку, рентабельності капіталу, додана вартість). Чим нижчий рівень управління, тим більше деталізовані показники.

Потрібно звернути увагу на вимоги менеджерів до звітності на різних рівнях управління. На нижчих рівнях їх вимоги головним чином обмежуються поточними даними про окремі угоди, їх відображенням у обліку, зведенням оперативних даних. Дані на цих рівнях дають відомості для контролю різних видів діяльності. Для даного рівня управління характерний значний обсяг первинних даних та об'єктів, за якими складається звітність, а також їх деталізація.

На вищих рівнях управління користуються зведеними звітами, на перший план виходять потреби планування. Переважне значення має узагальнення первинних даних шляхом складання накопичувальних відомостей тощо.

Організація складання та надання внутрішньої звітності оформлюється у відповідних організаційно-технічних заходах підприємства; наприклад, у Положенні про внутрішньогосподарську звітність, графіку документообігу звітності, внесення у службові обов'язки та посадові інструкції працівників робіт зі складання та використання звітності, облікової політики підприємства тощо.

Користувачами внутрішньої звітності є внутрішні служби управління підприємства – адміністрація, обліковий апарат, менеджери, керівники структурних та функціональних підрозділів.

Дані внутрішньої звітності використовуються для прийняття управлінських рішень, контролю за виконанням рішень тощо. На підставі даних внутрішньої звітності визнаються відхилення від запланованого рівня та проводиться контроль за відхиленнями. Форми внутрішньої звітності, порядок її складання, строки подання, відповідальність за неподання та внесення у них недостовірних даних підприємство визначає самостійно. На побудову внутрішньої (управлінської) звітності впливають: структура управління підприємством, специфіка його діяльності, види продукції (робіт, послуг), ринки збуту тощо. Внутрішня звітність найчастіше складає комерційну таємницю підприємства.

Існує багато різновидів внутрішньої звітності. В табл. 9.1 наведені основні види внутрішньої звітності за головними ознаками: рівнями управління, видами діяльності

підприємства, рахунками бухгалтерського обліку, потребами складання податкової та статистичної звітності тощо.

Таблиця 9.1

Класифікація внутрішньої (управлінської) звітності підприємства

Ознаки класифікації внутрішньої звітності	Види внутрішньої (управлінської) звітності
Рівні управління	Звіти окремих структурних підрозділів Звіти групи підрозділів Звіти за центрами відповідальності Звіти за технологічними процесами (переділами, циклами, потоками, видами виробів) Зведені звіти по підприємству в цілому Консолідовані внутрішні звіти групи підприємств
Види діяльності	Звітність з операційної діяльності Звітність з інвестиційної діяльності Звітність з фінансової діяльності Звітність з іншої діяльності
Класи рахунків бухгалтерського обліку	Звітність за доходами (від реалізації, інші операційні доходи тощо) Звітність за витратами (виробництво, готова продукція, товари, собівартість реалізації, загально виробничі витрати, адміністративні витрати та витрати на збут тощо) Звітність за дебіторською заборгованістю Звітність за кредиторською заборгованістю
Формування виробничої калькуляції продукції	Звітність центрів технологічних витрат та загальновиробничих накладних витрат
Види основної діяльності (цикли обороту грошових коштів)	Звітність зі збуту, що включає: Звіт про запаси готової продукції та товарів; Звіт про продаж/реалізацію; Звіт про повернення продукції; Звіт про дебіторську та прострочену дебіторську заборгованість. Звітність циклу постачання, що включає: Звіти про запаси сировини; Звіти про виконання вимог до сировини та напівфабрикатів; Звіти про закупівлю сировини та матеріалів; Звіти про кредиторську та прострочену кредиторську заборгованість
Види основної діяльності (цикли обороту грошових коштів)	Звітність з виробництва, що включає: Звіти про виробничі потужності; Звіт про рівень резервних потужностей та запасів; Звіт про виробництво продукції; Звіт про незавершене виробництво; Звіт про простої; Звіт про відходи Звітність з фінансово-інвестиційного циклу, що включає: Звіт про виконання бізнес-плану; Звіт про формування фінансових результатів; Звіт про розподіл прибутку; Звіт про виплату дивідендів
Напрямок звітної	Звітність технічного характеру, що включає:

інформації	Звіти про виконання планів, проєктів, програм, планів структурних підрозділів; Звіт агента про виконання доручення; Звіт про рух продукції та виробництво; Звіт про робочий час; Звіт про виробництво; Звіт про надання виробничих послуг; Звіт про цільове використання виданих коштів; звіти про виконання завдання щодо службового відрядження, довідки, акти, матеріальні баланси, відомості тощо Звітність бухгалтерська, що включає: звітні кошториси; Звіти про витрачання готівки, виданої на службові відрядження; Звіти матеріально-відповідальних осіб, товарні звіти, касові звіти, картки обліку; Звіт про витрачання коштів, виданих на відрядження та в під звіт, розрахунки, акти; Звіт про рух грошових коштів по підприємству та по окремих видах діяльності, виконання нарядів, матеріальні звіти, реєстр обліку непрямих витрат, звіт з тари, лімітно-забірні картки звіти тощо
Формат звітів	Табличний, містить інформацію про ключові показники діяльності у цифровому вигляді; Графічний, сформовані графіки та діаграми, формується наочна уява про діяльність підприємства; Текстовий, інформація у формі пояснень, зробити акцент на важливих моментах
Види звітів	Комплексні характеризують показники діяльності у агрегованому вигляді; Зведені надаються на конкретну дату у будь-який момент часу; Аналітичні, готуються за запитом користувача (керівника)

Внутрішня звітність займає проміжне становище між первинними (виробничими, технічними, товарними, бухгалтерськими) документами та системою звітності підприємства в цілому.

Головним призначенням внутрішньої звітності є створення надійної бази для прийняття рішень. Дані первинного обліку і внутрішньої звітності про витрати використовуються в бухгалтерському обліку. Одночасно вони використовуються при складанні бухгалтерської, статистичної, податкової та спеціальної звітності.

При створенні інформаційної бази внутрішньої (управлінської) звітності зазначаються: мета, з якою збираються дані, адресати отримання звітів, центри збору інформації, строки подання заповнених форм звітності, показники, які потрібно збирати, строки подання звітів, форми звітів та методика їх складання, порядок узагальнення даних звітності тощо.

Організація складання та подання внутрішньої звітності оформлюється у відповідних організаційно-технічних заходах підприємства; наприклад, у Положенні про внутрішню звітність, графіку документообігу звітності, внесенні у службові обов'язки та посадові інструкції працівників підприємства обов'язків зі складання та використання звітності, облікова політика підприємства тощо.

Для того, щоб інформацію внутрішньої (управлінської) звітності можна було ефективно використовувати, вона повинна відповідати деяким визначеним принципам (табл. 9.2).

Таблиця 9.2

Принципи складання внутрішньої (управлінської) звітності підприємства

Принцип	Коротка характеристика принципів
Доцільність	Інформація повинна відповідати меті, для якої вона підготовлена

Економічність	Витрати часу на її підготовку та складання не можуть перевищувати ефекту, одержаного від її використання
Оперативність	Своєчасне та повне надання інформації користувачеві
Цільове спрямування звіту на вирішення конкретних завдань	Формування величини витрат, встановлення обсягу реалізації, визнання фінансового результату, визнання функціональних зон і сегментів відповідальності управлінського персоналу, забезпечення точності та мінімальної невизначеності при прийнятті управлінських рішень
Адресність звіту	Задоволення потреб конкретних споживачів (груп осіб, рівнів управління)
Оптимальність	Звіт не повинен містити зайвої інформації, яка заважає сприймати основну інформацію, надання необхідної і достатньої інформації для виявлення відхилень фактичного результату від плану, норми, кошторису
Адекватність	Залежність показників звітності від важливих класифікаційних ознак об'єктів
Зрозумілість	Інформація надається в зрозумілій та простій для сприйняття формі, найчастіше – таблиць, графіків, діаграм
Точність	Ступінь похибки, яка притаманна інформації, не повинна перевищувати такого рівня, щоб змінити рішення, що приймається на її основі
Зіставність	Інформація повинна бути зіставною за часом та за підрозділами підприємства
Стислість	Інформація повинна мати чіткий характер, не містити нічого зайвого

2

Дані внутрішньої (управлінської) звітності знаходять відображення у обліку. В практиці бухгалтерського обліку відпуск матеріальних ресурсів цехам здійснюється «підзвіт», до цехових складів, відпуск зазначених ресурсів розглядається як переміщення матеріальних ресурсів, а не як витрати на виробництво. Відпуском у виробництво вважається фактична видача матеріалів у цеху за замовленням на робочі місця і їх фактичне там витрачання, за даними внутрішньої звітної документації або матеріального звіту.

Внутрішня звітність щодо основної діяльності підприємства. Діяльність підприємств повинна бути високоефективною, інакше вони не мають перспективи в ринкових умовах і, як правило, банкрутують або ліквідуються. Тому тут повинна приділятися виняткова увага звітній інформації, яка характеризує ефективність виробничо-фінансової діяльності згідно з вимогами ринку на кожному етапі її здійснення. При цьому однаково важливими є звітні показники про досягнутий рівень виробництва, так й реалізацію продукції, робіт, послуг, оскільки в ринковому середовищі лише при повній узгодженості діяльності менеджерів у цих двох сферах обороту капіталу – фінансового та виробничого можна досягти високих кінцевих показників ефективності.

Таким чином, одним із головних розділів звітності є така, що містить інформацію про реалізацію продукції, товарів, послуг, про витрати підприємства, витрати виробництва, обсяги виробленої продукції та її використання за напрямками: внутрішні потреби, продаж та ін. Водночас, незважаючи на значимість таких показників, у зв'язку із формуванням фінансової звітності за НП(С)БО, інформація в ній про виробництво продукції не наводиться, адже вона надто різноманітна з огляду на специфіку галузей економіки.

Оскільки витрати наводяться у «Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід)» форма № 2 узагальнено, тому виникає об'єктивна необхідність доповнення такої інформації, адже вона надто важлива для менеджерів, аби її можна було ігнорувати. Таким чином, необхідність внутрішньої (управлінської) звітності з такою інформацією очевидна.

Отже, поряд із внутрішньою звітністю, звичайно, більш детальною, ніж зовнішня, масштабна, функціонує її окремий вид – статистична, що дозволяє відображати в неї необхідну звітну інформацію про витрати, виробництво та використання продукції з урахуванням галузевої специфіки підприємств.

Внутрішня звітність про витрати виробництва ґрунтується на їхній систематизації в управлінському обліку. Одним із важливих аспектів його є їхня класифікація. Саме розчленування загальної суми витрат та групування їх за певними ознаками дозволяє оцінювати їхню поведінку та залежність від обсягу виробництва, або вплив на нього.

Об'єктивний аналіз та оцінка поведінки різних елементів витрат дозволяє менеджерам приймати рішення щодо регулювання виробництва, що зводиться, як правило, до вибору із кількох альтернативних варіантів такого, який у даній ситуації є оптимальним.

При цьому не завжди можна віддати перевагу нарощування обсягів виробництва навіть при сприятливій кон'юктурі на ринку, оскільки воно, як правило, здійснюється при певній обмеженості ресурсів. Наприклад, відсутність достатнього обсягу сировини може стримувати збільшення виробництва продукції, що користується попитом на ринку, хоч наявні виробничі потужності та робоча сила не є факторами, що обмежують. Або ж, навпаки, виробництво обмежується недостатньою забезпеченістю технологічним обладнанням, що при перевищенні його нормативної завантаженості призводить до зростання браку продукції, отже наднормативних витрат.

Тому в процесі виробництва менеджерам центрів відповідальності доводиться оперативно вирішувати цілу низку завдань, які зумовлені змінами умов виробництва і відображаються в кінцевому підсумковому результаті через поведінку витрат. Враховуючи, що поведінка різних елементів витрат неоднакова, і кожен з них реагує на зміни умов виробництва по-своєму, активний вплив на це менеджерів можливий за умови, що у внутрішній звітності буде наведена вичерпна інформація про залежність витрат від таких змін. У той же час треба мати на увазі, що не всі витрати виробництва піддаються впливу менеджерів, а здійснювати контроль поведінки кожного окремого елемента важко, тому у внутрішній звітності витрати виробництва також узагальнюються, тобто класифікуються, але не так синтезовано, як у фінансовій звітності.

При класифікації витрат виробництва в першу чергу виходять з їхньої поведінки, тобто реагуванні на зміни в процесі діяльності певного центру відповідальності. Разом з тим одні витрати мають об'єктивний характер, тобто вони не залежать від рішень менеджерів, а інші піддаються їхньому впливу. Виходячи з цього, **витрати поділяються на релевантні – залежні від рішень менеджерів, та не релевантні, на які менеджери даного центру відповідальності впливати не можуть.**

Прикладом релевантних витрат може бути вартість придбаного технологічного обладнання, оскільки рішення про здійснення такої операції приймається менеджерами відповідних центрів відповідальності. Амортизаційні відрахування, які виникають у зв'язку з роботою такого обладнання, не є релевантними витратами, оскільки за умови, що обладнання встановлено, альтернативи у менеджерів щодо нарахування амортизації немає.

При прийнятті ж рішення щодо придбання обладнання у менеджерів були альтернативні варіанти щодо його оренди, переробки сировини на інших підприємствах, зрештою наднормативного завантаження потужностей. В останньому випадку це зумовлює не релевантні витрати у зв'язку з непередбаченим зношуванням обладнання і збільшенням витрат на ремонт.

Стосовно впливу менеджерів на рівень витрат виробництва, їх поділяють на контрольовані та неконтрольовані.

Контрольованими вважаються такі витрати, які менеджер відповідного центру відповідальності може безпосередньо контролювати. Всі релевантні витрати одночасно є і контрольованими, оскільки менеджер певного центру відповідальності може активно впливати лише на ті витрати, які формуються в межах його компетенції.

Неконтрольовані витрати це такі, які формуються поза сферою повноважень менеджера конкретного центру відповідальності. Однак неконтрольовані витрати по відношенню до одного центру відповідальності, можуть бути контрольовані стосовно компетенції менеджерів інших центрів відповідальності. Наприклад, оплата праці, сировина й матеріали належать до контрольованих витрат, а відрахування на соціальні заходи чи амортизація основних засобів – до неконтрольованих в окремих центрах відповідальності. З

позицій же менеджерів підприємства в цілому амортизація основних засобів є контрольованою, оскільки менеджери можуть приймати рішення щодо придбання чи списання відповідних об'єктів або застосування будь-якого іншого способу нарахування амортизації із передбачених П(С)БО 7 «Основні засоби». За П(С)БО 7 «Основні засоби» їхня амортизація може нараховуватись із застосуванням різних методів. Тому менеджери можуть обирати найбільш придатний метод амортизації. Однак змінювати метод нарахування амортизації протягом року можливо при відповідній зміні облікової політики.

На практиці застосовується також поділ витрат підприємства на невичерпані та вичерпані.

Невичерпаними вважаються витрати, пов'язані з придбанням запасів чи основних засобів, які ще не спожиті у виробничому процесі (не введені в експлуатацію).

При витрачанні запасів у виробництві та експлуатації основних засобів їхня вартість (амортизація) стає вичерпаними витратами.

Виробничі витрати безпосередньо пов'язані з технологічними особливостями переробки сировини й матеріалів (чи їх обробки) у готову продукцію (виконанням робіт і послуг). Саме виробничі витрати відображають поєднання трьох факторів виробництва: сировини й матеріалів, робочої сили, основних засобів, завдяки чому проходить створення нової вартості, яка матеріалізується в готовій продукції.

Оскільки, витрати виробництва власне ним і зумовлюються, очевидно, що між ними існує певний взаємозв'язок.

Вивчення поведінки витрат за їх складовими елементами показує, що їхня реакція на зміну обсягів виробництва неоднакова. Одні витрати змінюються майже адекватно (лінійно) щодо збільшення чи зменшення обсягу виробництва, інші ж залишаються незмінними протягом досить значного діапазону кількості виробленої продукції.

Тому, в залежності від поведінки витрат стосовно динаміки обсягу виробництва продукції (робіт, послуг), їх поділяють на змінні та постійні. Як правило, змінними є такі витрати, які безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції: сировина й матеріали, це витрати на оплату праці основних працівників з нарахуваннями та ін. Постійними здебільшого є витрати на збут, накладні витрати, витрати на утримання й експлуатацію приміщень і споруд; амортизація цих об'єктів тощо. Як не виробничі витрати у вітчизняній практиці відображають адміністративні витрати та витрати на збут. Вони вважаються одночасно витратами періоду і до собівартості продукції за П(С)БО 16 «Витрати» не включаються.

Однак, категорично стверджувати про те, що витрати є змінними чи постійними, не можна. Насамперед слід мати на увазі, що змінні витрати є постійними у розрахунку на одиницю продукції, а за довготривалий період часу будь-які витрати змінюються. Тому, на підприємствах, як правило, щороку переглядають штатний розпис, що призводить до відповідних змін адміністративних витрат. Мова може йти лише про штучний, умовний, тимчасовий поділ витрат за змінні та постійні. До того ж на практиці деякі змінні витрати реагують на динаміку обсягу виробництва не лінійно, а за іншою закономірністю, еластично. Наприклад, при підвищенні продуктивності праці витрати на її оплату та за цілою низкою інших елементів, які є «класично» прямими, знижуються навіть у розрахунку на одиницю продукції (робіт, послуг): витрати енергії на роботу обладнання у зв'язку зі зменшенням періоду обробки деталей; витрати на подачу пари, тепла, кисню тощо на технологічні потреби та ін.

Можливі й протилежні варіанти, коли внаслідок додаткового завантаження змінні витрати в розрахунку на одиницю продукції (робіт, послуг) можуть збільшуватись.

Таким чином, із збільшенням випуску продукції не завжди спостерігається пропорційна зміна витрат за всіма елементами, оскільки частина з них поводить себе як на напівзмінні, інша ж взагалі підпадає під категорію змішаних витрат, тобто таких, які включають частково змінні й постійні витрати (витрати на внутрішньоцеховий транспорт, де амортизація є постійними, а спожита електроенергія чи пальне – змінними витратами).

Центром відповідальності на підприємстві є організаційно відокремлений структурний підрозділ, управління яким здійснює менеджер. Для такого підрозділу складається бюджет, найчастіше це бюджет витрат, який контролюється за даними внутрішньої звітності. Всі відхилення витрат та причини їхнього виникнення аналізуються як менеджером центру відповідальності, так й менеджерами вищого рівня.

Відмінність полягає у тому, що перший менеджер здійснює це у процесі формування (виникнення витрат) оперативного, на основі реєстрів управлінського обліку, а на вищих рівнях піраміди управління це здійснюється на основі звітів про виконання бюджетів витрат, поданих центрами відповідальності. Як правило, в центрах відповідальності складається калькуляція собівартості продукції (робіт, послуг).

Центри виникнення витрат – це підрозділи підприємства, у яких відбувається первинне відображення витрат, які, проте, не є завершеними у виробничому циклі, на відміну від центрів відповідальності, у яких такий цикл закінчується виробництвом готової продукції (робіт, послуг) та їх калькуляцією. Тому витрати з центрів виникнення передаються до центрів відповідальності.

Отже, у центрах виникнення витрат відбувається їхнє проміжне відображення у внутрішній звітності з наступним розподілом (передачею) на центри відповідальності.

Дані для складання звітності про виробництво продукції одержують на основі первинних документів і зведених реєстрів щодо оприбуткування продукції та записів у реєстрах аналітичного обліку. Це зумовлене тим, що співставні ціни розраховані окремо, як правило, на кожен вид продукції і для підрахунку вартості валової продукції немає потреби проводити додаткове групування даних виробничих звітів.

Тому при складанні внутрішньої звітності про основну продукцію доцільно спочатку на основі виробничих звітів заповнити допоміжні таблиці для розрахунку її вартості у зіставних цінах відповідно до показників цієї ж звітності про виробництво і собівартість продукції.

Крім того, при такій методиці складання звітності уникають розбіжностей показників про виробництво продукції підприємства і даних аналітичного обліку. **Джерелами складання внутрішньої і статистичної звітності про виробництво продукції є дані аналітичного обліку.**

Важливим завданням управління основними засобами є забезпечення оперативного дієвого контролю за ефективністю використання активів, що можливо за умови достовірної внутрішньої звітності. Стосовно основних засобів такий контроль має здійснюватися не лише за фактами проведення господарських операцій, але й бути у певній мірі прогностичним, орієнтуючись на дані звітності.

Зокрема, в управлінському обліку основних засобів важливе місце займає контроль забезпеченості підприємств основними засобами, оскільки відхилення від оптимального рівня як в одну, так і в іншу сторону спричиняє зниження ефективності виробництва. Причому негативний вплив таких відхилень проявляється в першу чергу через зниження ефективності використання основних засобів, і по-друге, за правилом зворотного зв'язку негативно відбивається на загальній ефективності виробництва.

Наприклад, недостатня забезпеченість підприємства основними засобами призводить до їхнього надто інтенсивного використання, передчасного зносу, надмірних витрат на ремонти, зрештою, ліквідації та вкладенням коштів у придбання нових об'єктів основних засобів. Поряд з тим, виробничі процеси виконуються несвоєчасно, або порушується технологія їхнього виконання, відтак зростають втрати продукції.

Наявність же зайвих об'єктів основних засобів, які не включаються у виробничий процес також недоцільна, оскільки при цьому інвестиції в них повертаються занадто довго. До того ж такі процеси зумовлюють додаткові витрати на їхнє зберігання, підтримання в робочому стані тощо.

Тому одним з головних завдань внутрішньої звітності є сприяння контролю за оптимальним забезпеченням підприємства основними засобами. Для цього, крім використання звітних показників, необхідно визначити потребу підприємства в основних засобах. Треба

зазначити, що нормативні вартісні показники чи навіть визначені у натуральних вимірниках, які зустрічаються в спеціальній економічній літературі, для цього мало придатні, оскільки не враховують особливості конкретного підприємства. Тому такі нормативи можуть бути використані лише як орієнтовні.

Реальну потребу в основних засобах можна встановити лише за виробничими технологічними картами з урахуванням технічних характеристик машин, обладнання, механізмів тощо, за допомогою яких виконують весь комплекс робіт.

Маючи розрахунок потреби в основних засобах, її порівнюють із фактичною наявністю відповідних об'єктів на підприємстві, виявляючи таким чином рівень забезпеченості ними за окремими видами, марками тощо, використовуючи дані таких статистичних форм як «Звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію (знос)», форма № 11-оз.

За даними внутрішньої звітності можна визначити такі показники, які не тільки характеризують забезпечення підприємства основними засобами, але й дають можливість контролювати їх якісний стан. Зокрема, рівень зносу основних засобів, який визначається як відношення нарахованої суми зносу за весь період експлуатації до первісної вартості об'єктів, свідчить про їхню придатність до подальшої експлуатації, її орієнтовну тривалість у майбутньому. Реальну забезпеченість підприємства основними засобами можна точніше визначити за залишковою вартістю – різницею між первісною вартістю об'єктів та нарахованою сумою зносу.

Стосовно приміщень та споруд, оперативний контроль ефективності їх використання здійснюють шляхом порівняння фактичної завантаженості з проектною: відношенням кількості продукції, що зберігається, до нормативної місткості складу; розміщеного поголів'я худоби до наявних головомісць; розміщеного обладнання до проектною кількості тощо, що зумовлює використання у внутрішньої звітності інформації з проектно-кошторисної документації та поєднання її з іншими показниками наявності ресурсів.

Достовірність внутрішньої звітності досягається за умови, коли є точний облік і дані звітності відповідають реальним показникам, що характеризують наявність та рівень експлуатації основних засобів.

Організація ефективного виробництва в сучасних умовах залежить від його безперебійного забезпечення сировиною, матеріалами, напівфабрикатами тощо.

Таким чином виникає потреба в оперативній звітній інформації про наявність таких ресурсів, яка дає можливість менеджерам підприємства вживати своєчасних заходів щодо поповнення виробничих запасів, аби не допустити простою у виробництві через їх відсутність в потрібний момент. Таку інформацію не забезпечує внутрішня звітність, якою можна вважати, наприклад «Звіт про рух товарів по складу». Однак треба мати на увазі, що в цих звітах відображають не всі без винятку найменування запасів за їх номенклатурою, а лише ті, залишки за якими змінювались упродовж звітного місяця внаслідок надходження чи вибуття, або зазначених вище подій одночасно.

Матеріальні цінності, за якими рух не відбувався, у звіти не включають, адже залишок їх не змінився, тому менеджери не можуть мати інформації про наявність таких запасів із цих документів внутрішньої звітності, що зумовлює використання даних сальдових відомостей, де вказуються залишки за всіма видами запасів, які є на підприємстві: за тими, які змінювались впродовж місяця – на основі даних «Звіту про рух товарів по складу», за іншими – переносять з кінця одного місяця на початок іншого, безпосередньо за сальдовою відомістю за рахунками бухгалтерського обліку.

Водночас необхідно наголосити, що оскільки такі звіти та сальдові відомості складаються після завершення поточного місяця, цієї інформації недостатньо для вжиття своєчасних заходів щодо постачання на підприємство тих виробничих запасів, які вичерпуються. Тому як документи внутрішньої звітності слід використовувати також «Картки складського обліку» типова форма № М-12, в яких відображається залишок запасів за кожним найменуванням щоденно. При цьому потрібно переглянути практику використання звітної інформації менеджерами, адже типовим є те, що вони використовують її не систематично, а

лише час від часу, із згаданих вище звітів. Тому виникають упущення в забезпеченні підприємств виробничими запасами, адже окремі з них можуть бути вичерпані вже в середині місяця. Звідси, доцільно щоб в «Картках складського обліку» (типова форма № М-12) були вказані мінімальні норми запасів, а комітники інформували менеджерів про зменшення залишків до критичної межі відразу, а не тільки при поданні «Звіту про рух товарів по складу».

Картки відкривають за встановленою класифікацією матеріалів на кожний їх номенклатурний номер окремо. Залишок матеріалів, який в картці вказують на початок місяця, засвідчує своїм підписом бухгалтер з обліку запасів. Картки видають завідуючим складами під розписку у реєстрі видачі, зберігаються вони на підприємстві у картотеці за обліковими групами: сировина, матеріали, запасні частини, напівфабрикати і т. п., а всередині групи – в порядку зростання номенклатурних номерів. Завідуючий складом вказує у кожній картці місяця зберігання матеріалів (номер стелажу, полиці, засіки тощо.) Групи і підгрупи матеріалів у картотеці відокремлюються закладками, на яких проставлені номери карток.

На підприємстві щоденно на основі належним чином оформлених первинних документів завідуючий складом заносить дані у відповідні картки всі операції з надходження і вибуття матеріалів, виводить залишок, якій співставляє із встановленою нормою запасу. Саме це є особливо важливим у внутрішній звітності, оскільки дозволяє оперативно контролювати достатність запасів тих чи інших матеріалів.

Власне кажучи, значення такого порядку виходить за межі лише інформативної функції звітності, оскільки аналіз наявності матеріалів за кожний день дозволяє прогнозувати з високою ймовірністю мінімальну потребу в них, яка нерідко точніша, ніж визначена розрахунковим шляхом. До того ж визначення оптимального обсягу поставки потрібної підприємству сировини, який має назву в літературі **«економічного розміру замовлення (ЕРЗ)»**, дозволяє досягти мінімальних витрат, пов'язаних з утриманням елементів запасів, та відповісти на два питання – скільки і коли. У той же час дослідженнями встановлено, що вартість виконання замовлень підвищується в міру збільшення їхнього розміру. До того ж надто мінімальні обсяги запасів нерідко є причиною екстремальних ситуацій, що у вітчизняній практиці спостерігаються щодо забезпечення підприємств паливно-мастильними матеріалами.

Головним завданням внутрішньої звітності про наявність запасів за центрами відповідальності є забезпечення їхнього оптимального рівня, оскільки надмірні запаси призводять до зростання поточних витрат на зберігання, а надто малі – до ризику незабезпечення виробничих потреб у даний момент, навіть зупинки виробництва. Крім того, мінімальні обсяги запасів зумовлюють необхідність поставки їх на підприємство дрібними партіями, що призводить до зростання питомих витрат, пов'язаних з виконанням замовлень центрів відповідальності до центру матеріально-технічного постачання.

При визначенні оптимальних норм запасів доводиться виконувати досить складні розрахунки, враховуючи не тільки потребу у сировині й матеріалах, але й поточні витрати на їхнє зберігання. При цьому треба мати на увазі, що інвестиції в запаси – це вилучення коштів обігового капіталу.

Таким чином, створюються надмірні запаси. Крім прямих витрат на придбання, навантажувально-розвантажувальні роботи, зберігання, інші витрати, спричиняє втрати від можливого вкладення коштів в іншу діяльність, яка б забезпечувала прибуток. Така втрачена вигода наочно проявляється як збиток за умови, що виробничі запаси придбані за рахунок кредитів. Тому при визначенні норми запасів обов'язково слід враховувати цю обставину, маючи на увазі, що оборотний капітал, який «заморожений» у виробничих запасах, у кінцевому підсумку негативно позначається на загальній прибутковості підприємства.

Щодо запасів, то як в управлінському, так у фінансовому обліку, використовується інформація, яка сформована за записами на рахунках класу 2 «Запаси», а саме рахунок 20 «Виробничі запаси», 21 «Поточні біологічні активи», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 24 «Брак у виробництві», 25 «Напівфабрикати», 26 «Готова продукція», 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва», 28 «Товари».

Операції з надходження і вибуття запасів відображаються на рахунках обліку одночасно у системах бухгалтерського й управлінського обліку. Такі операції здійснюються з різним рівнем деталізації, що зумовлене відмінностями їхньої мети.

Метою бухгалтерського обліку є забезпечення інформацією головним чином зовнішніх користувачів. На практиці така інформація відображається у фінансовій звітності, зокрема, такі дані наводяться у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», де у розділі 2 активу «Оборотні активи» відображаються сальдо за наведеними вище синтетичними рахунками; відповідні дані розкриваються в формі № 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

В управлінському обліку дані про сальдо на рахунках не використовуються. В даному обліку недостатньо даних про сальдо чи обороти за аналітичними рахунками, оскільки потреби менеджерів такі, що крім деталізованих показників внутрішньої звітності про наявність видів запасів за аналітичними рахунками на кінець місяця, їхнє вибуття чи надходження за місяць (відповідно це відображається у синтезованому вигляді у фінансовому обліку за синтетичними рахунками) використовується інформація, отримана на основі її інтерпретації для нормування, планування, аналізу та контролю.

Спільними для управлінського і бухгалтерського обліку запасів є більшість первинних документів з надходження й вибуття запасів, окремі облікові регістри, оскільки як в одній, такі й у другій системах обліку записи операцій здійснюються одночасно. У той же час деякі облікові документи й регістри можна однозначно поділити на такі, що використовуються лише в системі управлінського чи бухгалтерського обліку. Зокрема, первинними документами суто управлінського обліку можна вважати розрахунки норм запасів, особові картки обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів, зокрема спецодягу, спецвзуття, захисних пристосувань, а реєстром бухгалтерського обліку запасів – Головну книгу в частині зазначених синтетичних рахунків, журнал № 5 тощо.

Система показників внутрішньої та зовнішньої звітності стосовно наявності ресурсів, праці та її оплати має забезпечити безперервний контроль за їх використанням, визначенням витрат робочого часу за видами діяльності, обсягу виробітку, рівня виконання змінних завдань, нарахованої оплати праці, своєчасності розрахунків з працівниками, використання фонду оплати праці.

Оскільки витрати праці не є однорідними, їх групують з метою контролю за видами – на основну і додаткову; за елементами – погодинна, відрядна, преміальна, оплата простоїв; за складом працівників – спискові, штатні, сумісники, за договорами підряду; за категоріями працівників – робітники, службовці, в т. ч. керівники. Така класифікація зумовлює розширення змісту як зовнішньої, так, особливо, внутрішньої звітності, оскільки в останній витрати на оплату праці та нарахування групують за видами продукції та центрами відповідальності, найчастіше – структурними підрозділами підприємства.

Зокрема, статистична звітність включає такі форми як «Звіт з праці», форма № 1-ПВ місячна. Цю форму складають підприємства усіх форм власності. Всі підприємства подають щокварталу форму «Звіт з праці», форма № 1-ПВ (квартальна), а не пізніше 7 лютого наступного за звітним року річну форму 6-ПВ «Звіт про кількість працівників, їхній якісний склад та професійне навчання».

В якості внутрішньої звітності використовуються практично всі документи і регістри з обліку працівників, робочого часу, оплати праці: особові картки, Табелі обліку робочого часу, розрахунково-платіжні відомості та ін., включаючи виробничі звіти, у яких групують витрати праці за видами виробництва тощо.

На основі такого групування за даними внутрішньої звітності здійснюють контроль наявності і використання праці та її оплати як в цілому по підприємству, так і за окремими центрами відповідальності. У той же час слід зазначити, що така класифікація витрат на оплату праці використовується також при складанні зовнішньої, головним чином статистичної звітності.

Власне, в внутрішньої (управлінської) звітності знаходить відображення детальніша інформація, пов'язана з використанням трудових ресурсів підприємства. Вона включає дані про приймання на роботу чи звільнення працівників, нормування їхньої чисельності, професійну орієнтацію і навчання, перепідготовку, просування про службі керівних кадрів – підвищення на посаді, пониження, переведення на іншу роботу, звільнення тощо.

Тому, крім групування оплати праці за ознакою її включення до собівартості продукції (робіт, послуг) та у витрати, на затрати з оплати праці працівників, безпосередньо зайнятих у виробничому процесі, та виплати стимулюючого характеру (перші складаються з оплати праці за відрядними нормами та розцінками, а другі – з надбавок за якість роботи й високу майстерність, за стаж роботи, винагороди за вислугу років, премії тощо) у внутрішній звітності наводиться інформація за рядом інших ознак.

Зокрема, використовуються дані про витрати, пов'язані з оплатою простоїв, усуненням браку продукції за відсутності винних в цьому, доплати за відхилення від нормальних умов роботи, за роботу у нічний час, за понадурочні роботи, переміщення на іншу нижче оплачувану роботу, яка не відповідає кваліфікації робітника. Такі витрати розцінюються як непродуктивні і тому їм повинна приділятися максимальна увага.

Внутрішня і зовнішня звітність підпорядкована забезпеченню такої поінформованості менеджерів, яка дозволяє їм здійснювати пошук резервів підвищення ефективності виробництва. Тому вона не може обмежуватись лише розглянутими вище показниками, оскільки система управління є набагато ширшою і включає цілу низку інших показників – від тих, які характеризують організацію праці, до розрахунку впливу факторів на її продуктивність та оплату, отже система звітності повинна бути набагато повнішою, ніж вона є зараз. Узагальнимо викладений у даному підрозділі роботи порядок складання внутрішньої звітності у табл. 9.3.

Таблиця 9.3

Порядок складання внутрішньої (управлінської) звітності за основними об'єктами обліку підприємства

Об'єкти обліку	Порядок складання внутрішньої звітності
Основна діяльність	Інформація про реалізацію продукції, обіг, товарів, послуг, про витрати підприємства, витрати виробництва, обсяги виробленої продукції та її використання за напрямками: продаж, внутрішні потреби та ін. Інформація враховує специфіку галузей економіки. Використовуються методи управлінського обліку: групування за центрами відповідальності, класифікація витрат за поведінкою, складання бюджетів
Виробнича діяльність	Первинні документи і зведені регістри, регістри аналітичного обліку, виробничі звіти, допоміжні таблиці щодо виробництва, собівартості та оприбуткування продукції
Трудові ресурси	Наявність, використання, рух, потреба в ресурсах, витрати на оплату праці. Групування з метою контролю: основна і додаткова; погодинна, відрядна, преміальна, оплата простоїв; спискові, штатні, сумісники, за договорами підряду; за категоріями працівників; центрами відповідальності. Застосовуються методи управлінського обліку: групування за центрами відповідальності, класифікація витрат за поведінкою, складання бюджетів
Сировина, матеріали	Оперативна звітна інформація про наявність ресурсів для поповнення виробничих запасів, аби не допустити простою у виробництві через їхню відсутність в потрібний момент. Складський та виробничий облік. Методи управлінського обліку: визначення оптимальної величини замовлення норми запасів, метод ABC

Основні засоби	Виходячи із встановленого та планового якісного стану засобів, розглядаються окремі об'єкти та групи об'єктів, звітність забезпечує оперативний дієвий контроль за ефективністю використання активів, виявлення не повністю використаних об'єктів, визначення потреб підприємства в нових основних засобах, придбання нових об'єктів
----------------	--

Отже, при здійсненні основної діяльності, при виробництві, забезпечення основними засобами, запасами цінностей та трудовими ресурсами застосовуються різні підходи до складання внутрішньої (управлінської) звітності – використання первинних документів, даних бухгалтерського та управлінського обліку, вибірки тощо.

Внутрішня звітність повинна бути поділена на певні групи, тобто структурована, виокремлень за певними рівнями ієрархії управління, повинна мати різні формати. У встановлені строки підготовки звітів їх можна відправляти відповідним керівникам підприємства для того, щоб вони ефективно управляли своїми ділянками роботи (табл. 9.4).

Таблиця 9.4

Приклад встановлення користувачів внутрішньої (управлінської) звітності та термінами

№ з/п	Назва форми звіту	Користувач звіту	Періодичність		
			щоденно	щотижнево	щомісячно
1	Звіт про продаж	Начальник відділу збуту	x		
		Генеральний директор			x
2	Звіт про запаси готової продукції	Завідувач складом	x		
		Начальник відділу збуту		x	
		Генеральний директор			x
3	Звіт про незавершене виробництв	Головний інженер	x		
		Начальник відділу збуту		x	
		Начальник постачання		x	
		Генеральний директор			x
4	Звіт про вироблену продукцію	Головний інженер	x		
		Начальник відділу збуту		x	
		Начальник постачання		x	
		Генеральний директор			x
5	Звіт про наявність сировини та комплектуючих	Завідувач складом	x		
		Начальник постачання		x	
		Генеральний директор			x
6	Звіт про закупівлі	Начальник постачання	x		
		Генеральний директор			x
7	Звіт про дебіторську заборгованість	Начальник відділу збуту	x		
		Бухгалтерія/фінансовий відділ		x	
		Генеральний директор		x	
8	Звіт про кредиторську заборгованість	Начальник постачання	x		
		Бухгалтерія/фінансовий відділ		x	
		Генеральний директор		x	
9	Звіт про рух грошових коштів	Начальник відділу збуту	x		
		Начальник постачання	x		
		Бухгалтерія/фінансовий відділ		x	
		Генеральний директор		x	

Внутрішня та фінансова звітність мають як спільні риси так й розбіжності.

Спільними рисами є те, що звітність надається періодично, регулярно, у визнані строки, розкриває діяльність структурних підрозділів та підприємства в цілому протягом звітного періоду; звітність подається після завершення періоду, за який вона складається; фінансова, податкова, статистична, звітність перед соціальними фондами, внутрішня та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку.

Поряд із спільними рисами існують також відмінності у внутрішній та фінансовій звітності підприємства, які обумовлені розбіжностями у меті, користувачах, суб'єктах подання, видах обліку тощо.

В таблиці 9.5 наведено основні розбіжності внутрішньої та фінансової звітності підприємства.

Таблиця 9.5

Розбіжності у внутрішньої та фінансової звітності підприємства

Риси	Внутрішня звітність	Фінансова звітність
Мета	Інформаційне забезпечення виконання управлінським персоналом функцій планування, прийняття рішень та контролю	Надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства
Користувачі	Виключно внутрішні, управлінський персонал підприємства та підрозділів	Зовнішні та внутрішні, головним чином зовнішні
Суб'єкти подання звітності	Працівники, службовці, керівники внутрішніх структурних та функціональних підрозділів, центрів відповідальності	Керівництво підприємства
Види обліку, які використовуються при складання звітності	Первинний, виробничий, управлінський, бухгалтерський облік	Бухгалтерський облік, субрахунки, аналітичний облік, відповідні регістри обліку
Використання даних звітності у часі	Безпосередньо після здійснення операції	Через тривалий строк після операції
Звітний період	Встановлюється адміністрацією / керівництвом підприємства: може бути зміна, доба, день, п'ятиденка, тиждень, декада, місяць, квартал року тощо	Встановлений нормативними актами держави: календарний рік, проміжна звітність за квартал, півріччя тощо складається наростаючим підсумком з початку року
Суб'єкт регулювання порядку складання та подання звітності	Керівництво підприємства самостійно, складаються внутрішні розпорядчі документи підприємства щодо складання та подання	Надання фінансової звітності є обов'язком підприємства, регулюються законом, нормативними актами Мінфіну
Зміст звітності	Входить до складу додаткової та управлінської інформації, відноситься до внутрішніх джерел інформації, пов'язана з плануванням, бюджетуванням	Встановлені П(С)БО форми звітності, примітки до річної фінансової звітності
Якісні характеристики	Ясність і доступність, об'єктивність, адресність, зрозумілість	Доходливість, доречність, достовірність, зрозумілість та

звітності		адекватність тлумачення, зіставність
Принципи складання	Адекватність, адресність, своєчасність, точність, економічність, оперативність, оптимальність, зрозумілість, цільове спрямування	10 принципів ведення бухгалтерського обліку та підготовки фінансової звітності, передбачених законом
Використання з метою контролю	Поточний та наступний контроль	Наступний контроль
Строки подання звітності	Встановлені адміністрацією / керівництвом підприємства, обумовлені потребами управління підприємства та підрозділів	Визначене нормативними актами держави
Підтвердження звітності зовнішнім аудитором	Нормативно-правовими актами не передбачене	Обов'язкова у визначених законом випадках
Різновиди звітності	Звітні калькуляції, звіти про виконання завдань, звіти про витрати, звіти про обсяги виробництва, звіти про реалізацію продукції, звіти про ефективність роботи тощо	Фінансова звітність підприємства, фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва, зведена фінансова звітність, консолідована фінансова звітність
Хто підписує заповнені форми звітності	Працівники, матеріально відповідальні особи, керівники підрозділів підприємства	Керівник та бухгалтер підприємства
Рівень оприлюднення звітності	Не передбачене оприлюднення, іноді складає комерційну таємницю	Оприлюднення у визначених законом випадках, не складає комерційної таємниці
Відповідальність за своєчасність та повноту підготовки та подання звітності	Адміністративна	Адміністративна та кримінальна

З табл. 9.5 очевидно, що зміст внутрішньої звітності обумовлений потребами управління, планування та контролю. Внутрішня звітність має оперативний характер, забезпечує здійснення управління підприємством та його підрозділами, сприяє удосконаленню випуску продукції відповідно до кон'юнктури та конкуренції ринку. На відміну від неї, фінансова звітність повинна задовольняти вимоги тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних потреб.

Тісно пов'язаними зі складанням внутрішньої звітності є положення (стандарт) бухгалтерського обліку – П(С)БО 16 «Витрати» та П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами». За вимогами стандарту 16 розрахунків суми змінних загальновиробничих та постійних розподілених загально виробничих витрат передбачає використання даних внутрішньої звітності.

Стандарт 29 визначає методологічні засади формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати, активи і зобов'язання звітних сегментів та її розкриття у фінансовій звітності. До суттєвих положень П(С) БО 29 даного належать **Звітний сегмент** та **Внутрішньогосподарські розрахунки**. Зміст таких принципів зумовлює визначення у структурі управління підприємства підрозділів, сегментів тощо та використання внутрішньої звітності за такими підрозділами для складання фінансової звітності.

Фінансова звітність є основою для подальшої перевірки достовірності оперативного обліку, підсумки оперативних даних повинні бути тотожні з даними бухгалтерського обліку.

Підсумкові дані первинного обліку є основою для відображення даних первинного обліку в системі бухгалтерського обліку. Але зв'язок між фінансовою та внутрішньою звітністю нормативно не визначений.

Отже, складовими системи звітності підприємства можна вважати бухгалтерську та фінансову звітність, податкову, статистичну, внутрішню звітність, інформацію та відомості. До двох останніх відносять довідки, звіти, службові записки, акти перевірки, іншу інформацію, яка не має систематичного характеру.

Конкретні рішення щодо організації внутрішньої звітності знаходять відображення у внутрішніх регламентах та документах підприємства, наприклад, в Положенні про систему і форми внутрішньої звітності, документообіг з врахуванням складання звітів підрозділів та інших компонентів внутрішньої звітності, формування облікової політики підприємства та ін.

В табл. 9.6 та 9.7 наведені форми відображення інформації у внутрішньої звітності.

Таблиця 9.6

Зразок графіку складання форм внутрішньої (управлінської) звітності

№ з/п	Назва форми звітності	Відповідальна особа	Строк надання звітності	Примітки
1	2	3	4	5

Таблиця 9.7

Табель-календар складання внутрішньої звітності підприємства

Назва форми	Форма	Строк подання	Відповідальна особа	Спосіб відправлення	Від кого надходить	Примітки
1	2	3	4	5	6	7

ТЕМА 10 СУТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1. Поняття і сутність статистичної звітності.
2. Загальнодержавний табель статистичної звітності.
3. Організація перегляду звітно-статистичної документації.

1

Статистична звітність – це документи спеціально затвердженої форми, призначені для збору статистичних даних; форма збору статистичних даних, за якої кожен суб'єкт діяльності регулярно подає відомості до державних органів статистики у вигляді документів (звітів) спеціально затвердженої форми. **Звіти складаються на підставі даних оперативного та бухгалтерського обліку.**

Державна статистична звітність – організаційна форма державних статистичних спостережень, яка на регулярній основі проводиться органами державної статистики.

В умовах ринкової економіки головним призначенням статистичної звітності є моніторинг господарських процесів у часі та просторі для побудови інтегрованої інформаційної статистичної бази з метою комплексної оцінки фінансового стану держави, регіонів, окремих економічних систем і прогнозування економічної ситуації.

Подання підприємствами і організаціями статистичної звітності має для підприємств обов'язковий характер та передбачає періодичне або одноразове подання органам державної статистики заповнених статистичних формулярів встановленого зразка за певною тематикою. Такий обов'язок регламентований Законом України «Про державну статистику». Згідно з Законом, респонденти зобов'язані безкоштовно, в повному обсязі, за формою, передбаченою звітно-статистичною документацією, у визначені терміни подавати органам державної статистики достовірну статистичну інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, і дані бухгалтерського обліку.

Усі суб'єкти господарювання зобов'язані здійснювати первинний (оперативний) та бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, складати статистичну інформацію, а також, відповідно до вимог закону, надавати фінансову звітність та статистичну інформацію щодо своєї господарської діяльності та інші дані, визначені законом. Забороняється вимагати від суб'єктів господарювання надання статистичної інформації та інших даних, не передбачених законом або з порушенням порядку, встановленого законом.

Статистичній звітності притаманне особливе місце серед інших видів звітності підприємства:

- **відповідність поставленій меті** – підготовка офіційної державної інформації, що характеризує масові явища та процеси в економічній, соціальній та інших сферах життя країни та її регіонів – статистичної інформації;

- **наявність статистичного нагляду** – планового, організованої системи збору даних про масові явища та процеси, що відбуваються в економічній, соціальній та інших сферах життя країни та її регіонів;

- **наявність єдиної методології для складання звітності**, яка ґрунтується на результатах наукових дослідженнях, міжнародних рекомендаціях і досвіді статистичної практики (статистична методологія).

Статистична звітність характеризується такими важливими властивостями, як:

- **обов'язковість;**

- **систематичність;**

- **вірогідність (достовірність).**

Органи державної статистики є одним із основних користувачів фінансової звітності, форми якої затверджено наказом Міністерства фінансів України за погодженням з Державною службою статистики України. Статистична звітність підлягає класифікації за різними ознаками (табл. 10.1).

Таблиця 10.1

Класифікація статистичної звітності

№ з/п	Класифікаційна ознака	Види статистичної звітності	Примітки
1	За частотою подання	Річна, періодична, місячна Квартальна, піврічна, одноразова	
2	За специфічністю	Типова Спеціалізована	Типова звітність має єдину затверджену форму та зміст і є обов'язковою для всіх підприємств Спеціалізована звітність складається окремими підприємствами, які мають специфічні ознаки
3	За строком подання звітів	До певного числа Не пізніше певного числа Певного числа (в тому числі на зазначену дату)	

4	За призначенням	Загальнодержавна Підприємств певних галузей і видів діяльності	
5	За джерелами формування даних	На основі даних бухгалтерського обліку На основі даних оперативно- технічного обліку Опитування (анкетування) інші	
6	За періодичністю подання	Поточна (протягом року) Річна	Визначається відповідно до особливостей конкретних явищ і процесів
7	За порядком проходження	Централізована Децентралізована	Централізована звітність надходить безпосередньо до органів статистики і передається далі відповідним органам управління Децентралізована звітність надходить до відповідних міністерств чи відомств та після відповідної обробки подається статистичним органам
8	За способом відправлення	Термінова, (телеграфна), поштова, власноруч, електронна	

Статистичний звіт, статистична звітність – це форма звітності (бланк) державного статистичного спостереження, за якою респонденти подають інформацію органам державної статистики під час збирання державної статистичної звітності у вигляді звіту затвердженого зразка та за підписом посадових осіб, які відповідають за достовірність наданої інформації.

Кожна форма статистичного звіту, як правило, доповнюється додатково розробленою інструкцією про її заповнення. У таких інструкціях зазначаються правила заповнення окремих граф звіту, а також надаються роз'яснення щодо складу показників звітності, їх оцінки. Інструкції допомагають особі, відповідальній на підприємстві за складання та подання статистичної звітності, заповнити її правильно та своєчасно, з дотриманням уніфікованого методичного підходу до порядку розрахунку відповідних показників.

Форми статистичної звітності умовно можна поділити на вступну (адресну) частину (однакові реквізити для всіх форм, заповнюється на підставі документів про державну реєстрацію підприємства), основну або змістовну (заповнюється за даними бухгалтерського, управлінського обліку та обліку кадрів – залежно від тематики звіту) та службову частини (заповнюють органи державної статистики). Встановлений перелік обов'язкових реквізитів для форм статистичної звітності, що використовується при заповненні вступної (адресної) частини форми, а саме:

- ідентифікаційний код ЄДРПОУ/ідентифікаційний номер фізичної особи-підприємця – платника податків);
- напис «Державне статистичне спостереження»;
- витяг зі ст. 21 Закону України «Про державну статистику» про гарантування конфіденційності статистичної інформації;
- витяг зі ст. 186 Кодексу України про адміністративні правопорушення з попередженням про адміністративну відповідальність;
- повна назва форми звітності;
- період/дата, за який/на яку заповнюється форма звітності;
- тип респондентів, що подають форму звітності;
- орган державної статистики, якому подається форма звітності;

- термін подання форми звітності;
- № та індекс форми звітності;
- періодичність подання форми звітності;
- гриф «ЗАТВЕРДЖЕНО»;
- дата та номер розпорядчого документа, яким затверджено форму звітності;
- відомості щодо респондента (найменування юридичної особи або відокремленого підрозділу/прізвище, ім'я, по-батькові фізичної особи-підприємця – платника податків; місцезнаходження/місце проживання; адреса здійснення діяльності, щодо якої подається форма звітності);
- підписи посадових осіб, відповідальних за достовірність наданої інформації;
- контактні телефони / факс / електронна пошта.

Список форм статистичної звітності затверджується Державною службою статистики України.

Діючі форми статистичної звітності узагальнюються в Загальнодержавному табелі звітності, який відображує інформацію стосовно номеру форми звіту, найменування звіту, періодичності і термінів подання, кому і ким подається звіт, спосіб його подання.

2

Загальнодержавний табель звітності – це перелік форм статистичної звітності, які повинні бути пред'явлені державним органам статистики на певну дату за визначений період по відповідним галузевим ознакам.

Система звітності в Україні визначається загальнодержавним табелем звітності (переліком) форм державних статистичних спостережень, що затверджується Державною службою статистики України.

По кожній формі, відповідно до наказів про їх затвердження, наводиться її найменування, індекс і періодичність, зазначається, хто і кому подає, та встановлюються строки подання.

За терміном подання розрізняють:

- 1) звітність поточну, що подається протягом року;
- 2) річну, що подається за підсумками року.

Терміни подання звітності та її періодичність визначається відповідно до особливостей конкретних явищ і процесів.

Особливо характерним це є для галузі сільського господарства.

3

Організація перегляду звітно-статистичної документації регулює відносини суб'єктів перегляду звітно-статистичної документації, необхідної для проведення державних статистичних спостережень (далі – звітно-статистична документація) – респондентів, користувачів даних, дорадчих органів та самостійних структурних підрозділів Державної служби статистики, територіальних та функціональних органів державної статистики тощо. Порядок встановлює процедуру перегляду звітно-статистичної документації (крім статистичних класифікацій, форм фінансової звітності, банківської, митної, фінансової статистики та статистики платіжного балансу).

Перегляд звітно-статистичної документації здійснюється з метою:

- забезпечення інформаційних потреб користувачів у якісних даних щодо певних явищ та процесів, які вивчаються у ході проведення державних статистичних спостережень;
- приведення звітно-статистичної документації у відповідність до міжнародних стандартів;

- оптимізації інформаційних потоків й уникнення дублювання даних у формах державних статистичних спостережень та звітності, що пов'язана із збиранням та використанням адміністративних даних;

- залучення альтернативних джерел даних для складання статистичної інформації;

- уніфікації та спрощення форм державних статистичних спостережень, зокрема, пристосування їх до облікових систем респондентів і зменшення на цій основі звітного навантаження.

Основні організаційні засади перегляду звітно-статистичної документації визначені у положеннях про дорадчі органи Державної служби статистики, що здійснюють координацію робіт із впровадження та удосконалення методології та звітної документації, а також з питань нормотворчої діяльності і застосування норм чинного законодавства.

Ініціаторами перегляду звітно-статистичної документації є дорадчі органи та самостійні структурні підрозділи Держслужби статистики, територіальні та функціональні органи державної статистики, а також, за умови дотримання вимог ст. 5 Закону України «Про державну статистику», органи державної влади, органи місцевого самоврядування, інші юридичні та фізичні особи.

Підставою для перегляду звітно-статистичної документації може бути:

- запровадження нової звітно-статистичної документації, необхідної для проведення державних статистичних спостережень;

- відміна звітно-статистичної документації, спричинена втратою актуальності статистичної інформації, зміною її джерел, строків та періодичності складання, упорядкуванням форм державних статистичних спостережень, переведенням їх до складу звітності, що пов'язана із збиранням та використанням адміністративних даних, тощо;

- внесення змін до звітно-статистичної документації, зумовлене необхідністю впровадження нових міжнародних стандартів, удосконалення статистичної методології, усунення дублювання даних, впровадження форм державних статистичних спостережень, придатних для застосування новітніх засобів збирання та оброблення інформації тощо.

Перегляд звітно-статистичної документації здійснюється шляхом проведення щорічної інвентаризації або у разі необхідності протягом міжінвентаризаційного періоду. Внесення змін до звітно-статистичної документації, зумовлене необхідністю впровадження нових міжнародних стандартів, удосконалення статистичної методології, усунення дублювання даних, впровадження форм державних статистичних спостережень, придатних для застосування новітніх засобів збирання та оброблення інформації тощо.

Щорічна інвентаризація звітно-статистичної документації (далі – інвентаризація) проводиться самостійними структурними підрозділами Державної служби статистики, уповноваженими на проведення державних статистичних спостережень у відповідній галузі статистики (далі – самостійні структурні підрозділи), у терміни, визначені планом державних статистичних спостережень.

У ході інвентаризації:

- територіальні та функціональні органи державної статистики щороку у встановлені терміни подають самостійному структурному підрозділу Державної служби статистики, відповідальному за організацію проведення інвентаризації, пропозиції щодо удосконалення звітно-статистичної документації (далі – пропозиції);

- самостійний структурний підрозділ Державної служби статистики, відповідальний за організацію проведення інвентаризації, узагальнює подані пропозиції та, у свою чергу, подає їх дорадчому органу з питань координації діяльності територіальних органів державної статистики для встановлення ним доцільності внесення пропозицій на розгляд дорадчих органів Державної служби статистики, що здійснюють координацію робіт із впровадження та удосконалення методології та звітної документації;

- схвалені дорадчим органом з питань координації діяльності територіальних органів державної статистики пропозиції подаються самостійному структурному підрозділу Державної

служби статистики, відповідальному за організацію проведення інвентаризації, який передає їх на опрацювання до самостійних структурних підрозділів;

- самостійні структурні підрозділи опрацьовують пропозиції, а саме: визначають потребу у проведенні державних статистичних спостережень, здійснюють аналіз показників форм державних статистичних спостережень та звітної навантаження на респондентів, вивчають доцільність переведення форм державних статистичних спостережень до складу звітності, що пов'язана із збиранням та використанням адміністративних даних, аналізують ступінь дублювання інформації та ефективність використання статистичних даних, розглядають можливість залучення альтернативних джерел даних тощо.

За результатами проведеної інвентаризації самостійні структурні підрозділи складають звіти за встановленою формою. Звіти про результати інвентаризації та проекти звітно-статистичної документації погоджуються із заступниками Голови Державної служби статистики України відповідно до розподілу функціональних повноважень і згідно зі встановленим графіком подаються на розгляд дорадчих органів Державної служби статистики, що здійснюють координацію робіт із впровадження та удосконалення методології та звітної документації, у порядку, встановленому положеннями про ці дорадчі органи.

Зведений звіт про результати інвентаризації готується самостійним структурним підрозділом Державної служби статистики, відповідальним за організацію проведення інвентаризації, і подається на затвердження дорадчому органу Державної служби статистики, компетенцією якого є вироблення рекомендацій з питань формування та реалізації державної політики у галузі статистики.

Інформація щодо результатів інвентаризації розміщується на веб-сайті Державної служби статистики.

Пропозиції стосовно відміни чи внесення змін до чинної або запровадження нової звітно-статистичної документації протягом міжінвентаризаційного періоду вносяться самостійними структурними підрозділами, територіальними та функціональними органами державної статистики, іншими ініціаторами перегляду звітно-статистичної документації по мірі надходження і розглядаються дорадчими органами Державної служби статистики, що здійснюють координацію робіт із впровадження та удосконалення методології та звітної документації.

Ці пропозиції вносяться письмово (у формі службової записки або листа) на ім'я голови дорадчого органу Державної служби статистики. У службовій записці (листі) надається обґрунтування підстав перегляду звітно-статистичної документації. До службової записки (листа) додаються проекти звітно-статистичної документації, що пропонується до перегляду.

Ініціатори перегляду звітно-статистичної документації обов'язково запрошуються на засідання дорадчих органів Державної служби статистики, що здійснюють координацію робіт із впровадження та удосконалення методології та звітної документації, на яких розглядаються порушені ними питання.

Звітно-статистична документація, необхідна для проведення державних статистичних спостережень, яка запроваджується вперше, після схвалення її дорадчими органами Державної служби статистики, що здійснюють координацію робіт із впровадження та удосконалення методології та звітної документації, повинна пройти апробацію за участю респондентів, які братимуть участь у проведенні відповідного державного статистичного спостереження.

Результати проведення апробації подаються на розгляд дорадчим органам Державної служби статистики, що здійснюють координацію робіт із впровадження та удосконалення методології та звітної документації, для прийняття остаточного рішення щодо схвалення звітно-статистичної документації та проведення державного статистичного спостереження.

Датою подання форми звітності вважається день реєстрації її надходження до відповідного структурного підрозділу органу державної статистики, якому вона подається. Неподання органам державної статистики даних для проведення державних статистичних спостережень або подання їх недостовірними, не в повному обсязі, не за формою, передбаченою звітно-статистичною документацією, чи із запізненням; незабезпечення

належного стану первинного обліку; порушення порядку ведення Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України – тягне за собою накладення штрафу на громадян – від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, на посадових осіб та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення:

- тягнуть за собою накладення штрафу на громадян – від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, на посадових осіб та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- порушення порядку використання конфіденційної інформації, приховування або перекручення даних державних статистичних спостережень, а також використання їх в засобах масової інформації, для поширення в інформаційних мережах, на паперових, магнітних та інших носіях, в наукових працях тощо без посилання на їх джерело – тягне за собою накладення штрафу на громадян – від п'яти до десяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян, на посадових осіб та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст.1863 Порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-Х).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств: Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Г.М. Азаренков, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко. – К.: Знання-Прес, 2009. – 299 с.
2. Алексеєва А.В. Звітність підприємства: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.В. Алексеєва, А.П. Шаповалова, Г.В. Уманців. – К., 2013. – 367 с.
3. Безверхий К.В. Інформаційний комплекс облікової системи та звітність в Україні: Монографія / К.В. Безверхий, Т.В. Бочуля. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 184 с.
4. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навчальний посібник / О.Я. Базилінська. – 2-ге вид. – К.: ЦУЛ, 2011. – 328 с.
5. Звітність підприємств: Навчальний посібник (для студ. вищ. навч. закл. за спец. «Облік і оподаткування») / В.П. Пантелеєв, О.А. Юрченко, Г.М. Курило, К.В. Безверхий / За заг. редакцією д.е.н., проф. В.П. Пантелеєва. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2017. – 432 с.
6. Косова Т.Д. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / Т.Д. Косова. – К.: ЦУЛ, 2013. – 440 с.
7. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз: Підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К.: ЦУЛ, 2008. – 392 с.
8. Прохар Н.В. Взаємозв'язок та відмінності обліку доходів, витрат і фінансових результатів відповідно до П(с)БО та податкового кодексу України: Монографія / Н.В. Прохар, Н.В. Хоменко. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2014. – 257 с.
9. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: Підручник / Н.М. Ткаченко. – 6-те вид., доповн. і перероб. – К.: Алерта, 2013. – 982 с.
10. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

Допоміжна

1. Голубнича Г.П. Звітність підприємства: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г.П. Голубнича, Т.Г. Мельник. – К.: Київський університет, 2012. – 575 с.
2. Благун І.Г. Фінанси: Навчальний посібник / І.Г. Благун, Р.С. Сорока, І.В. Єлейно. – Львів: Магнолія 2006, 2007. – 314 с.
3. Венгер В.В. Фінанси: Навчальний посібник / В.В. Венгер. – К.: ЦУЛ, 2009. – 432 с.
4. Карпенко О.В. Неповна собівартість: теорія і практика обліку, аналізу, контролю: Монографія / О.В. Карпенко, Г.О. Соболю. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. – 241 с.
5. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: Теорія та практика: Навчальний посібник / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер. – К.: ЦУЛ, 2013. – 578 с.
6. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навчальний посібник / Г.І. Філіна. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 320 с.

Інформаційні ресурси

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». – [Електронний ресурс]: затверджене наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua/>.
5. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/>.

ГЛОСАРІЙ

Активи – ресурси, контрольовані підприємством, використання яких забезпечуватиме певні економічні вигоди в майбутньому.

Активи – ресурси, що контролюються підприємством у результаті минулих управлінських рішень, при використанні яких у майбутньому очікується надходження економічних зисків.

Амортизація – систематичний розподіл суми активу, що амортизується, протягом строку його корисної експлуатації.

Аналіз – метод дослідження, який стосується вивчення предмета шляхом розчленування його на складові, кожна з яких аналізується (вивчається) окремо в рамках одного цілого (аудит фінансово-господарської діяльності підприємства).

Аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відносин даних звітності, визначення взаємозв'язків показників.

Аналіз ліквідності – характеризує можливість підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання із своїх поточних активів.

Аналіз фінансового стану – частина загального аналізу господарської діяльності підприємства, який складається з двох взаємозв'язаних розділів: фінансового та управлінського аналізу.

Аналітичний облік – відображення фінансово-господарських операцій в документах первинного обліку (розпорядчих, виконавчих, комбінованих).

Аудиторські стандарти – основні принципи виконання аудиторських процедур.

Баланс – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Балансова вартість – сума, за якою актив визнають після вирахування будь-якої суми накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення його корисності.

Банкрутство – підтверджена документально неспроможність суб'єкта господарювання оплатити свої зобов'язання та фінансувати поточну основну діяльність за дефіцитом коштів.

Банкрутство – визнана господарським судом нездатність боржника відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

Банкрутство підприємства (юридичної особи) – визнана арбітражним судом або оголошена боржником нездатність у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів по грошових зобов'язаннях і (або) виконати обов'язок по сплаті обов'язкових платежів.

Безповоротні позики – позики, які позикодавець надає, відмовляючись від права на їх погашення за певними попередньо визначеними умовами.

Бізнес – сукупність видів діяльності та активів, що їх можна вести та якими можна управляти з метою забезпечення доходу в формі дивідендів, нижчих витрат або інших економічних вигід безпосередньо інвесторам або іншим власникам, членам чи учасникам.

Біологічний актив – жива тварина або рослина.

Боржник – підприємство, нездатне задовольнити вимоги кредиторів по грошових зобов'язаннях і (або) виконати обов'язок по сплаті обов'язкових платежів протягом встановленого терміну.

Будівельний контракт – контракт, спеціально укладений на спорудження одного активу або комбінації активів, які тісно пов'язані між собою або взаємозалежні за умовами їх проектування, технології та функціонування чи за їх кінцевим призначенням та використанням.

Бухгалтерська звітність – звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів.

Бухгалтерський документ – письмове розпорядження на здійснення фінансово-господарських операцій та одночасно відмітка про їх виконання.

Бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Бухгалтерський прибуток – характеризує кінцевий результат проведення всіх видів діяльності та є сумою отриманих прибутків (збитків).

Бухгалтерський рахунок – спосіб економічного групування однорідних господарських операцій для щоденного їх відображення в обліку. На кожен вид однорідних господарських операцій відкривається окремий рахунок. Облік господарських операцій на бухгалтерських рахунках здійснюється методом подвійного запису, який полягає в тому, що ці операції відображаються на рахунках двічі: по дебету одного рахунку і по кредиту другого рахунку, причому в однаковій сумі.

Бюджет – оперативний фінансовий план на короткостроковий період, що розробляється, як правило, в рамках наступного кварталу з розбивкою по місцях (і менших періодах), що відображає надходження і витрачання грошових коштів у процесі здійснення конкретних видів фінансово-господарської діяльності підприємства.

Валовий прибуток – прибуток, розрахований на реалізованій продукції у вигляді різниці між чистим доходом (виручка без ПДВ та акцизів) від реалізації продукції і собівартістю реалізованої продукції.

Валові інвестиції в оренду – сукупна сума: а) мінімальних орендних платежів, які підлягають отриманню орендодавцем за угодою про фінансову оренду; б) будь-якої негарантованої ліквідаційної вартості, нарахованої орендодавцю.

Валюта подання – валюта, у якій подається фінансова звітність.

Валютний курс – коефіцієнт обміну двох валют.

Валютний ризик – ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін валютних курсів.

Вартість використання – теперішня вартість оцінених майбутніх грошових потоків, які, за очікуванням, виникнуть від безперервного використання активу та його ліквідації наприкінці строку його корисної експлуатації.

Вартість капіталу – ціна, яку підприємство платить за його залучення з різних джерел.

Вартість поточних послуг – збільшення теперішньої вартості зобов'язання за визначеною виплатою, що виникає в результаті надання послуг працівником у поточному періоді.

Вартість при використанні – теперішня вартість оцінених майбутніх грошових потоків, які, за очікуванням, виникнуть від активу або від одиниці, що генерує грошові потоки.

Вартість раніше наданих послуг – зміна теперішньої вартості зобов'язання за визначеними виплатами щодо послуг працівників у попередніх періодах, яке виникає у поточному періоді в результаті впровадження виплат по закінченні трудової діяльності чи інших довгострокових виплат працівникам або в результаті їхніх змін. Вартість раніше наданих послуг може бути або додатною (якщо виплати впроваджуються чи змінюються таким чином, що теперішня вартість зобов'язань за програмою з встановленими виплатами збільшується), або від'ємною (якщо виплати існуючих зобов'язань змінюються таким чином, що вартість зобов'язання за програмою з визначеною виплатою зменшується).

Вартість, визначена суб'єктом господарювання – теперішня вартість грошових потоків, які, за очікуванням суб'єкта господарювання, виникнуть упродовж використання активу і від його вибуття після закінчення строку його корисної експлуатації або які, за очікуванням, виникнуть при погашенні зобов'язання.

Вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на результат у цілому.

Взаємний суб'єкт господарювання – суб'єкт господарювання, крім суб'єкта господарювання, що належить інвесторові, який забезпечує дивіденди, нижчі витрати або інші економічні вигоди безпосередньо своїм власникам, членам або учасникам.

Вибіркові спостереження – прийоми статистичного спостереження якісних характеристик господарського процесу (при визначенні дефектів товарів, що надійшли в торгівлю).

Видатки на розвідку та оцінку – видатки, понесені суб'єктом господарювання у зв'язку з розвідкою та оцінкою запасів корисних копалин до того, як доведено технічну здійсненність та комерційну доцільність видобування корисних копалин.

Виплати по закінченні трудової діяльності – виплати працівникам (окрім виплат при звільненні працівників), які підлягають сплаті після закінчення трудової діяльності.

Виплати працівникам – всі форми компенсації, що їх надає суб'єкт господарювання в обмін на послуги, надані працівниками.

Виплати при звільненні – виплати працівникам, які підлягають сплаті в результаті: а) рішення суб'єкта господарювання звільнити працівника до встановленої дати виходу на пенсію; б) рішення працівника погодитися на добровільне звільнення в обмін на такі виплати.

Виробничий потенціал підприємства – відносини, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого виробничого результату при найбільш ефективному використанні: інтелектуального капіталу підприємства для пошуку передових форм організації виробництва; наявної техніки з метою одержання найбільш високого рівня технологій; матеріальних ресурсів для забезпечення максимальної економії й оборотності.

Виробничі запаси – вартість запасів сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектувальних виробів, запасних частин, тари, будівельних та інших матеріалів, призначених для використання в ході нормального операційного циклу.

Витрати на вибуття – припустимі витрати, які можна прямо віднести до вибуття активу, за винятком фінансових витрат і витрат з податку на прибуток.

Витрати на відсотки – збільшення протягом періоду теперішньої вартості зобов'язання за визначеною виплатою, яке виникає тому, що здійснення виплат наближається на один період до остаточного розрахунку.

Витрати на операції – додаткові витрати, які прямо відносяться до придбання, випуску або вибуття фінансового активу чи фінансового зобов'язання.

Витрати на позики – витрати на сплату відсотків та інші витрати, понесені суб'єктом господарювання у зв'язку із запозиченням коштів.

Витрати на продаж – припустимі витрати, які можна прямо віднести до вибуття активу (або ліквідаційної групи), за винятком фінансових витрат і витрат на податки на прибуток.

Витрати на продаж – додаткові витрати, які можна прямо віднести до вибуття активу, за винятком фінансових витрат і витрат на податки на прибуток.

Відновна вартість – вартість відтворення фондів за сучасних умов господарювання (вартість основних фондів за сучасними цінами).

Відсоткова ставка додаткових запозичень орендаря – відсоткова ставка, що її мав би сплачувати орендар за подібну оренду або, якщо її неможливо визначити, ставка, яку на початку строку оренди сплачував би орендар за запозичення коштів, необхідних для придбання активу, на подібний строк та за подібною гарантією.

Відсотковий ризик – ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових відсоткових ставок.

Відстрочені податкові активи – суми податків на прибуток, що підлягають відшкодуванню в майбутніх періодах відповідно до: а) тимчасових різниць, що підлягають вирахуванню; б) перенесення невикористаних податкових збитків на майбутні періоди; в) перенесення невикористаних податкових пільг на майбутні періоди.

Відстрочені податкові зобов'язання – суми податків на прибуток, що підлягають сплаті в майбутніх періодах відповідно до оподатковуваних тимчасових різниць.

Власник поліса – сторона, яка має право на компенсацію згідно зі страховим контрактом, якщо відбувається страховий випадок.

Власники – утримувачі часток участі в капіталі суб'єктів господарювання, що належать інвестору та власникам, членам або учасникам взаємних суб'єктів господарювання.

Власники – ті, хто утримують інструменти, класифіковані як власний капітал.

Власні методичні прийоми аудиторського контролю – специфічні прийоми, вироблені практикою на основі досягнень економічної науки.

Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Внутрішні джерела інформації для підприємства – ті джерела, що знаходяться всередині самого підприємства (внутрішньогосподарські).

Внутрішньогосподарська (управлінська) звітність – спеціальна звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку і призначена для задоволення потреб в інформації внутрішніх користувачів – органів управління підприємства.

Внутрішня вартість – різниця між справедливою вартістю акцій, на які контрагент має право (умовне чи безумовне) підписатися або які він має право отримати, та ціною (якщо є), яку контрагент повинен (чи буде повинен) сплатити за ці акції.

Гарантована ліквідаційна вартість: а) для орендаря – та частина ліквідаційної вартості, яку гарантує орендар або сторона, пов'язана з орендарем (сума гарантії є максимальною сумою, яка підлягає сплаті в будь-якому разі); б) для орендодавця – та частина ліквідаційної вартості, яку гарантує орендар або третя сторона, яка не пов'язана з орендодавцем і здатна з фінансової точки зору виконати зобов'язання за гарантією.

Гарантований елемент – зобов'язання сплатити гарантовані виплати, що входять до контракту, який містить умову дискреційної участі.

Гарантовані виплати – платежі чи інші виплати, на які конкретний власник страхового поліса або інвестор має безумовне право, на яке не поширюється контрактна умова дискреційної участі емітента.

Гарантовані виплати працівникам – виплати працівникам, які не залежать від їхньої майбутньої трудової діяльності.

Гарантовані виплати працівникам – виплати, право на отримання яких, згідно з умовами програми пенсійного забезпечення, не залежить від подальшої роботи.

Горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом.

Господарська операція – дія або подія, яка спричиняє зміни в структурі активів і зобов'язань у власному капіталі підприємства.

Готова продукція – складські запаси готових виробів, які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками, відповідають технічним умовам і стандартам. Продукцію, яка не відповідає цим вимогам (крім браку), та роботи, які не прийняті замовником, відносять до складу незавершеного виробництва.

Гранти, пов'язані з активами – державні гранти, основною умовою надання яких є те, що суб'єкт господарювання, який відповідає критеріям надання грантів, придбає, збудує або іншим чином набуде довгострокових активів. Можуть визначатися також додаткові умови, які обмежують тип чи місце розташування активів або періоди, протягом яких активи слід придбати чи утримувати.

Гранти, пов'язані з доходом – інші державні гранти, крім грантів, пов'язаних з активами.

Грошові кошти – складаються з готівки в касі і депозитів до запитання.

Грошові потоки – надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів.

Грошовий потік – надходження підприємства мінус його грошові виплати за певний період.

Гудвіл – актив, який втілює у собі майбутні економічні вигоди, що виникають від інших активів, придбаних в об'єднанні бізнесу, які неможливо індивідуально ідентифікувати та окремо визнати.

Дата надання – дата, на яку суб'єкт господарювання та інша сторона (включаючи працівника) укладають угоду про платіж на основі акцій, тобто коли суб'єкт господарювання та контрагент встановлюють спільне розуміння умов угоди. На дату надання суб'єкт господарювання передає контрагентові право на грошові кошти, інші активи або інструменти власного капіталу суб'єкта господарювання, за умов виконання визначених умов набуття права. Якщо така угода підлягає затвердженню (наприклад, акціонерами), тоді дата надання – це дата затвердження.

Дата оцінки – дата, на яку оцінюється справедлива вартість наданих інструментів власного капіталу для цілей цього МСФЗ. Стосовно операцій з працівниками та іншими особами, що надають подібні послуги, дата оцінки – це дата надання. Стосовно операцій зі сторонами, іншими ніж працівники (та ті, хто надає подібні послуги), дата оцінки – це дата, на яку суб'єкт господарювання отримує товари або контрагент надає послуги.

Дата перекласифікації – перший день першого звітного періоду після зміни моделі бізнесу, яка спричиняє перекласифікацію фінансових активів суб'єкта господарювання.

Дата придбання – дата, на яку покупець отримує контроль за об'єктом придбання.

Дедукція – метод дослідження, за якого спочатку вивчається стан об'єкта в цілому, а потім стан його складових елементів, тобто висновки роблять від загального до окремого (аудит фінансових результатів спочатку проводиться за даними синтетичного обліку, а потім – аналітичного обліку).

Державна допомога – захід уряду, призначений для надання економічних пільг, визначених конкретно для одного суб'єкта господарювання або групи суб'єктів господарювання, які відповідають певним критеріям. Державна допомога в контексті цього стандарту не включає пільги, які надаються тільки непрямо через заходи, що впливають на загальні умови торгової діяльності (наприклад, забезпечення інфраструктури в районах, яким потрібен економічний розвиток, або введення торгових обмежень для конкурентів).

Державні гранти – допомога держави у формі передачі ресурсів суб'єктові господарювання в обмін на минуле або майбутнє дотримання певних умов, які пов'язані з операційною діяльністю суб'єкта господарювання. Вони не включають такі форми державної допомоги, вартість яких неможливо визначити обґрунтовано, а також на операції з державою, які не можна відрізнити від звичайних торговельних операцій суб'єкта господарювання.

Дисконтна ставка – процентна ставка, застосування якої в процесі дисконтування дасть змогу привести майбутню вартість грошового потоку до теперішньої.

Діагностика фінансово-господарського стану – в рамках стратегічної діагностики містить у собі, насамперед, аналіз стратегічної позиції підприємства на ринку. Для цього застосовують спеціальні методи, найпоширеніші з яких – SWOT-аналіз, матриця Маккінсі, конкурентний аналіз тощо.

Ділова активність – комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка відображує ступінь переваги сукупності оціночних показників його діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу, по відношенню до сукупності показників конкурентів.

Довгострокові зобов'язання – всі зобов'язання, що не є поточними зобов'язаннями.

Договір перестрахування – страховий контракт, наданий одним страховиком (перестраховиком) для компенсації іншому страховикові (цедентові) збитків за одним або кількома контрактами, укладеними цедентом.

Додаткові витрати – витрати, які не відбулися б, якщо суб'єкт господарювання не придбав, не випустив або не реалізував фінансовий інструмент.

Дослідження – оригінальні та заплановані дослідження, здійснюванні для отримання і розуміння нових наукових або технічних знань.

Дохід – валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу.

Доцільна собівартість – сума, яку використовують як заміник собівартості чи амортизованої собівартості на певну дату. Подальша амортизація припускає, що суб'єкт господарювання первісно визнав актив або зобов'язання на певну дату та що його собівартість дорівнювала доцільній собівартості.

Дочірнє підприємство – суб'єкт господарювання, зокрема некорпоративний суб'єкт господарювання, наприклад партнерство, що його контролює інший суб'єкт господарювання (відомий як материнське підприємство).

Еквіваленти грошових коштів – короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості.

Еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції з незначним ризиком зміни вартості, які вільно конвертуються в певні суми грошей.

Еквіваленти коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, що вільно конвертуються у визначені суми коштів і характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Економічна безпека – такий стан соціально-технічної системи підприємства, котрий дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту.

Економічний контроль – система органів державного і господарського управління, які здійснюють контроль за економічним і соціальним розвитком країни; формуванням і витрачанням Державного бюджету України відповідно до законодавчого регулювання, прийнятого Верховною Радою України та Конституції України.

Економічний прибуток – різниця між доходами від реалізації та витратами втрачених можливостей.

Економічний ризик – втрати, імовірність яких пов'язана з невизначеністю, а також можливі вигоди та прибутки, які можна отримати лише в разі виконання дій, пов'язаних із ризиком.

Експеримент – науково поставлений дослід з метою аудиту для перевірки результатів процесів, що плануються або виконані (експеримент проводиться за чітко визначеними умовами, які дають змогу стежити за перебігом запланованого процесу).

Експертизи – експертні оцінки, що застосовуються криміналістичними, судово-бухгалтерськими, товарознавчими та іншими експертизами, коли у складі аудиторів немає відповідних фахівців або коли за виявленими аудитом зловживаннями порушено кримінальну справу.

Етіологічна діагностика – система аналізу фінансово-економічної діяльності підприємства, що побудована за принципом «від причини до симптому», тобто за принципом зосередження основної уваги дослідника на встановленні причинно-наслідкових зв'язків між подіями внутрішнього та зовнішнього середовищ господарювання, і дає змогу передбачати розвиток позитивних чи, навпаки, деструктивних процесів на підприємстві.

Ефективність хеджування – ступінь, до якого зміни справедливої вартості або грошових коштів від об'єкта хеджування, що їх можна віднести до хеджування ризику, згортаються внаслідок змін справедливої вартості або грошових потоків інструмента хеджування.

Забезпечення – зобов'язання з невизначеним строком або сумою.

Загальний прибуток – кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, що включає в себе фінансові результати від різних видів його діяльності (продаж продукції, послуги, прибуток від звичайної діяльності, надзвичайних подій).

Загальний сукупний прибуток – зміна у власному капіталі протягом періоду внаслідок операцій та інших подій, окрім тих змін, що виникли внаслідок операцій з власниками, які діють згідно з їх повноваженнями власників.

Загальний сукупний прибуток включає всі компоненти «прибутку або збитку» та «іншого сукупного прибутку».

Закордонна господарська одиниця – суб'єкт господарювання, який є дочірнім, асоційованим, спільним підприємством або відділенням суб'єкта господарювання, що звітує, діяльність якого базується або здійснюється в іншій країні або валюті, ніж країна та валюта суб'єкта господарювання, що звітує.

Залишкова вартість – реальна вартість основних фондів (та частина первісної вартості, яку ще не перенесено на вартість продукції).

Запаси – активи, які: а) утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу; б) перебувають у процесі виробництва для такого продажу; в) існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг.

Збиток від зменшення корисності – сума, на яку балансова вартість активу перевищує суму його очікуваного відшкодування.

Збиток від зменшення корисності – сума, на яку балансова вартість активу або одиниці, що генерує грошові кошти, перевищує суму його/її очікуваного відшкодування.

Звичайне придбання або продаж – придбання або продаж фінансового активу згідно з контрактом, умови якого вимагають передачі активу в межах часу, встановленого, як правило, регулюванням або конвенцією на відповідному ринку.

Звіт про власний капітал – звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

Звіт про рух грошових коштів – звіт, який відображає надходження і видаток грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді.

Звіт про фінансові результати – звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства.

Зміна в обліковій оцінці – коригування балансової вартості активу або зобов'язання чи суми періодичного споживання активу, яке є результатом оцінки теперішнього статусу активів та зобов'язань і пов'язаних з ними очікуваних майбутніх вигід та зобов'язань. Зміни в облікових оцінках є наслідком нової інформації або нових розробок та, відповідно, не є виправленням помилок.

Зобов'язання – існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди.

Зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Зовнішні джерела інформації для підприємства – ті, що публікуються, а також, які надходять з інших підприємств, інформаційної індустрії.

Інвентаризація – перевірка стану об'єктів органолептичним способом, тобто перевірка наявності й стану об'єкта шляхом огляду, підрахунку, зважування, обміру тощо. Практично інвентаризація – це перевірка фактичної наявності запасів, сировини, готової продукції, товарів та інших цінностей, які зіставляються з даними бухгалтерського фінансового обліку і встановлюється результат – нестача, надлишок, пересортиця, природний збиток.

Інвестиції – господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно. Інвестиції поділяються на капітальні, фінансові та реінвестиції.

Інвестиційна діяльність – сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Інвестиційна діяльність – придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.

Інвестиційна нерухомість – нерухомість (земля чи будівля, або частина будівлі, або їх поєднання), утримувана (власником або орендарем згідно з угодою про фінансову оренду) з метою отримання орендних платежів або збільшення вартості капіталу чи для досягнення обох цілей, а не для: а) використання у виробництві чи при постачанні товарів, при наданні послуг чи для адміністративних цілей; б) продажу в звичайному ході діяльності.

Інвестиційні ресурси – усі види грошових та інших активів, залучених для здійснення вкладень в об'єкти інвестування.

Інвестиційний ризик – ризик, формування якого притаманне господарським операціям, які реалізуються в межах інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання.

Інвестиції, утримувані до погашення – непохідні фінансові активи з фіксованими платежами або платежами, які підлягають визначенню, а також фіксованим строком погашення, що їх суб'єкт господарювання має реальний намір та здатність утримувати до погашення, інші, ніж: а) ті, що їх суб'єкт господарювання після первісного визнання визначає як оцінені за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку; б) ті, що їх суб'єкт господарювання визначає як утримувані для продажу; в) ті, що відповідають визначенню позик та дебіторської заборгованості.

Суб'єкт господарювання не повинен класифікувати будь-які фінансові активи як утримувані до погашення, якщо він протягом поточного фінансового року (або двох попередніх фінансових років) продав або перекласифікував більше, ніж незначну кількість утримуваних до погашення інвестицій до дати погашення (більша, ніж незначна відносно загальної кількості утримуваних до погашення інвестицій), за винятком продажів або перекласифікацій, які: а) здійснюються настільки близько до дати погашення фінансових активів або дати здійснення опціону «кол» (наприклад, менше трьох місяців до погашення), що зміни ринкових ставок відсотка не матимуть суттєвого впливу на справедливую вартість фінансових активів; б) відбуваються після того, як суб'єкт господарювання по суті зібрав всю основну суму боргу за фінансовими активами шляхом платежів за графіком або попередніх платежів; в) стосуються окремої події, що перебуває поза межами контролю суб'єкта господарювання, є разовою і не могла бути обґрунтовано передбачена суб'єктом господарювання.

Інвестор у спільне підприємство – сторона, яка є учасником спільного підприємства і не здійснює спільного контролю за таким спільним підприємством.

Індукція – метод дослідження, за яким загальний висновок складається на підставі ознайомлення не зі всіма ознаками, а лише з частиною їх, тобто способом виведення висновків від окремого до загального (аудит витрат обігу здійснюється насамперед за даними аналітичного обліку, а відтак – синтетичного обліку).

Іноземна валюта – валюта, інша ніж функціональна валюта суб'єкта господарювання.

Інструмент власного капіталу – будь-який контракт, який засвідчує залишкову частку в активах суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань.

Інструмент капіталу – будь-який контракт, який засвідчує залишкову частку в активах суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань.

Інструмент хеджування – призначений похідний або (лише для хеджування ризику змін курсів обміну іноземних валют) призначений непохідний фінансовий актив чи непохідне фінансове зобов'язання, справедлива вартість якого (або грошові потоки від якого), за очікуванням, згоратиметься зі змінами справедливої вартості призначеного об'єкта хеджування або грошових потоків від нього.

Інструмент, з правом дострокового погашення – фінансовий інструмент, який надає його утримувачеві право повернути цей інструмент емітенту за грошові кошти або інший фінансовий актив, чи який автоматично повертається емітенту в разі виникнення невизначеної майбутньої події або у випадку смерті утримувача інструмента чи його виходу на пенсію.

Інший ціновий ризик – ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових цін (окрім тих, що виникають унаслідок відсоткового ризику чи валютного ризику), незалежно від того, чи спричинені вони чинниками, характерними для окремого фінансового інструмента або його емітента, чи чинниками, що впливають на всі подібні фінансові інструменти, з якими здійснюються операції на ринку.

Інші довгострокові виплати працівникам – виплати працівникам (окрім виплат по закінченні трудової діяльності та виплат при звільненні), які не підлягають сплаті в повному обсязі протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду, в якому працівники надають відповідні послуги.

Калькуляція – обчислення витрат на виготовлену продукцію, виконані роботи та послуги. Плановий відділ підприємства обчислює планову собівартість продукції, а бухгалтерія – фактичну. На підставі цих показників визначається планова та фактична сума прибутку, рентабельність виробництва.

Капітал – загальна вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формі, які авансовані у формування активів підприємства. У бухгалтерському обліку відображається у пасиві балансу.

Кваліфікований актив – актив, який обов'язково потребує суттєвого періоду для підготовки його до використання за призначенням чи для реалізації.

Кількісна діагностика – виходить із необхідності визначення кількісних характеристик техніко-економічного стану підприємства.

Конкурентоспроможність товару (продукції, виробу) – більш високе в порівнянні з товарами-замінниками співвідношення сукупності якісних характеристик товару й витрат на його придбання й споживання при їхній відповідності вимогам ринку або його певного сегмента.

Конкуренція – процес управління суб'єктом своїми конкурентними перевагами для того, щоб перемогти або досягти інших цілей в боротьбі з конкурентами за задоволення об'єктивних чи суб'єктивних потреб в рамках законодавства або в природних умовах.

Компенсація – виплати працівникам – це всі форми компенсації сплаченої чи такої, що підлягає сплаті, або наданої суб'єктом господарювання (чи за дорученням суб'єкта господарювання) в обмін на послуги, надані суб'єктові господарювання. Вона також охоплює таку компенсацію, сплачену за дорученням материнським підприємством суб'єкта господарювання, що його стосується. Компенсація охоплює: а) короткострокові виплати працівникам, такі як заробітна плата працівникам та службовцям, внески на соціальне забезпечення, оплачувані щорічні відпустки та оплата тимчасової непрацездатності, участь у прибутках підприємства та премії (якщо вони підлягають сплаті протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду), а також негрошові виплати (такі як медичне обслуговування, надання житла, автомобілів та безкоштовні чи субсидовані товари або послуги) для теперішніх працівників; б) виплати по закінченні трудової діяльності, такі як пенсії, інші види пенсійних виплат, страхування життя та медичне обслуговування по закінченні трудової діяльності; в) інші довгострокові виплати працівникам, включаючи додаткову відпустку за вислугу років або оплачувану академічну відпустку, виплати з нагоди ювілеїв або інші виплати за вислугу років, виплати у зв'язку з тривалою непрацездатністю, якщо вони не підлягають сплаті протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду, а також отримання частки прибутку, премії та відстрочена компенсація; г) виплати при звільненні; д) платіж на основі акцій.

Компонент суб'єкта господарювання – діяльність та грошові потоки, які можна легко розрізнити від решти діяльності та грошових потоків суб'єкта господарювання операційно і з метою фінансової звітності.

Контракт фінансової гарантії – контракт, який вимагає від емітента робити визначені платежі для відшкодування утримувачеві збитку, якого він зазнає тому, що певний боржник не робить платежі, коли вони підлягають сплаті відповідно до первісних або модифікованих умов боргового інструмента.

Консолідована фінансова звітність – фінансова звітність групи, подана як фінансова звітність одного економічного суб'єкта господарювання.

Конструктивне зобов'язання – зобов'язання, яке є наслідком дій суб'єкта господарювання, коли: а) суб'єкт господарювання вказав іншим сторонам, що він візьме на себе певну відповідальність згідно з порядком, установленим його минулою практикою, опублікованими політиками чи достатньо конкретною поточною заявою; б) як наслідок суб'єкт господарювання створив обґрунтоване очікування у інших сторін, що він виконає ці зобов'язання.

Контракт із фіксованою ціною – будівельний контракт, за яким підрядник погоджується з фіксованою ціною контракту або з фіксованою ставкою на одиницю кінцевої продукції і який у деяких випадках зазнає застереження про змінні ціни.

Контракт із ціною «витрати плюс» – будівельний контракт, за яким підряднику відшкодовуються допустимі або іншим чином визначені витрати плюс відсотки від суми цих витрат або фіксована винагорода.

Контракт прямого страхування – страховий контракт, який не є договором перестрахування.

Контракт фінансової гарантії – контракт, який вимагає від емітента здійснити визначені платежі з метою відшкодування власникові боргового інструменту збитку, понесеного внаслідок того, що певний дебітор не сплатив борг, що мав бути сплачений згідно з початковими чи зміненими умовами боргового інструменту.

Контракт фінансової гарантії – контракт, який вимагає від емітента робити визначені платежі для відшкодування утримувачеві збитку, якого він зазнає тому, що певний боржник не робить платежі, коли вони підлягають сплаті відповідно до первісних або модифікованих умов боргового інструмента.

Контролюючий учасник – сторона, яка є учасником спільного підприємства і здійснює спільний контроль за цим спільним підприємством.

Контроль – повноваження управляти фінансовими та операційними політиками суб'єкта господарювання з метою одержання вигід від його діяльності.

Контроль – зворотній бік бюджетування. Ієрархічна система бюджетів підприємства дозволяє встановити жорсткий контроль за надходженням і витрачанням коштів, створити реальні умови для вироблення ефективної фінансової стратегії.

Контрольні замірювання робіт – прийом фактичного контролю за дотриманням норм витрачання сировини та матеріалів у виробництві, на будівництві, транспорті тощо.

Кореспонденцією рахунків – взаємозв'язок між рахунками бухгалтерського обліку при реєстрації господарської операції способом подвійного запису, а рахунки, що беруть участь у цьому взаємозв'язку, – кореспондуючими.

Короткострокові виплати працівникам – виплати працівникам (окрім виплат при звільненні працівників), які підлягають сплаті в повному обсязі протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду, в якому працівники надають відповідні послуги.

Корпоративні активи – активи (за винятком гудвілу), які сприяють генеруванню майбутніх грошових потоків як від одиниці, яка генерує грошові кошти, що розглядається, так і від інших одиниць, які генерують грошові кошти.

Кредит – позичковий капітал банку у грошовій формі, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання.

Кредитний ризик – ймовірність несплати позичальником основного боргу та відсотків, які належать сплаті за користуванням кредитом у терміни, визначені у кредитному договорі.

Кредитний ризик – ризик того, що одна сторона контракту про фінансовий інструмент не зможе виконати зобов'язання і це буде причиною виникнення фінансового збитку іншої сторони.

Кредитоспроможність – здатність позичальника в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями.

Курс «спот» – валютний курс у разі негайної купівлі-продажу валюти.

Курс при закритті – курс «спот» на кінець звітного періоду.

Курсова різниця – різниця, яка є наслідком переведення визначеної кількості одиниць однієї валюти в іншу валюту за різними валютними курсами.

Ліквідаційна вартість – вартість основних фондів на момент вибуття (в момент їх реалізації).

Ліквідаційна вартість активу – попередньо оцінена сума, що її суб'єкт господарювання отримав би на поточний час від вибуття активу після вирахування всіх попередньо оцінених витрат на вибуття, якщо актив є застарілим та перебуває в стані, очікуваному по закінченні строку його корисної експлуатації.

Ліквідаційна вартість нематеріального активу – попередньо оцінена сума, що її суб'єкт господарювання отримав би на поточний час від вибуття активу після вирахування всіх попередньо оцінених витрат на вибуття, якби вік і стан активу були такими, які очікуються по закінченні строку його корисної експлуатації.

Ліквідаційна група – група активів, яких збираються позбутися (шляхом продажу або іншим чином) разом як групи в єдиній операції, і зобов'язань, прямо пов'язаних з цими активами, що передаватимуться в операції.

Ліквідність – спроможність підприємства перетворювати свої активи на грошові кошти для покриття необхідних платежів, зумовлених фінансово-господарською діяльністю.

Ліквідність балансу – рівень покриття зобов'язань підприємства такими активами, строк перетворення яких на кошти відповідає строкові погашення зобов'язань.

Материнське підприємство – суб'єкт господарювання, який має одне або кілька дочірніх підприємств.

Мета аудиту – сприяння ефективності роботи, раціональному використанню матеріальних, трудових і фінансових ресурсів у підприємницькій діяльності для отримання максимального прибутку.

Метод ефективного відсотка – метод обчислення амортизованої собівартості фінансового активу або фінансового зобов'язання (або групи фінансових активів чи фінансових зобов'язань) та розподілу доходу чи витрат від відсотків на відповідний період. Ефективна ставка відсотка – ставка, яка точно дисконтує попередньо оцінені майбутні платежі або надходження грошових коштів протягом очікуваного строку дії фінансового інструмента та, якщо доцільно, протягом коротшого періоду до чистої балансової вартості фінансового активу чи фінансового зобов'язання. Обчислюючи ефективну ставку відсотка, суб'єкт господарювання має попередньо оцінити грошові потоки, враховуючи всі умови контракту про фінансовий інструмент (наприклад, аванси, опціони «кол» та подібні опціони), але не має розглядати майбутні збитки від кредитів. Обчислення включає всі гонорари та додаткові комісійні збори, сплачені або отримані сторонами контракту, які є невід'ємною частиною ефективної ставки відсотка, витрати на операції та всі інші премії чи дисконти. Є припущення, що грошові потоки та очікуваний строк дії групи подібних фінансових інструментів можна достовірно оцінити. Проте в тих рідкісних випадках, коли неможливо достовірно оцінити грошові потоки або очікуваний строк дії фінансового інструмента (або групи фінансових інструментів), суб'єктові господарювання слід використовувати контрактні грошові потоки за весь контрактний строк фінансового інструмента (або групи фінансових інструментів).

Метод участі в капіталі – метод обліку, згідно з яким інвестицію первісно визнають за собівартістю, а потім коригують відповідно до зміни частки інвестора в чистих активах об'єкта інвестування після придбання. Прибуток чи збиток інвестора включає частку інвестора в прибутку чи збитку об'єкта інвестування.

Метод участі в капіталі – метод обліку, згідно з яким частку участі в спільно контрольованому суб'єкті господарювання первісно відображають за собівартістю, а потім коригують відповідно до зміни частки контролюючого учасника в чистих активах спільно контрольованого суб'єкта господарювання. Прибутки та збитки контролюючого учасника включають частку контролюючого учасника в прибутку чи збитку спільно контрольованого суб'єкта господарювання.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) – стандарти та тлумачення, прийняті Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО). Вони охоплюють: а) Міжнародні стандарти фінансової звітності; б) Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку; в) Тлумачення, розроблені Комітетом із тлумачень міжнародної фінансової звітності (КТМФЗ) або колишнім Постійним комітетом із тлумачень (ПКТ).

Мінімальні орендні платежі – платежі протягом строку оренди, які потрібно (або може бути потрібно) здійснити орендареві (за винятком непередбаченої орендної плати, витрат на послуги та податки, що мають бути сплаченими орендодавцем та відшкодовані йому), а також: а) для орендаря – будь-які суми, гарантовані орендарем або стороною, пов'язаною з орендарем; б) для орендодавця – будь-яка ліквідаційна вартість, гарантована орендодавцю: 1) орендарем; 2) стороною, пов'язаною з орендарем; 3) третьою стороною, не пов'язаною з орендодавцем і здатною з фінансової точки зору погасити заборгованість за гарантією.

Проте, якщо орендар має право вибору – придбати актив за ціною, що, як очікується, буде достатньо нижчою за справедливую вартість на дату, коли вибір може бути здійсненим, і достатньою для обґрунтованої впевненості на початку строку оренди в тому, що вибір буде здійсненим, тоді мінімальні орендні платежі включають мінімальні суми, які підлягають сплаті протягом строку оренди до очікуваної дати здійснення права вибору щодо придбання, та плату, яка необхідна для здійснення такого права.

Монетарні активи – утримувані гроші та активи, які мають бути отримані у фіксованій або визначеній сумі грошей.

Монетарні статті – утримувані одиниці валюти, а також активи та зобов'язання, що їх мають отримати або сплатити у фіксованій або визначеній кількості одиниць валюти.

Набувати (право) – отримати право. Згідно з угодою про платіж на основі акцій право контрагента на отримання грошових коштів, інших активів або інструментів власного капіталу суб'єкта господарювання вважається набути, коли отримання права контрагента більше не залежить від виконання будь-яких умов набуття права.

Наданий інструмент власного капіталу – право (умовне чи безумовне) на інструмент власного капіталу суб'єкта господарювання, надане ним іншій стороні за угодою про платіж на основі акцій.

Невідомна угода про оренду – угода про оренду, яка анулюється лише: а) після того, як відбудеться певна віддалена непередбачена подія; б) з дозволу орендодавця; в) якщо орендар укладає нову орендну угоду на той самий чи еквівалентний актив з тим самим орендодавцем; г) після сплати орендарем додаткової суми, яка із самого початку свідчить, що продовження угоди про оренду є обґрунтовано певним.

Негарантована ліквідаційна вартість – частина ліквідаційної вартості зданого в оренду активу, продаж якого орендодавцем не забезпечується або гарантується тільки стороною, пов'язаною з орендодавцем.

Незароблений фінансовий дохід – різниця між: а) валовими інвестиціями в оренду; б) чистими інвестиціями в оренду.

Неконтрольована частка – власний капітал в дочірньому підприємстві, який не належить прямо чи опосередковано материнському підприємству.

Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має фізичної змісту та може бути ідентифікований.

Необоротні активи – активи підприємства, що не є оборотними.

Непередбачена орендна плата – та частина орендних платежів, яка не є фіксованою за сумою, а базується на майбутній величині чинника, який змінюється, але не внаслідок плину часу (наприклад, відсоток майбутніх продажів, обсяг майбутнього використання, майбутні індекси цін, майбутні ринкові ставки відсотка).

Неплатоспроможне підприємство (банкрут) – підприємство, що знаходиться в стані банкрутства.

Неплатоспроможність – неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого строку їх сплати, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності.

Непоточний актив – актив, що не відповідає визначенню поточного активу.

Нерозподілений прибуток (непокриті збитки) – величина, на яку чистий прибуток перевищує його використання у звітному періоді.

Нерухомість, зайнята власником – нерухомість, утримувана (власником або орендарем згідно з угодою про фінансову оренду) для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг або для адміністративних цілей.

Номінальний прибуток (збиток) – характеризує фактично одержану величину прибутку (збитку) підприємством.

Об'єднання бізнесу – операція чи інша подія, в якій покупець отримує контроль за одним або кількома бізнесами. Операції, що їх іноді називають «істинними злиттями» або «злиттями рівних», також є об'єднанням бізнесу в тому значенні, в якому цей термін вжито в цьому МСФЗ.

Об'єкт придбання – бізнес або бізнеси, над якими покупець отримує контроль в об'єднанні бізнесу.

Об'єкт хеджування – актив, зобов'язання, тверда угода, високо ймовірна прогнозована операція або чиста інвестиція в закордонну господарську одиницю, що: а) піддає суб'єкт господарювання ризикові змін справедливої вартості або майбутніх грошових потоків; б) визначається як хеджування.

Оборотні активи – кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу (протягом дванадцяти місяців з дати балансу).

Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Облікові політики – конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності.

Обліковий прибуток – прибуток або збиток за період до вирахування податкових витрат.

Обтяжливий контракт – контракт, за яким неминучі витрати на погашення зобов'язання перевищуватимуть очікувані економічні вигоди від контракту.

Одиниця, яка генерує грошові кошти – найменша група активів, яку можна ідентифікувати і яка генерує надходження грошових коштів, що здебільшого не залежать від надходжень грошових коштів від інших активів або груп активів.

Ознака оновлення – умова, яка передбачає автоматичне надання додаткових опціонів на акції кожного разу, коли утримувач виконує раніше надані опціони, використовуючи акції суб'єкта господарювання, а не грошові кошти, з метою погашення ціни виконання опціону.

Окрема фінансова звітність – звітність, що подається материнським підприємством, інвестором в асоційоване підприємство або контролюючим учасником спільно контролюваного суб'єкта господарювання, в яких інвестиції обліковуються на основі частки прямої участі, а не на основі відображених у звітності результатів та чистих активів об'єктів інвестування.

Оперативна діагностика – служить базою для прийняття поточних, оперативних управлінських рішень; відслідковує й оцінює ключові сфери діяльності підприємства.

Операційна діяльність – основна діяльність суб'єкта господарювання, яка приносить дохід, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.

Операційна оренда – будь-яка оренда, крім фінансової.

Операційний сегмент – компонент суб'єкта господарювання: а) який займається економічною діяльністю, від якої він може заробляти доходи та нести витрати (включаючи доходи та витрати, що пов'язані з операціями з іншими компонентами того самого суб'єкта господарювання); б) операційні результати якого регулярно переглядаються вищим керівником з операційної діяльності суб'єкта господарювання для прийняття рішень про ресурси, які слід розподілити на сегмент, та оцінювання результатів його діяльності; в) про який доступна дискретна фінансова інформація.

Операційних ризик – ризик, формування якого притаманне господарським операціям які реалізуються в межах операційної діяльності суб'єкта господарювання.

Операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для здійснення й отримання коштів від реалізації виготовленої з них продукції, товарів, послуг.

Операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції (товарів) і послуг.

Операція зі зв'язаною стороною – передача ресурсів, послуг або зобов'язань між суб'єктом господарювання, що звітує, та зв'язаною стороною, незалежно від того, чи призначається ціна.

Операція, платіж за якою здійснюється на основі акцій – операція, в якій суб'єкт господарювання: а) отримує товари чи послуги від постачальника таких товарів або послуг (в тому числі працівника) за угодою про платіж на основі акцій; б) бере на себе зобов'язання здійснити платіж на користь постачальника за угодою про платіж на основі акцій, що передбачає отримання товарів або послуг від постачальника іншим суб'єктом господарювання групи.

Операція, платіж за якою здійснюється на основі акцій з використанням грошових коштів – операція, платіж за якою здійснюється на основі акцій, у якій суб'єкт господарювання купує товари або послуги, беручи на себе зобов'язання перевести грошові кошти або інші активи постачальників цих товарів чи послуг на суми, які ґрунтуються на ціні (або вартості) інструментів власного капіталу (в тому числі опціонів на акції) цього суб'єкта господарювання або іншого суб'єкта господарювання групи.

Операція, платіж за якою здійснюється на основі акцій з використанням інструментів власного капіталу – операція, платіж за якою здійснюється на основі акцій, у якій суб'єкт господарювання: а) отримує товари або послуги як компенсацію за інструменти власного капіталу суб'єкта господарювання (включаючи акції або опціони на акції); б) отримує товари або послуги, але не має зобов'язання здійснити платіж за цією операцією з постачальником.

Оподаткований прибуток (податковий збиток) – прибуток (збиток) за період, визначений відповідно до правил, установлених податковими органами, згідно з якими податки на прибуток підлягають сплаті (відшкодуванню).

Опціон на акції – контракт, який надає утримувачеві право (але не створює зобов'язання) протягом конкретного періоду підписатися на акції суб'єкта господарювання за фіксованою ціною або ціною, яку можна визначити.

Опціон оновлений – новий опціон на акції, який надається, коли ціна виконання попереднього опціону на акції погашається акціями.

Орган державної влади – уряд, урядові установи та подібні органи – місцеві, загальнодержавні або міжнародні.

Органи державної влади – органи державної влади, урядові агенції та подібні органи державної влади – місцеві, національні або міжнародні.

Оренда – угода, згідно з якою орендодавець передає орендареві в обмін на платіж або ряд платежів право користування активом протягом погодженого періоду часу.

Органолептичні методи – інвентаризація, контрольні заміри, вибіркові й суцільні спостереження, технологічний та хіміко-технологічний контроль, експертизи, службові розслідування, експеримент.

Основні засоби – матеріальні об'єкти, що їх: а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду.

Оцінка інвестицій – оцінка можливих майбутніх витрат і доходів, що можуть виникнути в результаті інвестицій у даний проект протягом очікуваного терміну його дії. Оцінка інвестицій включає оцінку ризиків і чутливості проекту, тобто того, в якому ступені можливі помилки в прогнозах можуть вплинути на очікувані результати за даним проектом. Така оцінка допомагає прийняти рішення про те, чи варто вкладати ресурси в даний проект.

Первісна (балансова) вартість – фактична вартість фондів на момент їх введення в дію чи придбання.

Первісні прямі витрати – додаткові витрати, які прямо відносяться до ведення переговорів та укладання угоди про оренду, за винятком таких витрат, понесених орендодавцями-виробниками чи орендодавцями-дилерами.

Первинні документи – такі достовірні джерела первинної інформації певної форми, які встановлюють факт здійснення господарської операції, служать для аналітичного обліку; на їх основі бухгалтерія веде первинний облік.

Перевірка адекватності зобов'язань – оцінка того, чи треба збільшити балансову вартість страхового зобов'язання (або зменшити балансову вартість відповідних відстрочених аквізиційних витрат чи відповідних нематеріальних активів) на основі огляду майбутніх грошових потоків.

Перестраховик – сторона, яка має зобов'язання згідно з договором перестрахування надати компенсацію cedentovi, якщо відбудеться страховий випадок.

Період набуття права – період, протягом якого слід виконати всі визначені умови набуття права щодо угоди про платіж на основі акцій.

Перспективне застосування – перспективне застосування зміни в обліковій політиці та визнання впливу зміни в обліковій оцінці, відповідно, є: а) застосуванням нової облікової політики до операцій, окрім подій та умов, що відбуваються після дати змінювання облікової політики; б) визнання впливу облікової оцінки в поточному та майбутніх періодах, на які впливає зміна.

Перша фінансова звітність за МСФЗ – перша річна фінансова звітність, у якій суб'єкт господарювання застосовує Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) шляхом чіткого та беззастережного твердження про відповідність МСФЗ.

Перший звітний період за МСФЗ – найпізніший звітний період, охоплений першою фінансовою звітністю суб'єкта господарювання за МСФЗ.

Платоспроможність – здатність підприємства погасити борги в разі одночасного подання вимог про погашення боргів усіма кредиторами підприємства. Платоспроможним вважають підприємство, яке має достатні кошти для оплати всіх короткострокових зобов'язань і одночасного безперебійного здійснення процесу виробництва.

Платоспроможність підприємства – можливість у практичній ситуації, що склалася, погасити всі свої зобов'язання перед кредиторами (банками, бюджетом, постачальниками тощо).

Платоспроможність підприємства – здатність виконувати свої зовнішні обов'язки, використовуючи власні активи. Цей показник вимірює фінансовий ризик, тобто вірогідність банкрутства. Для обчислення рівня платоспроможності використовують спеціальний коефіцієнт, який показує частку власного (акціонерного) капіталу підприємства в його загальних обов'язках.

Повна вартість – вартість основних фондів у новому, неспрацьованому стані.

Пов'язані сторони – підприємства, відносини між якими дають можливість одній стороні контролювати іншу, тобто істотно впливати на прийняття фінансових та оперативних рішень.

Податкова база активу або зобов'язання – сума, яка використовується для цілей оподаткування цього активу або зобов'язання.

Податкові витрати (податковий дохід) – загальна сума, що включається до визначення прибутку або збитку за період відповідно до поточних та відстрочених податків.

Податкова звітність – сукупність дій платника податків (або особи, що його представляє) і податкового органу зі складання, ведення і здачі документів установленної форми, що містять відомості про результати діяльності платника податку, його майнове становище і фіксують процес обчислення податку, а також суму, що підлягає сплаті до бюджету.

Податкова звітність – звітність, яку складають усі суб'єкти господарювання – платники податків, і яка призначена для надання інформації органам державної податкової адміністрації щодо стану розрахунків з державою за податками.

Події після звітного періоду – сприятливі та несприятливі події, які відбуваються з кінця звітного періоду до дати затвердження фінансової звітності до випуску. Можна визначити два типи подій: а) події, які свідчать про умови, що існували на кінець звітного періоду (події, які вимагають коригування після звітного періоду); б) події, які свідчать про умови, що виникли після звітного періоду (події, які не вимагають коригування після звітного періоду).

Подія, що зобов'язує – подія, що створює юридичне чи конструктивне зобов'язання, яке призводить до того, що суб'єкт господарювання не має реальної альтернативи виконанню зобов'язання.

Позики до сплати – фінансові зобов'язання, інші ніж короткострокова торговельна кредиторська заборгованість на стандартних кредитних умовах.

Позики та дебіторська заборгованість – непохідні фінансові активи з фіксованими платежами або платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку, за винятком тих: а) що їх суб'єкт господарювання має намір продати негайно або в найближчий час, що їх слід класифікувати як утримувані для продажу, а також тих, що їх суб'єкт господарювання визначає за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку; б) що їх суб'єкт господарювання після первісного визнання визначає як доступні для продажу; в) щодо яких утримувач може не відшкодувати значною частиною всю суму початкової інвестиції, з інших причин, ніж зменшення кредиту, які слід класифікувати, як доступні для продажу.

Частка, придбана у пулі активів, які не є позиками або дебіторською заборгованістю (наприклад, частка у взаємному фонді або подібному фонді), також не є позикою або дебіторською заборгованістю.

Покупець – суб'єкт господарювання, який отримує контроль за об'єктом придбання.

Помилки попередніх періодів – пропуски або викривлення у фінансовій звітності суб'єкта господарювання за один або кілька попередніх періодів, які виникають через невикористання або

зловживання достовірною інформацією, яка: а) була наявна, коли фінансову звітність за ті періоди затвердили до випуску; б) за обґрунтованим очікуванням, могла бути отриманою та врахованою при складанні та поданні цієї фінансової звітності.

Такі помилки можуть бути помилками у математичних підрахунках, у застосуванні облікової політики, помилками, допущеними внаслідок недогляду або неправильної інтерпретації фактів, а також унаслідок шахрайства.

Попередні загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку (ЗПБО) – основа обліку, яку суб'єкт господарювання, який уперше застосував МСФЗ, використовував безпосередньо перед застосуванням МСФЗ.

Порівняльний (просторовий) аналіз – це внутрішньогосподарський аналіз порівняння зведених показників звітності за окремими показниками фірми, дочірніх фірм, підрозділів, цехів, так і міжгосподарський аналіз і порівняння показників даної фірми з показниками конкурентів, з середньогалузевими і середніми загальноекономічними даними.

Портфель інвестицій – набір фінансових активів, якими володіє інвестор. В нього можуть входити як інструменти одного виду, наприклад, акції, облігації так і різні інструменти: цінні папери, фінансові інструменти, нерухомість.

Поточний актив – актив, який відповідає будь-якому з таких критеріїв: а) за очікуванням, буде реалізований або призначений для продажу чи споживання в нормальному операційному циклі суб'єкта господарювання; б) утримується в основному з метою продажу; в) за очікуванням, буде реалізований протягом дванадцяти місяців після звітного періоду; г) є грошовими коштами чи еквівалентом грошових коштів, якщо його обмін або використання для погашення зобов'язання не є обмеженим, принаймні протягом дванадцяти місяців після звітного періоду.

Поточні зобов'язання – зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або мають бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Поточні зобов'язання – зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Поточний податок – сума податків на прибуток, що підлягають сплаті (відшкодуванню) щодо оподаткованого прибутку (податкового збитку) за період.

Похідний інструмент – фінансовий інструмент або інший контракт у межах сфери застосування цього Стандарту, який має всі три такі характеристики: а) його вартість змінюється у відповідь на зміни визначеної ставки відсотка, ціни фінансового інструмента, товарної ціни, валютного курсу, індексу цін чи ставок, показника кредитного рейтингу чи індексу кредитоспроможності або іншої змінної величини, за умови, що у випадку нефінансової змінної величини ця змінна величина не є специфічною для сторони контракту (що іноді називають базовою); б) який не вимагає початкових чистих інвестицій або початкових чистих інвестицій, менших ніж ті, що були б потрібні для інших типів контрактів, які, за очікуванням, мають подібну реакцію на зміни ринкових факторів; в) який погашається на майбутню дату.

Початок оренди – дата, яка настає раніше: або дата підписання орендної угоди, або дата згоди сторін виконувати зобов'язання щодо основних положень угоди. На цю дату: а) оренда класифікована або як операційна, або як фінансова оренда; б) у випадку фінансової оренди визначено суми, що їх слід визнавати на початку строку оренди.

Початок строку оренди – дата, з якої орендар набуває права використовувати орендований актив. Це дата первісного визнання оренди (тобто визнання належним чином активів, зобов'язань, доходу або витрат, які є наслідком угоди про оренду).

Працівники та інші сторони, що надають подібні послуги – особи, які надають персональні послуги суб'єктові господарювання і при цьому: а) особи розглядаються як працівники для юридичних чи податкових цілей; б) особи працюють під керівництвом суб'єкта господарювання так само, як особи, які розглядаються як працівники для юридичних чи податкових цілей; в) надані особами послуги подібні до послуг, що надаються працівниками.

Цей термін охоплює, наприклад, увесь управлінський персонал, тобто тих осіб, які мають повноваження та є відповідальними за планування, управління та контроль за діяльністю суб'єкта господарювання, включаючи невиконавчих директорів.

Прибуток – частина вартості додаткового продукту, виражена в грошах; частина чистого доходу; грошовий вираз вартості реалізованого чистого доходу, основна форма грошових накопичень господарюючого суб'єкта.

Прибуток або збиток – загальний дохід за вирахуванням витрат, за винятком компонентів іншого сукупного прибутку.

Прибуток від активів програми – відсотки, дивіденди та інший дохід, отриманий від активів програми, разом з реалізованими й нереалізованими прибутками та збитками від активів програми мінус будь-які витрати на управління програмою (відмінні від тих, що включені до актуарних припущень, що застосовуються для визначення зобов'язань за програмою з визначеними виплатами) та мінус будь-який податок, сплачуваний безпосередньо програмою.

Примітки – містять інформацію на додаток до поданої у звіті про фінансовий стан, звіті про сукупні доходи, окремому звіті про прибутки та збитки (якщо він подається), звіті про зміни у власному капіталі та звіті про рух грошових коштів. Примітки надають описові пояснення чи детальніший аналіз статей, поданих у цих фінансових звітах, а також інформацію про статті, які не відповідають вимогам визнання в цих звітах.

Примітки до фінансової звітності – сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію та обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами).

Припинена діяльність – компонент суб'єкта господарювання, який було ліквідовано або який класифікується як утримуваний для продажу та: а) являє собою окремий основний напрямок бізнесу або географічний регіон діяльності; б) є частиною єдиного координованого плану ліквідації окремого основного напрямку бізнесу або географічного регіону діяльності; в) є дочірнім підприємством, придбаним виключно з метою перепродажу.

Припинення визнання – виключення раніше визнаного фінансового активу або фінансового зобов'язання зі звіту про фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Припустима ставка відсотка при оренді – ставка дисконту, яка на початку строку оренди веде до того, що сукупна теперішня вартість: а) мінімальних орендних платежів; б) негарантованої ліквідаційної вартості має дорівнювати сумі: 1) справедливої вартості зданого в оренду активу; 2) будь-яких первісних прямих витрат орендодавця.

Провідний управлінський персонал – особи, які безпосередньо або опосередковано мають повноваження та є відповідальними за планування, управління та контроль діяльності суб'єкта господарювання, зокрема будь-який директор (виконавчий чи інший) цього суб'єкта господарювання.

Прогнозована операція – неоформлена угодою, але передбачувана майбутня операція.

Програми виплат по закінченні трудової діяльності – офіційні або неофіційні угоди, згідно з якими суб'єкт господарювання здійснює виплати по закінченні трудової діяльності одному або кільком працівникам.

Програми з визначеним внеском – програми виплат по закінченні трудової діяльності, згідно з якими суб'єкт господарювання сплачує фіксовані внески окремому суб'єктові господарювання (фонду) і не матиме юридичного чи конструктивного зобов'язання сплачувати подальші внески, якщо фонд не матиме достатньо активів для сплати всіх виплат працівникам, пов'язаних з їхніми послугами у поточному та попередніх періодах.

Програми з визначеним внеском – програми пенсійного забезпечення, згідно з якими суми, що підлягають виплаті у вигляді пенсійного забезпечення, визначаються відповідно до внесків, сплачених до фонду, і отриманого від них інвестиційного доходу.

Програми з визначеними виплатами – програми пенсійного забезпечення, згідно з якими суми, що належать виплаті у вигляді пенсійного забезпечення, визначаються за допомогою формули, за основу якої береться сума заробітку працівника чи його робочий стаж або те й інше.

Програми з визначеною виплатою – програми виплат по закінченні трудової діяльності, крім програм з визначеним внеском.

Програми за участю кількох працедавців – програми з визначеним внеском (окрім державних програм) або програми з визначеною виплатою (окрім державних програм), які: а) об'єднують внесені різними суб'єктами господарювання активи, які не перебувають під спільним контролем; б) використовують ці активи для здійснення виплат працівникам більше ніж одного суб'єкта господарювання на підставі того, що рівні внесків та виплат визначаються незалежно від типу суб'єкта господарювання, на якому працюють ці працівники.

Програми пенсійного забезпечення – угоди, за якими суб'єкт господарювання надає виплати працівникам при звільненні з роботи або після звільнення (у вигляді річного доходу або шляхом одноразової виплати) у випадку, коли такі виплати або внески працедавців на них, можна визначити або оцінити до виходу на пенсію на основі положень документа або практики суб'єкта господарювання.

Проміжна фінансова звітність – фінансова звітність, що складається або з повного комплексу фінансової звітності або з комплексу стислої фінансової звітності за проміжний період.

Проміжний період – період фінансової звітності, коротший за повний фінансовий рік.

Пропорційна консолідація – метод обліку, згідно з яким частка контролюючого учасника в кожному з активів, зобов'язань, доходів і витрат спільно контролюваного суб'єкта господарювання об'єднується на постатейній основі з подібними статтями у фінансовій звітності контролюючого учасника або відображається як окрема стаття у фінансовій звітності контролюючого учасника.

Прострочений – фінансовий актив є простроченим, якщо контрагент не здійснив платежу, коли настав його строк за контрактом.

Реальний прибуток (збиток) – це номінальний прибуток (збиток) перерахований з урахуванням інфляції. Він характеризує реальну купівельну спроможність підприємства.

Резервний капітал – сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства чи установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.

Результативний показник – такий, що є об'єктом аналізу за побудови факторних моделей етіологічної діагностики.

Реєстри бухгалтерського обліку – спеціальні таблиці, в яких згруповані облікові записи господарських операцій на рахунках (журнали-ордери, меморіальні ордери, відомості, розроблені таблиці, картки).

Рентабельність – сума прибутку, що припадає на одиницю виручки, собівартості, активів тощо.

Рентабельність – відносний показник інтенсивності виробництва, що характеризує рівень прибутковості (окупності) відповідних складових процесу виробництва чи сукупних витрат підприємства.

Рентабельність – один із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва.

Рентабельність капіталу – відображає ефективність використання підприємством власного капіталу (сукупного) з метою отримання прибутку.

Рентабельність продажу – показує не тільки ефективність використання капіталу на підприємстві, а й результативність маркетингової діяльності.

Реструктуризація – програма, яку планує та контролює управлінський персонал і яка суттєво змінює: а) обсяг діяльності, здійснюваної суб'єктом господарювання; б) спосіб здійснення цієї діяльності.

Ретроспективне застосування – застосування нової облікової політики щодо операцій, інших подій та умов так, начебто ця політика застосовувалася завжди.

Ретроспективне перерахування – виправлення визнання, оцінки та розкриття інформації про суми елементів фінансової звітності так, начебто помилок у попередньому періоді ніколи не було.

Ризик – складне багатогранне і неосяжне явище.

Ризик ліквідності – ризик того, що суб'єкт господарювання матиме труднощі при виконанні зобов'язань, пов'язаних із фінансовими зобов'язаннями, що погашаються шляхом поставки грошових коштів або іншого фінансового активу.

Ринкова умова – умова, від якої залежить ціна виконання, передача права або можливість виконання інструментів власного капіталу і яка пов'язана з ринковою ціною інструментів власного капіталу суб'єкта господарювання, наприклад, досягнення визначеної ціни акції або визначеної суми внутрішньої вартості опціону на акції або досягнення визначеного показника, який базується на співвідношенні ринкової ціни інструментів власного капіталу індексу та індексу ринкових цін на інструменти капіталу інших суб'єктів господарювання.

Ринковий ризик – ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових цін. Ринковий ризик охоплює три типи ризику: валютний ризик, відсотковий ризик та інший ціновий ризик.

Розвідка та оцінка запасів корисних копалин – пошук запасів корисних копалин (включаючи мінерали, нафту, природний газ та подібні невідтворювані ресурси) після отримання суб'єктом господарювання юридичних прав на розвідку на конкретній території, а також визначення технічної здійсненності та комерційної доцільності видобування корисних копалин.

Розділення – облік компонентів контракту так, ніби вони є окремими контрактами.

Розробка – застосування даних наукового дослідження чи іншого знання для планування чи проектування виробництва нових або суттєво вдосконалених матеріалів, механізмів, товарів, технологій, систем або послуг до початку їхнього серійного виробництва або використання.

Розробка фінансової стратегії – галузь фінансового планування. Як складова частина загальної стратегії економічного розвитку, вона має узгоджуватися з цілями та напрямками останньої. У свою чергу, фінансова стратегія справляє суттєвий вплив на загальну економічну стратегію підприємства.

Зміна ситуації на макрорівні та на фінансовому ринку спричиняє коригування як фінансової, так і загальної стратегії розвитку підприємства.

Синтез – метод дослідження об'єкта в його цілісності, в єдності його частин (аудит виконання договорів на постачання товарно-матеріальних цінностей).

Синтетичний облік – спосіб економічного групування однорідних господарських операцій для щоденного їх відображення в обліку. На кожний вид однорідних господарських операцій відкривається окремий рахунок. Облік господарських операцій на бухгалтерських рахунках здійснюється методом подвійного запису, який полягає в тому, що ці операції відображаються на рахунках двічі: по дебету одного рахунку і по кредиту другого рахунку, причому в однаковій сумі.

Симптоматична діагностика – система аналізу, що передовсім фіксує позитивні чи негативні вияви різноманітних чинників, а потім досліджує їхні причинно-наслідкові зв'язки. Основна увага приділяється достовірності та повноті фіксації змін внутрішнього та зовнішнього середовища, тобто система працює за принципом «від симптому до причини».

Система діагностики – єдність концепції, підходів, принципів, механізмів, технологій та конкретних алгоритмів постійного відстежування цільових точок соціально-економічної системи підприємства.

Системний аналіз – вивчення об'єкта як сукупності елементів, що утворюють систему. В аудиті системний аналіз передбачає оцінку поведінки об'єктів як системи з усіма факторами, що впливають на його функціонування. Він дає змогу застосувати системний підхід до оцінки виробничої і фінансово-господарської діяльності підприємства (аналіз систем для дослідження об'єктів за умов невизначеності).

Сільськогосподарська продукція – зібраний урожай біологічних активів суб'єкта господарювання.

Службове розслідування – сукупність прийомів перевірки дотримання службовими особами і робітниками чи службовцями нормативно-правових актів (застосовується при вивченні порушення чинного законодавства).

Собівартість – сума сплачених грошових коштів чи їх еквівалентів або справедлива вартість іншої форми компенсації, наданої для отримання активу на час його придбання чи створення, або (якщо прийнятно) сума, яку розподіляють на цей актив при первісному визнанні згідно з конкретними вимогами інших МСФЗ.

Спільне підприємство – контрактна угода, за якою дві або кілька сторін здійснюють економічну діяльність, яка підлягає спільному контролю.

Спільний контроль – погоджений контрактом розподіл контролю за економічною діяльністю.

Спільний контроль – погоджений контрактом розподіл контролю за економічною діяльністю, який існує лише якщо стратегічні фінансові та операційні рішення, пов'язані з діяльністю, потребують одностайної згоди сторін угоди про розподіл контролю (контролюючих учасників).

Справедлива вартість – сума, за якою можна обміняти актив або погасити заборгованість в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Справедлива вартість – сума, за якою можна обміняти актив, погасити заборгованість або надати інструмент капіталу в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Справедлива вартість активу – сума, за якою можна обміняти актив в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Справедлива вартість мінус витрати на продаж – сума, яку можна отримати від продажу активу або одиниці, яка генерує грошові кошти, в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами, мінус витрати на продаж.

Статистична звітність – сукупність звітів компаній, підприємств, організацій, що складаються за затвердженими формами, які підприємства зобов'язані у встановлений термін представляти в регіональні статистичні органи.

Статистична звітність – звітність, яку складають усі суб'єкти господарювання і яка містить інформацію, необхідну органам державної статистики для оцінки, планування і прогнозування економічного розвитку держави.

Статутний капітал – сума внесків (паїв) засновників підприємства для забезпечення його життєдіяльності.

Статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства.

Стратегічна діагностика – допомагає оцінити ефективність стратегії підприємства, зрозуміти стратегічну позицію підприємства в кожному з напрямків його діяльності, оцінити сильні й слабкі сигнали, що надходять із внутрішнього й зовнішнього середовища.

Страхове зобов'язання – чисті контрактні зобов'язання страховика згідно зі страховим контрактом.

Страховий актив – чисті контрактні права страхувальника за страховим контрактом.

Страховий випадок – невизначена майбутня подія, яка охоплена страховим контрактом і створює страховий ризик.

Страховий контракт – контракт, згідно з яким одна сторона (страховик) приймає значний страховий ризик іншої сторони (власника страхового поліса), погодившись надати компенсацію власникові страхового поліса, якщо визначена непевна майбутня подія (страховий випадок) негативно вплине на власника страхового поліса.

Страховий ризик – ризик, інший ніж фінансовий ризик, переданий власником страхового поліса емітентові.

Страховик – сторона, яка зобов'язана за страховим контрактом надати компенсацію власникові страхового поліса, якщо відбудеться страховий випадок.

Строк економічної експлуатації – це: а) або період, протягом якого очікується використання активу одним чи кількома користувачами; б) або кількість одиниць продукції чи подібних одиниць, яку один чи кілька користувачів очікують отримати від активу.

Строк корисної експлуатації – розрахунковий період, що залишився з початку строку оренди, не обмежений строком оренди, протягом якого очікується споживання суб'єктом господарювання економічних вигід, утілених в активі.

Строк корисної експлуатації – це: а) період, протягом якого очікується, що актив буде використовуватися суб'єктом господарювання; б) кількість одиниць виробленої продукції чи подібних одиниць, що їх суб'єкт господарювання очікує отримати від використання активу.

Строк оренди – невідомий період, на який орендар уклав угоду про оренду активу, та будь-які наступні терміни, протягом яких орендар має вибір щодо продовження строку оренди активу з подальшою оплатою або без неї і на початку строку оренди існує обґрунтована впевненість, що це право вибору орендаря буде здійсненим.

Суб'єкт господарювання, зв'язаний з органами державної влади – суб'єкт господарювання, який контролюється, перебуває під спільним контролем або суттєвим впливом органу державної влади.

Суб'єкт господарювання, який уперше застосував МСФЗ – суб'єкт господарювання, який уперше подає свою фінансову звітність за МСФЗ.

Сукупний ризик суб'єкта господарювання відповідатиме сумарній величині ризиків по кожному центру (напрямку) їх формування – операційного, інвестиційного та фінансового ризиків.

Сума очікуваного відшкодування – більша з двох оцінок активу: справедливої вартості мінус витрати на продаж та його вартості використання.

Сума, що амортизується – собівартість активу або інша сума, що замінює собівартість, за вирахуванням його ліквідаційної вартості.

Суттєвий вплив – повноваження брати участь у прийнятті рішень стосовно фінансової та операційної політики суб'єкта господарювання, але не контроль такої політики. Суттєвого впливу можна набути шляхом володіння часткою, згідно зі статутом або угодою.

Суцільні спостереження – прийоми статистичного спостереження фактичного стану об'єктів (хронометраж норм виробітку, використання робочого часу за звітний період).

Тверда угода – угода, яка має обов'язкову силу, про обмін визначеної кількості ресурсів за встановленою ціною на конкретну майбутню дату (чи дати).

Тверда угода щодо купівлі – угода з незв'язаною стороною, яка має обов'язкову силу для обох сторін і яка, як правило, юридично здійсненна та: а) встановлює всі суттєві умови, включаючи ціни і визначення часу операцій; б) містить санкції за невиконання, які є достатньо великими для того, щоб виконання було високо ймовірним.

Теперішня вартість зобов'язання за визначеною виплатою – теперішня вартість (без вирахування будь-яких активів програми) очікуваних майбутніх платежів, необхідних для погашення заборгованості, що виникає в результаті надання послуг працівником у поточному та попередніх періодах.

Технологічний контроль – контроль якості продукції, її відповідності технічним умовам (контрольний запуск сировини і матеріалів у виробництво, що застосовується для перевірки оптимальності технології виробництва, обґрунтованості норм витрат матеріалів і повноти виходу готової продукції).

Тимчасові різниці – різниці між балансовою вартістю активу чи зобов'язання в звіті про фінансовий стан та їх податковою базою. Тимчасові різниці можуть бути: а) тимчасовими різницями, що

підлягають оподаткуванню – тимчасові різниці, які при визначенні суми оподаткованого прибутку (податкового збитку) майбутніх періодів спричинять виникнення сум, що підлягають оподаткуванню, коли балансова вартість активу або зобов'язання відшкодовується чи погашається; б) тимчасовими різницями, що підлягають вирахуванню – тимчасові різниці, які при визначенні суми оподаткованого прибутку (податкового збитку) майбутніх періодів спричинять виникнення сум, що підлягають вирахуванню, коли балансова вартість активу чи зобов'язання відшкодовується або погашається.

Трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів і визначення тренда, тобто основної тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових впливів і індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренда формуються можливі значення показників у майбутньому, а, отже, ведеться перспективний, прогнозний аналіз.

Угода про платіж на основі акцій – угода між суб'єктом господарювання (або іншим суб'єктом господарювання групи чи будь-яким акціонером будь-якого суб'єкта господарювання групи) та іншою стороною (включаючи працівника), що надає іншій стороні право отримувати: а) грошові кошти або інші активи суб'єкта господарювання, суми яких розраховуються на основі ціни (або вартості) інструментів власного капіталу (в тому числі акцій або опціонів на акції) даного суб'єкта господарювання або іншого суб'єкта господарювання групи; б) інструменти власного капіталу (в тому числі акції або опціони на акції) даного суб'єкта господарювання або іншого суб'єкта господарювання групи, якщо виконуються визначені умови щодо набуття права (якщо вони є).

Умова дискреційної участі – контрактне право одержувати, додатково до гарантованих виплат, додаткові виплати: а) які, ймовірно, становитимуть значну частину всіх контрактних виплат; б) рішення про суму або визначення часу яких за контрактом належить емітентові; в) за умовами контракту вони ґрунтуються на: 1) результатах операцій за визначеним пулом контрактів або за контрактом визначеного типу; 2) реалізованих або нереалізованих доходах від інвестицій за визначеним пулом активів, утримуваних емітентом; 3) прибутку чи збитку підприємства, фонду або іншого суб'єкта господарювання, які є емітентом контракту.

Умови набуття права – умови, які визначають, чи отримує суб'єкт господарювання послуги, які надають іншій стороні право отримувати грошові кошти, інші активи або інструменти власного капіталу суб'єкта господарювання згідно з угодою про платіж на основі акцій. Умови набуття права є або умовами строку служби, або умовами результатів діяльності. Умови строку служби вимагають від контрагента надання послуг протягом визначеного періоду. Умови результатів діяльності вимагають від іншої сторони надання послуг протягом визначеного періоду та виконання визначених контрольних показників діяльності (наприклад, визначене зростання прибутку суб'єкта господарювання за певний період). Умова результатів діяльності може містити ринкову умову.

Умовна компенсація – як правило, зобов'язання покупця передавати додаткові активи чи частки участі в капіталі колишнім власникам об'єкта придбання в рамках обміну на контроль за об'єктом придбання, якщо відбудуться визначені майбутні події або будуть виконані визначені умови. Проте умовна компенсація також може надавати покупцеві право повернути раніше передану компенсацію, якщо виконуються визначені умови.

Умовне зобов'язання – це: а) можливе зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих суб'єктом господарювання; б) існуюче зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки: 1) немає ймовірності, що вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення зобов'язання; 2) суму зобов'язання не можна оцінити достатньо достовірно.

Умовний актив – можливий актив, який виникає внаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих суб'єктом господарювання.

Урожай – відокремлення продукції від біологічного активу або припинення життєвих процесів біологічного активу.

Утримуваний для торгівлі – фінансовий актив або фінансове зобов'язання класифікуються як утримувані для торгівлі, якщо вони: а) придбані або створені в основному з метою продажу або викупу в близькому майбутньому; б) при первісному визнанні є частиною портфеля ідентифікованих фінансових інструментів, якими управляють разом та щодо яких існують свідчення нещодавніх фактичних прикладів отримання короткострокового прибутку; в) є похідним інструментом (за винятком похідного інструмента, який є контрактом фінансової гарантії або призначеним та ефективним інструментом хеджування).

Учасники – учасники програми пенсійного забезпечення та інші особи, які мають право на виплати згідно з цією програмою.

Факторний аналіз – аналіз впливу окремих факторів (причин) на результативний показник за допомогою детермінованих чи стохастичних прийомів дослідження. Причому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), тобто роздроблення результативного показника на складові частини, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник.

Факторний показник – показник, що характеризує об'єкт аналізу. У цілому поняття «фактор» походить від латинського «factor», що означає «виконавець», тобто причина, рушійна сила певного процесу.

Фінансова звітність – бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів за звітний період.

Фінансова звітність загального призначення («фінансова звітність») – така фінансова звітність, яка має на меті задовольнити потреби користувачів, які не можуть вимагати від суб'єкта господарювання скласти звітність згідно з їхніми інформаційними потребами.

Фінансові інвестиції – активи, що утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів, тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора.

Фінансовий аналіз – процес дослідження фінансового стану й основних результатів фінансової діяльності підприємства з метою виявлення резервів подальшого підвищення його ринкової вартості й забезпечення ефективного розвитку.

Фінансовий механізм – сукупність засобів, методів організації фінансових взаємозв'язків на підприємстві.

Фінансова діяльність – діяльність, що спричиняє зміни розміру та складу вкладеного капіталу та запозичень суб'єкта господарювання.

Фінансовий план – найважливіший елемент бізнес-плану, який складається з урахуванням прогнозу фінансового стану підприємства, як для обґрунтування конкретних інвестиційних проектів так і для управління поточною та стратегічною фінансовою діяльністю.

Фінансовий стан підприємства – комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Фінансово-господарська діяльність в ринковій економіці – діяльність, спрямована на раціональне використання з максимальним ефектом власних і залучених фінансових ресурсів (найпростішим виявом такого ефекту є рівень прибутковості).

Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства – комплексне вивчення їх функціонування для об'єктивного оцінювання досягнутих фінансових результатів і виявлення напрямків подальшого підвищення прибутковості (рентабельності) з одночасним забезпеченням достатнього рівня ліквідності.

Фінансова оренда – оренда, за якою передаються в основному всі ризики та винагороди, пов'язані з правом власності на актив. Право власності може з часом передаватися або не передаватися.

Фінансове планування – процес визначення обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування та напрямками їх цільового використання, згідно з виробничими та маркетинговими показниками підприємства у плановому періоді.

Фінансова стійкість – такий стан фінансових ресурсів підприємства, при якому воно вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання, забезпечити безперервний процес виробничо-господарської діяльності, а також витрати на його розширення та оновлення.

Фінансова стабільність – спроможність підприємства здійснювати свою підприємницьку діяльність стабільно завдяки фінансовому забезпеченню власними та залученими засобами.

Фінансове зобов'язання – будь-яке зобов'язання, що є: а) контрактним зобов'язанням: 1) надавати грошові кошти чи інший фінансовий актив іншому суб'єктові господарювання; 2) обмінюватися фінансовими активами або фінансовими зобов'язаннями з іншим суб'єктом господарювання за умов, які є потенційно несприятливими для суб'єкта господарювання; б) контрактом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися власними інструментами капіталу суб'єкта господарювання та який є: 1) непохідним інструментом, за яким суб'єкт господарювання зобов'язаний або може бути зобов'язаний надавати змінну кількість власних інструментів капіталу суб'єкта господарювання; 2) похідним інструментом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть

здійснюватися іншим чином, ніж обмін фіксованої суми грошових коштів або іншого фінансового активу на фіксовану кількість власних інструментів капіталу суб'єкта господарювання.

З цією метою права, опціони або варанти на придбання фіксованої кількості власних інструментів капіталу суб'єкта господарювання за фіксовану суму будь-якої валюти є інструментами власного капіталу, якщо суб'єкт господарювання пропонує такі права, опціони або варанти пропорційно для всіх його існуючих власників того ж класу, що і його власні непохідні інструменти власного капіталу.

Фінансове зобов'язання, що оцінюється за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку або збитку – фінансове зобов'язання, яке задовольняє будь-яку з таких умов: а) воно відповідає визначенню утримуване для торгівлі; б) після первісного визнання воно призначається суб'єктом господарювання як таке, що оцінюється за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку або збитку.

Фінансовий актив – будь-який актив, що є: а) грошовими коштами; б) інструментом власного капіталу іншого суб'єкта господарювання; в) контрактним правом: 1) отримувати грошові кошти чи інший фінансовий актив від іншого суб'єкта господарювання; 2) обмінювати фінансові інструменти з іншим суб'єктом господарювання за умов, які є потенційно сприятливими; г) контрактом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися власними інструментами капіталу суб'єкта господарювання, та який є: 1) непохідним інструментом, за який суб'єкт господарювання зобов'язаний або може бути зобов'язаний отримати змінну кількість власних інструментів капіталу; 2) похідним інструментом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися іншим чином, ніж обміном фіксованої суми грошових коштів або іншого фінансового активу на фіксовану кількість власних інструментів капіталу.

Фінансовий актив або фінансове зобов'язання за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку – фінансовий актив або фінансове зобов'язання, які задовольняють будь-яку з таких умов: а) класифікуються як утримувані для продажу. Фінансовий актив або фінансове зобов'язання класифікуються як утримувані для продажу, якщо: 1) придбані або створені в основному з метою продажу або викупу в близькому майбутньому; 2) при первісному визнанні є частиною портфеля ідентифікованих фінансових інструментів, якими управляють разом та щодо яких існують свідчення останньої фактичної схеми отримання короткострокового прибутку; 3) є похідним інструментом (за винятком похідного інструмента, який є контрактом фінансової гарантії або призначеним інструментом та інструментом ефективного хеджування); б) після первісного визнання він призначається суб'єктом господарювання як оцінений за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку.

Фінансові активи, доступні для продажу – непохідні фінансові активи, призначені як доступні для продажу і не класифіковані як: а) позики та дебіторська заборгованість; б) утримувані до строку погашення інвестиції; в) фінансові активи за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку.

Фінансовий інструмент – будь-який контракт, який приводить до виникнення фінансового активу у одного суб'єкта господарювання та фінансового зобов'язання або інструмента капіталу у іншого суб'єкта господарювання.

Фінансовий ризик – ризик можливої майбутньої зміни однієї або кількох визначених ставок відсотка, ціни на фінансові інструменти, ціни на споживчі товари, валютного курсу, індексу цін чи ставок, показника кредитного рейтингу чи індексу кредитоспроможності або іншої змінної величини за умови, що у випадку нефінансової змінної величини ця змінна не є характерною для сторони контракту.

Фінансовий ризик – ризик, формування якого притаманне господарським операціям які реалізуються в межах фінансової діяльності суб'єкта господарювання.

Фінансовий ризик – передбачена невизначеність, тому його оцінка не може бути ідеальною. Будь-який метод оцінки ризику має на меті максимально наближені до реальних результатів, але не дає змоги зовсім уникнути помилок.

Фінансування – переведення активів до суб'єкта господарювання (фонду), відокремленого від суб'єкта господарювання працедавця з метою виконання майбутніх зобов'язань з виплати пенсій.

Фондовіддача – розраховується як відношення товарної продукції, прибутку, виручки від реалізації (без податку на додану вартість та акцизного збору) до середньорічної вартості основних фондів.

Функціональна валюта – валюта основного економічного середовища, у якому суб'єкт господарювання здійснює свою діяльність.

Цедент – власник страхового поліса згідно з договором перестрахування.

Частки участі в капіталі – для цілей цього МСФЗ термін «частки участі в капіталі» вживається в широкому розумінні для позначення часток власності суб'єктів господарювання, якими володіють інвестори, та частки власників, членів чи учасників взаємних суб'єктів господарювання.

Чиста вартість реалізації – попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та попередньо оцінені витрати, необхідні для здійснення продажу.

Чисті активи, наявні для виплат – активи програми пенсійного забезпечення за вирахуванням зобов'язань, окрім актуарної теперішньої вартості обіцяних пенсій.

Чисті інвестиції в закордонну господарську одиницю – сума частки суб'єкта господарювання, що звітує, в чистих активах цієї господарської одиниці.

Чисті інвестиції в оренду – валові інвестиції в оренду, дисконтовані за відсотковою ставкою, припустимою при оренді.

Юридичне зобов'язання – зобов'язання, яке виникає внаслідок: а) контракту (внаслідок його явних чи неявних умов); б) законодавства; в) іншої дії закону.

Якісна діагностика – заснована на якісних порівняльних оцінках, характеристиках техніко-економічного стану підприємства.